

ISSN 1331-7539

ZOV RODNIH OGNJIŠTA

LIST ŽUPE SV. LUKE – KUČÍČE

GOD. XII. 2016. BR. 2. (43.)

Župnikova riječ

Dragi Kućićani u Domovini i po svijetu!

Drugo mi je da vam možemo ponuditi novi broj, sada već četrdeset treći, našeg župnog lista ZOV RODNIH OGNJIŠTA. Nadam se da svi, a posebno vi izvan Domovine preko našeg glasila bolje upoznajete prošlost ali i sadašnjost našeg mjesta i našeg kraja, što nas u konačnici više povezuje. Zahvalni smo svima onima koji surađuju u našem ZOV-u ili ga na bilo koji način pomažu i podupiru.

Od zadnjeg broja našeg lista na nivou univerzalne Crkve istakao bih dvije stvari; završetak izvanrednog jubileja godine milosrđa i proglašenje svetom Majke Terezije. Papa Franjo zatvorio je godinu milosrđa svečanim zatvaranjem svetih vrata na bazilici svetog Petra u Rimu na blagdan Krista Kralja. Kao što reče naš Nadbiskup u prigodi zatvaranja svetih vrata na katedrali sv. Duje u Splitu: „Završila je godina milosrđa, a nastavlja se vrijeme milosrđa.“ To s jedne strane znači da nikada ne zaboravimo da je naš Bog milosrdni Bog i da shvatimo da nema te situacije naše slabosti i grešnosti koju nam Bog ne bi oprostio, ako se kajemo i ako ga za to molimo. S druge pak strane to znači da mi kršćani, Kristovi sljedbenici trebamo biti ljudi milosrđa. Kroz naš život i naše ponašanje, kroz našu dobrotu, ljubav i praštanje treba isijavati Božja ljubav, dobrota i milosrđe. Ako to dvoje budemo usvojili i živjeli onda je godina milosrđa imala smisla i uspjeha.

Četvrtog rujna papa Franjo proglasio je svetom Majku Tereziju, Albanku, koja je rođena u Skoplju 1910. godine, a umrla u Indiji u Kalkuti 1997. godine. Proglašenje svetom Majke Terezije, za nas kršćane, a posebno nas Hrvate, nipošto ne znači dobiti još jednog sveca u katoličkom kalendaru, nego dobiti ogledalo u kojem bi se trebali često ogledavati, jer ona je svetica Božjeg milosrđa u pravom i potpunom smislu te ri-

jeći. Uz Hrvatsku je veže to što je znala hrvatski jezik, prije odlaska u Indiju kratko je boravila u Zagrebu, hrvatski misionar isusovac o. Ante Gabrić bio joj je najbližiji suradnik, jednostavno voljela je Hrvatsku. Zapravo ona je voljela svakog čovjeka, a služila je onima najsiromašnijima i najpotrebnijima darujući se potpuno u sebedarnoj ljubavi. Sve će uminuti, i znanje jezika, i dar prorokovanja, i vjera koja

premješta brda, samo će ljubav ostati i ono što je bilo u službi ljubavi. Sveta Majko Terezijo, moli za nas da ti budemo što sličniji u ljubavi prema Bogu i ljudima.

U našoj župi bio je veliki duhovni događaj od 16. do 23. listopada ove godine, bile su pučke misije. Predvodili su ih prof. dr. don Ante Mateljan, profesor na katoličkom bogoslovnom fakultetu u Splitu i mr. don Mario Buljević, vicerektor bogoslovije u Splitu. U nedjelju na završetku misija euharistijsko slavlje je predvodio naš nadbiskup mons. Marin Barišić. Odaziv vjernika je bio dobar, svi smo zadovoljni i nadamo se da će posijano sjeme donijeti roda.

Dugujem zahvalnost našim obrtnicima gosp. Mirjanu Juričiću i gosp. Tonću Sovulju koji su napravili i postavili nove prozore na novoj crkvi. To se već duže čekalo, jer prozori koje je darovala Nadbiskupija nisu bili dobri ni praktični, tako da su naši meštari koristeći dijelom i te darovane izradili nove s kojima smo sasvim zadovoljni. Sve su učinili besplatno, a vrijednost njihova dara je dva deset tisuća kuna.

Na kraju, dragi župljani i svi čitatelji našeg glasila, želim vam puno mira i ljubavi i istinske sreće u srcu i u vašim obiteljima prigodom Božića i božićnih blagdana, također vam želim obilje Božjeg blagoslova u novoj 2017. godini.

Sve vas srdačno pozdravlja
vaš župnik don Ljubo

Zov rodnih ognjišta.

List župe sv. Luke - Kučiče

God. XXI. 2016. BR. 2. (43.)

Osnivač i izdavač:

Župski ured Kučiče

Hr-21208 KUČIČE

List izlazi dvaput godišnje.

Uredničko vijeće: Anita Bartulović,
Marko Juričić, don Slavko Kovačić,
Matko Sovulj, Jozo Srdanović, Ante Šušić,
Jere Tomasović, Marko Topić i Srećko
Vukasović

Odgovorni urednik: don Ljubo Bodrožić

Uredio: don Slavko Kovačić

Fotografije: S. Kovačić, Č. Tomasović

B. Gunjača, B. Šarac

Priloge, dopise i pretplate slati na:

Župa sv. Luke Kučiče

(za župski list)

21208 KUČIČE

zov.rodnih.ognjista@gmail.com

Žiro račun (NOVI) u kunama: 2330003-
1100086733

Devizni (NOVI) račun: 34400-620-21

Kad šaljete pretplatu na žiro račun, na bijeloj uplatnici u "kvadratić" koji stoji iza riječi "Šifra" upišite broj 88 i 33. To je znak banci da nam u izvještaj napiše točnu adresu pošiljatelja. - Molimo vas kada nam šaljete novčane uplatnice ili narudžbe pišite čitljivo, najbolje velikim tiskanim slovima.

Slika na prednjoj stranici omota:

*Uzdignuti položaj crkve Sv. Luke i groblja
u odnosu na okolna polja*

Tisak: „Dalmacija papir“

SADRŽAJ:

UVODNIK

Župnikova riječ 3

ZA BOLJI I USPJEŠNIJI ŽIVOTNI PUT

Odgov i vrijednosti 5

DUHOVNA RAZMIŠLJANJA I POTICAJI

*Propovijed dr. don Ante Mateljana
na blagdan Sv. Luke u Kučičima 2016. 10
Misao protiv beznađa 13*

IZ POVIJESTI ŽUPE, SELA I KRAJA

*Arheološka istraživanja u Kučičima:
otkrće temelja crkve
Sv. Luke iz 14.-15. st. (M. Tomasović) 15
Crkva Sv. Luke u Kučičima
od godine 1811. do 1880. (S. Kovačić) 29
Crtice o planini 41*

PRILOZI U STIHU I PROZI

*Božić u srcima (B. Mlinar) 46
Zvon slutnje (B. Mlinar) 46
Ljubav radost prostire (B. Mlinar) 46
Božje je ime Milosrđe (B. Mlinar) 46
Vicin orij (Čovik) 47
Prid praznin grobon (Čovik) 48
Majci u pohode (A. Tomasović) 48
Hercegovina (S. Topić) 49*

PRINOSI NAŠIH NAJMLAĐIH 50

IZ NAŠEGA MJESTA I ŽUPE

*Kronološki pregled događaja (Č. Tomasović) 55
U Kučičima proslavljen Gospin prinos 56
Pučke misije u župi Kučiče 57
Propovijed biskupa mons. Marina Barišića ... 59
Bitka za Vukovar 61
Obnovljena je cesta u Tomasovićima 62
Putovanje u Boku Torsku 63
Otvoren je dječji vrtić u Kučičima 65
Kučička špica i klapski koncert
povodom blagdana Sv. Luke 66*

OTIŠLI SU PRED NAMA

*Grgo Topić pok. Jure 68
Nediljka Kovačić rođ. Radić 68
Mojoj babi Nedi 69*

DOBRO JE ČINITI DOBRO

Darovatelji 70

ODGOJ I VRIJEDNOSTI

Obitelj je temeljna i najvažnija zajednica u životu čovjeka, naroda i svekolikog čovječanstva. Obilježava je intimnost i osjećajna povezanost – roditeljska, bratska, rodbinska. U ljubavljui prožetom braku i obitelji ljudi zadovoljavaju svoje potrebe. U njima se ujedinjuju i obavljaju sve bitne životne funkcije vezane uz nastanak i održanje života, odgoj djece, razvitak društvenog i kulturnog života, proizvodnju i gospodarenje sredstvima za život, očuvanje moralnog poretka, njegovanje vjerskih uvjerenja i vrjednota, domoljubnih osjećaja i djelovanja. Neprijeporno je najveća, a po posljedicama i najteža od svih kriza koje je prouzrokovao komunistički totalitarizam – moralna kriza. Ona je obezvrijedila, duhovne, kulturne, etičke, religijske, odgojne i druge ljudske vrijednosti, rušila kriterije i ostavljala moralnu pustoš. Moralna kriza je prijetila i još uvijek prijeti nesagledivim negativnim posljedicama, a odgoj je gubio svoj smisao i sve je više zapostavljan.

Djecu, mladež treba brižno njegovati, štittiti, odgajati, usmjeravati ih prema vrijednim i čovjeka dostojnim svrhama, a postaju najveće i najtragičnije žrtve društvene nebrige, odgojne zanemarenosti, nedostatka skrbi, pedagoške odgovornosti i zaštite. Prosvjetna i odgojna politika gotovo posve je zapostavila odgajanje mladih, prepustila ih je djelovanju životne stihije. Reagirajući na brojne napise u tisku u kojima su omalovažavana i ismijavana odgojna nastojanja i povijesno prihvaćene ljudske vrijednosti, Veselko Tenžera je takve postupke i takvo destruktivno usmjeravanje mladeži

nazvao odgojem za slobodu raspadanja. Vrijednosti su ideali kojima težimo, ciljevi prema kojima se krećemo, najviše svrhe ljudskih nastojanja. One su temeljne sastavnice i bitne odrednice svakoga uljuđena odgajanja. Ljudi se odgajaju ne samo time što stječu potrebna znanja i razvijaju sposobnosti, nego i time što se vrijednosno obogaćuju. Odgoj je u biti vrijednosno usmjeravanje, oplemenjivanje i izgrađivanje čovjeka. Ne smije se svoditi samo na racionalnu, intelektualnu sferu. Njegov glavni i nezaobilazni dio je vrijednosno doživljavanje i njegovanje smisla za vrijednosti. Bezvrijednim se život može teorijski zamisliti, ali se bezvrijedan ne može živjeti (Vladimir Filipović).

Mladež je nad provalijom, a jednim dijelom već i u njoj. Zbog moralne krize i zanemarene odgojne funkcije djeca su prepuštena ulici i žrtve su asocijalnih skupina, zavodnika, noćnih lokala, nikotina, alkohola, droge. Najezda nekulture preplavila je javne prostore, ulice, ulazi u obiteljske domove, škole, kulturne ustanove, gostuje na malim i velikim ekranima, internetu, stekla je pravo javnosti i već u priličnoj mjeri ovladala društvenim životom. Sve su češći negativni odnosi prema pedagoškim pojavama, ustanovama i vrjednotama. Obezvrjeđujući odgovorna pedagoška nastojanja, neki nam nude putove manjeg otpora, slobodu od rada, napora, ljudskih dužnosti i moralne odgovornosti i sve to uz obilje uživanja i osobne koristi. A takve ponude gotovo uvijek nastaju u znaku „anti“: anti-moral, anti-vrijednosti, anti-odgoj, anti-škole, anti-pedagogija.

Ako su djeca naše nade, ako će mladi preuzeti kormilo hrvatskoga broda u budućnosti, čemu se možemo nadati? Često se kaže da treba zaštititi društvo od nasrtljiva i nasilničkog ponašanja mladih, ali je isto tako prijeko potrebno sačuvali mladež od negativnog djelovanja tzv. modernog, a u biti moralno bolesna društva. Prava pitanja su zašto djecu prepuštamo ulicama ako se zna da bezopasnih ulica i uličarenja nema? Zašto se mladež u noćnim satima nalazi u noćnim lokalima i na cestama? Kako postići da se u slobodnom vremenu ljudski obogaćuju, rasonode i razvijaju svoje stvaralačke sposobnosti?

HRVATSKI PRIORITETI

Prvi hrvatski predsjednik, dr. Franjo Tuđman, u svom izvješću Hrvatskom Saboru 22. prosinca 1994., istakao je demografski preporod pučanstva i demografsku obnovu Hrvatske najprečom zadaćom unutarnje izgradnje i temeljnim uvjetom osiguranja opstojnosti hrvatskoga naroda u budućnosti. U zaključnom dijelu kazao je: „Zbog krajnje zabrinjavajućeg demografskog stanja pred hrvatsku Vladu postavlja se zahtjev da što prije pripremi program demografske obnove Hrvatske. Taj program mora osigurati obnovu i razvitak obitelji, spriječiti dalje iseljavanje i omogućiti što brži, i u što većem broju, povratak hrvatskog iseljeničtva. Takav program demografske obnove mora postati – program hrvatske državne politike, ali i svih sastavnica nacionalnog društvenog života“.

„Nacionalni program demografskog razvitka“ koji je Hrvatski Državni Sabor prihvatio 18. siječnja 1996. studija je koja ima pet glavnih dijelova: Demo-

grafska slika Republike Hrvatske, Hrvatska dijaspora, Razmještaj stanovništva, Stvaranje pozitivnog duhovnog ozračja i Prijedlog poticajnih mjera populacijske politike. Utvrdivši da je demografska slika Hrvatske krajnje zabrinjavajuća kao prioritet nad prioritetima postavljen je program pronatalitetne populacijske politike s brojnim konkretnim mjerama za realizaciju i vrjednotama o kojima ovisi hrvatska budućnost. U središtu pozornosti svih Hrvata mora biti ljudski život, rađanje, djeca, roditelji, brak, obitelj, odgoj; treba biti zaštita potomstva i majčinstva, plaćeni status majke-odgojiteljice, stimulativni dječji doplatci i brojne druge učinkovite mjere i postupci.

Pravo na život temeljno je ljudsko pravo. Kao temeljno čovjekovo pravo sadržano je u Ustavu Republike Hrvatske. U čl. 21. piše: „Svako ljudsko biće ima pravo na život. U Republici Hrvatskoj nema smrtne kazne“. Dijete je dar ljubavi i života, a pobačaj ubojstvo nerođena djeteta. U Hrvatskoj je, međutim, još uvijek na snazi: „Zakon o zdravstvenim mjerama za ostvarenje prava na slobodu odlučivanja o rađanju djece“ iz razdoblja zločinačkog jugo-komunizma, kojim je 1978. legaliziran pobačaj. Onemogućiti slobodno ubijanje nerođene djece, bez medicinskog opravdanja, moralni je, općeljudski i hrvatski nacionalni imperativ.

IDEOLOGIJE ZLA

Ideologije zla: jugo-komunističke, anarho-liberalističke, sekularno-ateističke i agresivno-feminističke provenijencije destabiliziraju i razaraju stoljećima njegovanu hrvatsku duhovnost, obezvrjeđuju moralne, hrvatske nacionalne i religijske katoličke vrijednosti. Njihovo

razorno djelovanje prodire u sve pore društvenog života. A hrvatska politika mora štiti hrvatske nacionalne interese. Ti naši interesi, dobrobit hrvatskoga naroda i njegova budućnost, glavne su vrjednote koje odvajaju dobro od zla. Zoran Milanović i njegov SDP imaju posve drugi naum. Njihove nakane su agresivne i obmanjuju. Stalno papagajski ponavljaju. Vladu i HDZ treba srušiti. Dajte ostavke, odlazite. Mi imamo programe, a nikada ni jedan jedini hrvatski program nisu imali. Njihovi programi su izrazito protuhrvatski. Govore o vođenju Hrvatske u budućnost, a vodili su je i vodit će je, ako im dopustimo, u propast. Zločinački totalitarizmi odavno su osuđeni – fašistički, nacistički i povrh svih komunistički, a Milanović i SDP-ovci nikada nisu osudili jugo-komunističke zločine nad Hrvatima pa ni one izrazito genocidne koje su počinili četnici. Nikada se nisu odrekli svoga idola J.B. Tita i osudili ga premda je on jedan od 10 najkrvavijih zločinaca XX. stoljeća.

POVIJESNO UTEMELJENJE

Tijekom 2002. i 2003. Račanova Vlada odbacila je Tuđmanovu, HDZ-ovu i predstavila svoju obiteljsku politiku. Izradila je i objavila četiri nova zakona: Obiteljski zakon, Zakon o istospolnim zajednicama, Zakon o ravnopravnosti spolova i Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji. Obiteljska politika Franje Tuđmana i HDZ-a štitila je obitelji i brakove, a politika Ivica Račana i SDP-a destabilizira, obezvrjeđuje i razara brakove i hrvatske obitelji.

Nakon pobjedonosnog Domovinskoga rata i stvaranja samostalne hrvatske

države, prvi hrvatski Predsjednik F. Tuđman i nova hrvatska vlast su spoznali posljedice duhovnoga, moralnog i nacionalnog pustošenja, vrlo težak položaj obitelji i negativna demografska kretanja. Tuđman i HDZ u razdoblju od 1995.-2000. grade dugoročnu stratešku obiteljsku i pronatalitetnu populacijsku politiku. Donijeli su Nacionalni program demografskog razvitka, Obiteljski zakon i Zakon o dječjim doplatcima. Osnovan je i Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži. A Račan i SDP odbacili su dugoročnu stratešku obiteljsku i pronatalitetnu populacijsku politiku, a od Državnog zavoda za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži učinili su „kreatora“ politike protiv obitelji i rađanja djece. U njihovu Obiteljskom zakonu obitelj nije ni definirana.

Trebaju nam brojne, zdrave i vitalne obitelji, a ta njihova politika potiče procese njihova raslojavanja i raspadanja, traži promjene u strukturi obitelji, bogatstvo alternativnih rješenja, prihvaća pluralizaciju obiteljskih oblika, transformacije obiteljskih struktura i tzv. jedno-roditeljske, višeroditeljske, istospolne i druge zajednice. Procesi su to razaranja i raspadanja braka i obitelji. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji naslovom privlači, ali zavarava. Najavljuje zaštitu od nasilja, a unosi nove pojave nasilja u obiteljske odnose. Nije to obiteljska politika nego zlonamjerna protuhrvatska demagogija. Njezino napuštanje imperativ je hrvatske obiteljske politike. Vratiti se moramo Nacionalnom programu demografskog razvitka, dosljedno provoditi njegove programske zadaće i mjere zaštite obitelji, ljudskoga života od začeca do naravne smrti i učinkovitu pronatalitetnu populacijsku politiku.

Dolazak Hrvata na Jadran, Oton Iveković

POVRATAK HRVATSKIM PRIORITETIMA

Glavna nastojanja odgoja i obrazovanja nisu više usmjerena na enciklopedizam znanja, nego na razvitak stvaralačkih sposobnosti i izgrađivanje ljudskih osobnosti. Razvijene sposobnosti, poglavito stvaralačke, ključ su kojim se otvaraju vrata čovjekovih mogućnosti. O njima ovisi ne samo mogućnost pojedinca, nego i produktivnost, stvaralaštvo, moć i bogatstvo pojedinih naroda i zemalja. Već smo naznačili da je odgoj vrijednosna kategorija. Po svom ljudskom određenju čovjek je ne samo spoznajno nego i vrijednosno biće. Stoga je obogaćivanje duhovnog života, njegovanje smisla za vrijednosti bitna zadaća svakog odgajanja. Čovjek je kulturno, uljuđeno biće. Njegovanje njegove

osobne kulture ponašanja, učenja, rada, istraživanja i vrjednovanja; njegovanje pozitivnih ljudskih odlika, izgrađivanje, obogaćivanje i oplemenjivanje ljudske osobnosti - mora postati prepoznatljiva oznaka hrvatskoga odgoja i škole.

Dobar odgoj moćna je i jedina prava zaštita na brojnim „cestama“ tjelesnoga i moralnog stradanja mladeži. Samo složnim, zahtjevnim i vrlo odgovornim pedagoškim nastojanjima možemo zaštititi mladež od pogubnih nasrtaja sveuništavajuće „kulture smrti“ i besmisla. Samo u procesu učinkovita odgajanja mogu se izgraditi čestiti ljudi, projektanti i graditelji bolje i ljepše budućnosti. A mladež, kao kreator naše budućnosti i jedino jamstvo narodnoga održanja, zaslužuje punu pozornost i najviše moguće društveno angažiranje u postizanju njezine dobrobiti.

Hrvatski narod se, odbacivši komunistički totalitarizam, plebiscitarno izjasnio za duhovnu obnovu, moralnu i odgojnu preobrazbu, ali takve učinkovite obnove i preobrazbe još nema. Svi ministri prosvjete najavljuju temeljitu reformu hrvatskoga odgoja i škole, a odgajanje i dalje atrofira. Ako su mladi nositelji budućnosti, tada je razvidno da o njihovom tjelesnom, duhovnom i moralnom zdravlju i njihovim sposobnostima ovisi hrvatska budućnost i svaki napredak hrvatskoga naroda. A danas je sve to ugroženo. Mladi su velike žrtve. Stoga je njihova zaštita, njihov dobar odgoj, razvitak sposobnosti i njihova priprema za život – najvažnija nacionalna potreba i, treba odlučno reći, hrvatski moralni i pedagoški imperativ.

FETIŠIZACIJA KURIKULARNE REFORME

Fetišizam je zahvatio sve. Verbalizam je prešao svaku mjeru. Riječi kao fetišu klanjaju se kao zlatnom teletu. Kurikulum je postao opsesija. Njime se bavi politika i političari, mediji, pedagogija i pedagozi, kultura, znanost, umjetnost, školstvo, prosvjeta i prosvjetni djelatnici. Svima su puna usta kurikularne reforme školstva. Pa kada bi iza te reforme stajala stvarna znanja, istinsko odgajanje, općeljudske i hrvatske nacionalne vrijednosti mogli bismo i zažmiriti pred takvom reformom. Bolje bi joj odgovarali hrvatski nazivi: školska, pedagoška, didaktička, nastavna, metodička, odgojna. Evidentno je, međutim, da se iza nje kriju programi ideologija zla koji zavode i truju našu mladež pa hrvatsko školstvo i djecu treba očistiti od tog komunističkog, feminističkog, ateističkog odgojnog i moralnog smeća.

Već početkom XVII. st. genijalni pedagoški vizionar Jan Amos Komenský reformirajući školstvo spoznao je da škole pate od verbalizma. Uči se iz knjiga, riječi prethode stvarima. A ne smiju se učiti riječi bez poznavanja stvari. To dvoje mora ići zajedno, ali primarne su stvari, realije. U „Velikoj didaktici“ pisao je stvari su bitne, a riječi sporedne, stvari – tijelo, riječi – odijelo, stvari – jezgra, a riječi kora kao ljuske oraha. Stvari prethode riječima, prije sadržaj, a potom forma.

Bio je to kopernikanski obrat. Time je Komenský utemeljio pedagoški realizam. Vrijeme je za otrježnjenje. Posljednji je trenutak za organizirano suprotstavljanje najezdi nekulture, nasilja, kriminala, tjelesnog, mentalnog i moralnog upropaštavanja mladeži. Narodna mudrost kaže: Bolje je spriječiti nego liječiti; bolje je trajno, odgovorno i sustavno odgajati, nego brojnim stradanjima i žrtvama djece plaćati posljedice nebrige i zapostavljena odgajanja. Fetišizacija kurikularne reforme školstva i zlatna telad su obmane i najveća moguća zla. Treba ih, razotkriti, osuditi i izbaciti ih hrvatskoga školstva i svekolikog društva.

Hrvatima treba hrvatska politika, odgajanje potomstva prema hrvatskim potrebama i utemeljeno u hrvatskoj pozitivnoj pedagojsko-vrijednosnoj baštini. To mora postati prepoznatljiva oznaka hrvatskoga odgoja i škole.

Prof. dr. Ante Vukasović

UREDNIKOVA NAPOMENA: U ovaj broj Zova rado uvrštavamo članak naše-ga mještanina i dosadašnjega redovitog suradnika, iako je s nekim promjenama i pod drugim naslovom već objavljen u Hrvatskom slovu.

PROPOVIJED

DR. DON ANTE MATELJANA

NA BLAGDAN SV. LUKE U KUČIĆIMA 2016.

Propovijed na blagdan svetog Luke u Kučićima održao je predvoditelj euharistijskoga slavlja dr. don Ante Mateljan, redoviti profesor i pročelnik katedre dogmatskog bogoslovlja KBF-a u Splitu. Don Ante Mateljan se u prigodi blagdana sv. Luke na poseban način osvrnuo na temu prijatelja i prijateljstva.

„Imate li prijatelje? Kažu, teško kući u koju nitko ne dolazi. Prijateljstvo je nešto što je nama ljudima dragocjeno, vrijedno, i postoje neki dani i trenuci u životu kada nam je stalo da pozovemo prijatelje, da nam dođu prijatelji, ili da mi kao prijatelji dođemo našim prijateljima, da budemo s njima. Kažu, kakav čovjek - takav mu je i prijatelj, a imati pravog prijatelja ponekad znači više nego imati brata. Prijateljstvo je dragocjeno, toliko dragocjeno da Isus kaže svojim učenicima da ih nije uzeo za sluge, nego da ih je izabrao za prijatelje; i želi biti prijatelj s njima, i želi da mu oni budu prijatelji“. Don Ante je nastavio govoriti o prijateljstvu kroz poruku misnih čitanja.

„Ako smo pažljivo poslušali današnje čitanje, odlomak iz druge poslanice sv. Pavla Timoteju, u tom govoru starca Pavla koji je čini se u zatvoru u Rimu, prepoznajemo kako se pomalo razočarao nekim ljudima za koje je mislio da su mu bliži prijatelji, ali kada je „zagustilo“ oni su otišli od njega. Pa sjetimo se i onih dvanaest Isusovih prijatelja - apostola, kada je Isus uhapšen svi su pobjegli, osim jednoga. Nije biti prijatelj samo onda kada je dobro, kažu da se pravi prijatelj u nevolji poznaje.

U Pavlovoj nevolji u Rimu, uz njega ostaje Luka, izgleda da je sveti Luka bio čovjek koji je imao mnogo strpljivosti, ili što bi danas rekli dobre živce. Sam sv. Pavao kaže o sebi da s njim nije bilo lako, da je bio nagle naravi i silno zahtjevan, i ono što je on tražio nije svatko ni mogao izvršiti. Luka je ostao s njim u njegovoj nevolji, ostao je kao njegov pratitelj i prijatelj, ostao je i kao liječnik. Kršćanska tradicija u Luki prepoznaje liječnika koji je došao u Jeruzalem na službu, tu je našao na kršćansku zajednicu, i onda je u toj kršćanskoj zajednici upoznao nekoga koga je prepoznao kao istinskog prijatelja. Kršćanska tradicija kaže da je sv.

Luka osim što je bio liječnik, bio blizak s Blaženom Djevicom Marijom, i da je tzv. evanđelje Isusova djetinjstva, prva dva poglavlja njegova evanđelja, nešto što je po svoj prilici doznao iz prve ruke, upravo od Blažene djevice Marije.

Ali zaustavimo se na jednom detalju koji nam je blizak, sam sveti Luka imao je prijatelja, i to izgleda jako dobrog prijatelja. Na početku Djela apostolskih on mu navodi i ime, zvao se na grčkom Teofil ili kako bi mi preveli Bogoljub ili Bogoslav. Taj Teofil, jako dobri Lukin prijatelj, očito je bio zavrijedio da mu Luka iskaže poštovanje i zahvalnost. Kršćanska tradicija kaže da je to bio čovjek koji je mogao materijalno ili financijski pomagati kršćansku zajednicu, te da je bio obraćenik i kršćanin. Luka se je mislio: a što bi ja to mogao mome prijatelju darovati? Što bi mu mogao pokloniti? Nije neobično pitanje, jer i mi kada idemo kod prijatelja, ponese neki dar. Dar je uvijek dar pažnje, nekada je bilo uobičajenije da se za poklon ponese knjiga. Luka dakle smišlja koji će dar pokloniti svome prijatelju Teofilu, i pada mu na pamet nešto neobično i originalno. Poklonit će mu ne jednu, već dvije knjige, i to što ih je sam napisao. A za napisati te knjige trebalo mu je puno vremena, puno propitivanja i istraživanja, tako da sve ono što napiše bude vjerodostojno i autentično. I Luka je napisao najprije knjigu Evanđelja - knjigu radosne vijesti o spasenju koje je došlo među nas, po Isusu Kristu, njegovom nauku, njegovim riječima i čudesima. Sveti Luka u svome evanđelju nosi Isusove prispedobe, a način na koji sveti Luka prenosi ono što je Isus govorio je fantastičan“.

O onome što nam je sveti Luka evanđelist ostavio, profesor Mateljan otkrio nam je u nastavku svoje propovijedi. „Nalazimo se u godini milosrđa, a 15.

poglavlje Lukina Evanđelja su tri prispedobe o Isusovu milosrđu, ispričane na književno izvrstan način, tako da i nakon dvije tisuće godina, svatko od nas se može u tim riječima lako prepoznati. Luka opisuje Isusov hod u Jeruzalem, opisuje njegovu smrt i uskrsnuće od mrtvih, on obraća pažnju na ono što drugi nisu obraćali pažnju. Luka je liječnik, on zna razlikovati bolest od bolesti, i govori o Isusu kao onom koji liječi, koji ozdravlja, čak i opisuje neke bolesti i to prilično detaljno. Ima posebnog osjećaja za bolesnike i siromahe. Sveti Luka puno govori o molitvi, a za razliku od Matejevog i Markova evanđelja, ima jedan detalj koji je za ono vrijeme prilično neuobičajen, puno prostora posvećuje ženama. Čak imenom nabroja žene koje su bile u krugu Isusovih učenika. Kao što bi očekivali od svakog liječnika, Luka je precizan, strpljiv, temeljit. Završivši knjigu o Isusovu životu nastavlja s drugom knjigom, a to je jedina knjiga Novoga zavjeta koja na taj način opisuje početak Crkve – knjigu Djela apostolskih. Opisuje kršćansku zajednicu u Jeruzalemu, govori i o poteškoćama i problemima, čak i o nekim sukobima koji su se dogodili zbog nerazumijevanja na koji način treba shvatiti Isusove riječi. Luka je u svojim tekstovima dovoljno širok da prihvati ljudske slabosti i nedostatke, ali je i dovoljno bistar da prepozna Božju snagu i djelovanje Duha Božjega. Ta druga knjiga koju obično nazivamo Evanđelje Duha Svetoga tj. knjiga Djela apostolskih, nije dovršena. Ne znamo što je s Lukom bilo, Pavao je u to vrijeme u Rimu, očekuje suđenje i znamo da će to završiti smrtnom osudom, a Luka će se prema kršćanskoj tradiciji ponovo vratiti u Grčku i završiti će mučeničkom smrću. Po svoj prilici u Rimu, on svom prijatelju Teofilu ostavlja krasan prijateljski dar, dar

svjedočanstva o Isusu Kristu. Taj neprocjenjivo vrijedan dar kojega je Luka dao Teofilu, nije ostao samo dar jednome čovjeku, nego je postao dar cijelome čovječanstvu, postao je dar svima ljudima, svima koji žele upoznati Isusa Krista“.

Don Ante je propovijed nastavio o današnjim odnosima između prijatelja. „Imamo li prijatelja, i kada istinski darujemo ili prihvaćamo dar, onda to nije samo dar između dvoje ljudi. Dobrota koja je u toj gesti, u tom daru sadržana, ona se po naravi stvari širi, ona nas same preobražava. Zamislite kako se mi lijepo osjećamo kada nam netko pokaže pažnju i nešto nam daruje, to može biti neka sitnica, nešto što mi nazivamo „glupošću“, ali taj dar nam tako oraspoloži srce da smo drugačiji prema svojim bližnjima.

Danas je dan kada katolički liječnici slave svoga zaštitnika sv. Luku, danas je ovdje među nama jedna grupica liječnika vjernika iz KBC Split koji su tu da zajedno s nama slave sv. misu i da zajedno s nama zahvale Bogu. Zamislite to kao situaciju u kojoj kao pacijent dođete u bolnicu i liječnik vam uz dijagnozu kaže: ovo što ću ja učiniti samo je jedan dio, a drugi dio je onaj kojega čini Bog, a s njim računamo i ja i ti. S povjerenjem u Boga i Božje djelo, svi želimo da primimo na dar zdravlje, ali nije dovoljno samo zdravlje tijela, potrebno je i zdravlje duše, potreban je zdrav duh.“ Naglasio je profesor Mateljan, te nastavio blagdansku propovijed. „Vjerujem da ste danas unatoč ovom grubom vremenu, unatoč kiši pozvali nekoga od prijatelja u goste, lijepo je pozvati prijatelja, sjesti za stol i blagovati, ali mi vjernici, mi kršćani, jesmo li mi toliko svjesni i hrabri, pa da onoga kojeg smatramo prijateljem ne pozovemo samo za stol u kući, nego da ga pozovemo za ovaj euharistijski stol, u crkvu. Kada ste zadnji

put nekoga od svojih prijatelja pozvali da s vama dođe u crkvu? Da li prijatelj dođe s vama na molitvu? Da li zajedno pođete na hodočašće? Evo ovdje u Kućicama ovih dana imamo župne misije, pa bilo bi dobro da nekoga od svojih dobrih prijatelja pozovete da dođe jednu večer u crkvu, ne zato što će čuti neku veliku pamet, ili nešto što nikada do sada nije čuo. Nego zato što je Euharistija, susret s Gospodinom koji čovjeka preobražava, Bog je onaj koji to čini. Ako bi smo danas trebali nešto učiniti onda mi se čini da bi to bile dvije stvari. Prva je zahvalnost. Potrebno je zahvaliti dobrome i dragome Bogu na toliko ljudi koji su nam iskazali svoje prijateljstvo, koji su nam pokazali svoju dobrotu, ne samo svoju nego preko kojih je Bog nama pokazao prijatelja. Kada čovjek počne malo nabrajati, osobito mi koji smo malo stariji, i prisjećati se - ne onih ružnih događaja, nego onih lijepih i dobrih koji nas čine radosnima. Počnemo li nabrajati ljude, otkriti ćemo svu silu osoba po kojim je Bog u našim životima pokazao dobro. Došli smo ovdje zahvaliti Bogu i za one koji su svojim svetim životom posvjedočili kako je lijepo i radosno biti s Bogom. Došli smo ovdje zahvaliti i sv. Luki koji je nam je ostavio svjedočanstvo o Isusu Kristu, koji nam je ostavio radosnu vijest spasenja – Evandjelje. Došli smo i malo zašutjeti jer znamo da nismo posve dostojni tolike dobrote i tolike radosti, ali baš zato jer smo takvi stoji ona druga stvar. To je zamoliti Boga za hrabrost vjere, jer danas vjernik nije ono što se samo po sebi podrazumijeva, potrebno je oko toga i te kako zauzetosti, truda, promišljanja, molitve, pouzdanja i povjerenja u Boga. Došli smo ovdje zamoliti Gospodina da po primjeru sv. Luke možemo biti iskreni i pravi prijatelji. Zato molimo Gospodina da nam dade hrabro-

sti i snage da uđemo u pravo prijateljstvo, da možemo jedni drugima biti prijatelji. Oni prijatelji koji nemaju računice, oni koji neće uzeti komad papira i zbrojiti koliko me to košta, koliko ću potrošiti, ili koliko ću od nečega profitirati.“

Svoju propovijed na blagdan sv. Luke u Kučićima dr. don Ante Mateljan je završio porukom i molitvom svetom Luki. „Došli smo zamoliti Gospodina da nam ovaj svetac, koji je bio mudar čovjek, koji je prepoznavao i prihvaćao Boga i volju

Božju u svome životu, koji se potrudio da tu spoznaju o Bogu prenese drugima, koji je imao strpljivosti sa sobom i drugima, bude primjer i zagovor. Zato sveti Luka, sveti naš Luka, hvala ti na ovome daru kojega si nam darovao - na evanđelju Isusa Krista, na svjedočanstvu o zajedništvu crkve, po snazi ljubavi Božje i daru Duha svetoga. Pouči nas kolika je radost darovati i prenositi vjeru, te koliko je ispunjeno srce koji prijateljuje s Bogom. Amen!“

MISAO PROTIV BEZNAĐA

Napisao Zoran Vukman

Sjetio sam se jedne genijalne misli Simone Weil: ako život ništa ne vrijedi, što nam zlo još može oduzeti? Misao koja može biti duhovno sidro za očajnike, za ljude koji zdvajaju, koji su umorni jer im je breme preteško i dolaze u iskušenje da prezru sam život, da ga olako odbace. Mi-

sao koja otvara čitav jedan duhovni svemir ljudske egzistencije.

Vodi nas u dva pravca razmišljanja koja se na kraju opet susreću u jednom iskustvu „tamne noći“. Iskustvo poništenja, iskustvo ništavnosti čovjeka, koji u dubini vlastita bitka spoznaje zastrašujući para-

doks: tek kad shvati vlastitu beznačajnost, postaje svjestan svoje istinske vrijednosti! Ni zlo mu tada ne može ništa. Svi udarci sudbine, sve nedaće tada ga samo jačaju. Drugi pravac je nešto lakši iako ništa manje paradoksalan.

Zlo nam ne može sve oduzeti upravo zato što je naš život vrijednost po sebi, dar po sebi, život je neuništiva snaga!

Dakle, ako misliš, čovječe, da ti život ništa ne vrijedi, što se onda žališ na zlo? Što ti onda zlo oduzima? Ne oduzima ti ništa jer ti ne može oduzeti ništa od ničega i bezvrijednoga! Simone Weil nam tako uistinu lucidno, iz svog životnog iskustva, otkriva mistični značaj našega življenja! Tako snažno i neporecivo protiv svakog nihilizma!

Čim ti zlo nešto oduzima – a to itekako osjećaš na svojoj koži – znači da ti oduzima od nečeg vrijednog!

Činjenica je da su mnogi mudri ljudi u najtežim životnim trenucima, kad se čini da si na dnu, da si zgažen i do kraja ponižen i poništen, iznova otkrivali sebe u novom svjetlu, dobivali novu snagu i svijet počeli promatrati drugim očima.

Proći kroz „tamnu noć“ nije lako, ali je iscjeljujuće. Razumljivo, svatko se može slomiti, može posustati, ili odustati. Prepuštiti se zdvajanju i prigrliti zastavu očaja. Može postati i sijač beznađa. Ako svoj poraz proglašiš za poraz svijeta i života, a ne kao prigodu da se mijenjaš, onda si izabrao pogrešan put.

Svakoga dana milijarde ljudi trpe svoje tegobe i sanjaju svoje nade. Stotine tisuća ih u svijetu svakoga dana umre ili nastrada, stotine tisuća ih se rađa. Izmjena plača i smijeha na ovom našem planetu događa

se u svakoj sekundi. To je jedan od najdinamičnijih životnih procesa. Planet nam je vrlo prometan u svim pravcima, a još je najprometniji prijelaz između ovoga svijeta i onostranosti. Kad bi mogli biti svjesni interakcije između vidljivoga ili nevidljivoga, vjerojatno bi mnogi zanijemili od zaprepaštenja.

Zrnce smo pijeska u tom vihoru pulsirajućega života. Tko onda može reći da je toliko izniman i poseban i da je vrijedan sam po sebi, da je središte univerzuma? Samo budala ili umišljen čovjek. A ima li ijednoga čovjeka koji nije prošao ili ne prolazi kroz razdoblja takve umišljenosti? Da, to je prirodno u sazrijevanju svakoga, naša svijest tako funkcionira, sidrište našega „ja“ uvijek je u sigurnim vodama, dok ne dođu prve oluje.

Problem nastaje kad se ne želimo osloboditi naše usidrenosti u tvrdoglavom oholom odbijanju da priznamo kako se neće svemir potresti niti će se zemlja prestati vrtjeti oko svoje osi, zato što je naš život zastao ili zašao u tunel. Svaki čovjek koji to shvati, nosit će svoje breme lakše, i neće tako olako prezreti svoj život niti život općenito.

Kad čovjek sazna da je teško bolestan ili kad mu umre netko najbliži, čini mu se da je stao čitav svemir, dok ne shvati da je cijeli svemir ravnodušan na našu bol i patnju, i da se ne odaziva ni na naše radosti. Ali je li baš tako? Nije ako se ne istrremo iz cjeline, ako ne zatražimo svoje dioništvo u punini života. Zato se ne žali na zlo, jer ono znači da imaš nešto što moraš od njega čuvati kao grumen iskopan iz tvrda tla.

ARHEOLOŠKA ISTRAŽIVANJA U KUČIĆIMA: OTKRIĆE TEMELJA CRKVE SV. LUKE IZ 14.-15. ST.

Marinko Tomasović

*Ovaj rad posvećujem mojim roditeljima,
majci Mileni, + 2016. (rođ. Šarac, Vorcinoj), i ocu Danijelu, + 2010.*

Minulog je ljeta, sredstvima župe Sv. Luke evanđeliste, te dopuštenjem i pod nadzorom Ministarstva kulture Republike Hrvatske, Konzervatorskog odjela u Splitu, arheološki istražena crkva Sv. Luke u Kučićima.¹ Radovi započeti 1. kolovoza trajali su uz povremene prekide do 16. kolovoza 2016. Voditelj istraživanja bio je pisac ovog izvješća, kojem je povjerena i organizacija radova. Ona je uključivala i prethodno geodetskog snimanje terena, te dokumentiranje tijekom i po završetku arheoloških istraživanja. Njih je načinila tvrtka Kaukal d.o.o. iz Splita, dok je radnu snagu tijekom istraživanja pružila tvrtka Pomja d.o.o. iz Kučića, vl. Ivana Kovačića.² Ista je po završetku dokumentiranja otkrivene ostatke nasula građevinskim pijeskom, te označene podne ploče iz crkve vratila na svoje mjesto.

Saznanja koja su potakla istraživanje kućičke crkve Sv. Luke

I ne tako davno, do posvete crkve Presv. Tijela i Krvi Isusove 1970., Sv. Luka bio je jedina crkva u Kučićima.³ Grobljanska je i danas, uokolo koje se ukopavaju generacije župljana. Napose je crkva Sv. Luke, drevnog zaštitnika Kučića, upućivala na veću starost od ove kakvu danas poznajemo. Ona se ogledala u njenom prvom spomenu u izvorima 1620.,⁴ a 1637. i groblja uz nju.⁵ To je vrijeme osmanske vlasti u ovim krajevima, koja je nerado dopuštala i popravke crkava, a gradnju novih gotovo nikada ili tek posve iznimno. Ova okolnost predstavljala je i siguran dokaz veće starosti kućičke crkve, svakako ranije od dolaska Osmanlija u omiško zaleđe krajem 15. st. Napose je rani spomen sela

¹ Začetnik inicijative arheoloških radova u crkvi Sv. Luke bio je don Slavko Kovačić, prof. u miru Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Splitu, kojemu zahvaljujem na pozivu i ukazanom povjerenju za istraživanje.

² U istraživanjima su sudjelovali Kučićani Ante Šušić (pok. Marina), Robert Topić (pok. Vladimira), Branimir Šarac (Jakovljević), Jakov Šušić (Vjekin), Vedran Sovulj (Milanov), Stipe Sovulj (Jozin) i Ante Topić (Ivin). Svima njima, kao i obitelji Ivana Kovačića na pruženom gostoprimstvu tijekom mog boravka u Kučićima, i ovim putem još jednom iskreno zahvaljujem.

³ Kako to u svom izvješću 1811. izrijekom veli župnik Juričević: S. KOVAČIĆ, Starije crkve Sv. Luke u Kučićima (prije osamdesetih godina 19. stoljeća), ZRO, XXII/1(42), 2016., 29.

⁴ S. KOVAČIĆ, Dobra crkvena i redovnička u staroj matičnoj knjizi, *Zov rodnih ognjišta*, List župe Sv. Luke-Kučiče (dalje: ZRO), II/1(2), Kučiće 1996, 21. Za prvi spomen crkve Sv. Luke naknadno se uzela 1622., što je najvjerojatnije manje bitan previd: ISTI, nav. dj. (3), 17. Kao crkva Sv. Luke i Gospe navodi se potom 1625. u popisu Ivana Tomka Mrnavića, suradnika papinskog pohoditelja dalmatinskih biskupija Oktavijana Garzadorija: Župe splitske nadbiskupije u Poljičko-radobiljskom dekanatu g. 1625., *Synthesis theologica*, Zbornik u čast p. Rudolfa Brajčića SJ prigodom 75. obljetnice života, ur. Marijan Steiner, Zagreb, 1994., 658.

⁵ ISTO, 19.

Sl. 3. Sonda na spoju južne kapele i apside crkve Sv. Luke
(foto: Marinko Tomasović)

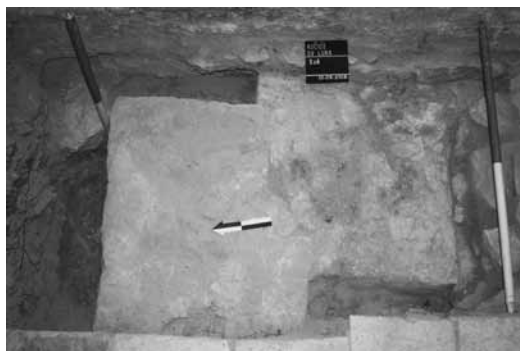
Sl. 4. Početak radova u svetištu
crkve Sv. Luke
(foto: Marinko Tomasović)

obje sonde uz spoj svetišta crkve iz 18. st. i bočnih kapela iz 19. st. pokazale su se sterilnima. Osim što u njima nisu nađeni tragovi ostataka ranije gradnje, izostali su i pokretni nalazi, ulomci posuđa, stakla i drugih predmeta. Nisu evidentirani ni grobovi ili dijelovi ljudskih kostiju. Tu okolnost, iako negativnu u pogledu izostanka nalaza, valja uzeti za prvo arheološko zapažanje u istraživanjima i vjeran pokazatelj da se nikada nije pokapalo uz samu vanjsku stranu crkvenog svetišta. Sonde, od kojih je sjeverna vel. 2,80 x 2,10 m, a južna 1,70 x 1,30 m i 2,90 x 0,90 m (sl. 3), pokazale su kako je crkva temeljena na živcu, u čijim se procjepima prispjelo do dubine od 0,80 m. To je predočilo i konfiguraciju terena, a u konačnici objasnilo i sami naziv sela Kučiće u spomenutim pojmovima “kuk – kuki” za hridinast ili stjenovit položaj.

Istraživanja u unutrašnjosti crkve započela su dizanjem podnih kamenih ploča ispred i s južne strane oltara u dubokom svetištu (sl. 4). Zbog uskog prostora, a osobito ukopavanjem koljena apside s

trijumfalnim lukom crkve u 18. st., nisu uočeni ostatci ranije gradnje. Otkriveni su na drugoj strani, u crkvenom prostoru ispred trijumfalnog luka. Ovdje su zatečeni temelji zida širine 0,70 m, točnije dijela koljena pravokutne apside (sl. 5).

Tim je postalo jasno kako se sjeverni zid starije crkve pružao ka sjeverozapadu, paralelno s današnjim od kojega je udaljen 0,80 m. Daljnjim dizanjem podnih ploča otkriven je temelj zida u najvećem dijelu, izuzetkom površine gdje se njegovo

Sl. 5. Otkriveni temelji crkve Sv. Luke iz 14.-15. st. na mjestu spoja apside i sjevernog zida
(foto: Branimir Šarac)

Sl. 6. Otkriveni temelji sjevernog zida crkve Sv. Luke iz 14.-15. st. – u prednjem planu vidi se pravilnija linija koljena apside
(foto: Marinko Tomasović)

Sl. 7. Otkriveni temelji sjevernog zida crkve Sv. Luke iz 14.-15. st. – u prednjem planu vidljiva je pravilnija linija gradnje
(foto: Marinko Tomasović)

pružanje nije dovodilo u sumnju (sl. 6-7). Otkriven je i unutrašnji pročelni ugao stare crkve (sl. 8), čime se utvrdila i dužina njenog unutrašnjeg prostora bez svetišta. Temelj pročelja stare crkve, sačuvan u dužini od svega 1,03 m, većim je dijelom uništen gradnjom pročelja nove crkve u 18. st. podignutog uz liniju starog (sl. 9). Ono je otkriveno u jednom dijelu, u dužini 2,60 i širini zida od 0,80 m). Širina vratiju iznosila je oko 1,38 m, približno koliko i današnjeg pročelja iz kraja 19. st. Uz ugao otkrivenih temelja stare crkve ukopan je grob položen u smjeru vratiju crkve. Iako je otkriven tek na svojoj zapadnoj strani, u dužini od 0,35 i širini 0,80 m, ostao je neistražen jer se njegov veći dio nalazio ispod podnih ploča na dubini od 0,40 m. Vjerojatno se radi o srednjovjekovnom grobu, načinjenom od nepravilnih oblož-

nica i zatvorenog masivnijim amorfnim poklopnicama.

Otkriveni temelji zida stare crkve iskazuju izgled različitosti u gradnji. Na istočnijem dijelu imaju pravilne linije, dok je zapadniji potez zadebljan. Ovdje se ne radi

Sl. 8. Unutrašnji pročelni ugao crkve Sv. Luke iz 14.-15. st. (foto: Marinko Tomasović)

Sl. 9. Ugaio pročelja crkve iz 14.-15. st. i dio pročelja crkve Sv. Luke iz 18. st. (foto: Marinko Tomasović)

Sl. 10. Temeljna stopa zida crkve iz 14.-15. st. otkrivena uz južni vanjski zid crkve Sv. Luke iz 18. st. (foto: Marinko Tomasović)

o dvije vremenske faze, već prilagodbi tla prilikom gradnje. Na mjestu koljena apsida i uz nju gradnja je temeljena na živcu, dok se u preostalim dijelovima zid pojačavao širom stopom zbog mekšeg tla u širim procjepima terena i korištenjem većeg kamenja kod njegovog podizanja.

Otkrićem temelja sjevernog koljena apsida i zida srednjovjekovne crkve Sv. Luke još uvijek se nije mogao rekonstruirati njen tlocrtni izgled. Veličina stare crkve bila je upitna i činjenicom da joj je uništen veći dio pročelja, čime se zbog nepoznavanja položaja vratiju omjeri nisu mogli, u pretpostavljenoj simetriji, prenijeti na južnu stranu. Stoga je bilo nužno otkriti pouzdanu točku temelja zida nasuprotne,

Sl. 11. Vanjski ugaio apsida (lijevo strana) crkve Sv. Luke iz 14.-15. st. otkriven ispod oltara (foto: Branimir Šarac)

južne strane, kao i potpuniji obris apsida ili svetišta. Temeljna stopa zida srednjovjekovne crkve otkrivena je u dužini od svega 2 m u sondi, vel. 2,65 x 0,75 m i dubini 0,80 m, uz južni vanjski zid crkve (sl. 10.). Tim se je mogla odrediti širina unutrašnjosti crkve od oko 3,40 m, što je približna vrijednosti, jer se debljina temelja južnog zida nije mogla precizno utvrditi. Ovdje je zid nove crkve iz 18. st. gotovo posve izbrisao temelje srednjovjekovnog, jer je za ukopavanje njegove temeljne stope u dubini od 0,60 m bilo potrebno načiniti iskop u širini oko 1,70 m. Uz to, sonda je pozicionirana na slobodnom prostoru, te se nije moglo očekivati otkriće vanjskog ugla stare crkve nad kojim su postavljene stepenice za zvonik.

U razini otkrivene stope srednjovjekovne crkve pronađen je ulomak grublje zemljane posude ukrašen urezanim valovnicom (vel. 2,8 x 4,5 x 1 cm). To je ujedno i jedini pokretni nalaz s istraživanja. Nesumnjivo pripada istom kulturnom sloju, ali zbog učestalosti ukrasnog motiva nije zahvalan za uže datiranje.

Otkrivanje temelja apsida ranije crkve Sv. Luke osobito je bilo otežano položajem oltara, jer je postojala bojazan kako se njeno unutrašnje i vanjsko lice podvlači

ispod njega. Dizanjem stepenica svetišta i donjeg dijela oltara, izrađenog od kvalitetnijeg mramora, u iskopu se ipak uspjele zahvatiti djelomičnu vanjsku liniju apside, dok je unutrašnja ostala ispod stepenice trijumfalnog luka nove crkve (*sl. 11*). Tim se uspjele rekonstruirati izgled i veličinu pravokutne apside stare crkve, na južnom dijelu posve uništenu u 18. st. ukopavanjem temelja nove crkve. U konačnici, omogućena je i rekonstrukcija izgleda stare crkve Sv. Luke kao jednobrodne crkve s plicom pravokutnom apsidom dubine oko 1,5 m, čija je veličina u odnosu na današnju crkvu osjetno manja (*sl. 12*). Sveukupna je dužina unutrašnjosti ranije crkve sa svetištem iznosila 8-8,3 m, a širina spomenutih oko 3,4 m. Takva skromnija veličina crkve i ne predstavlja posebno iznenađenje, o čemu će dalje biti govora.

Datacija otkrivenih temelja crkve Sv. Luke u 14.-15. st.

Tip jednobrodnih crkava neraščlanjene unutrašnjosti s pravokutnom apsidom, kojemu pripadaju otkriveni temelji ispod tla današnje crkve Sv. Luke, javlja se u 14. st. i posve je karakterističan za 15. st. i stilsku pripadnost zreloom gotičkom graditeljstvu kasnog srednjeg vijeka.¹² Stoga se problem kod datiranja takvih crkva, osobito kada je riječ o vangradskim i seoskim, vezuje za početak ili pojavu ovog arhitektonskog tipa. Izuzetni su primjeri koji

se datiraju u prvu polovinu 14. st.,¹³ dok se pojedine izostankom pisanih izvora ne mogu pouzdano odrediti u 14. ili 15. st. Primjer je kasnosrednjovjekovna faza crkve Sv. Martina u Lepurima kod Benkovca, za koju se kao vrijeme gradnje uzima "otprilike",¹⁴ odnosno "najujerojatnije" 14. st.¹⁵ Uz to, čitav je niz seoskih crkva na obali i u zaleđu, čiji je spomen posve dočeo u osmanskom razdoblju, izgubio svoj izvorni oblik.¹⁶ Na žalost, siguran odgovor na pitanje o užem vremenu gradnje kućičke crkve Sv. Luke unutar 14.-15. st. još uvijek nije moguće pružiti. Crkva Sv. Nikole u Gonjim Brelima njena je oblikovno i prostorno najbliža analogija, navodom titulara spomenuta 1597., a izravno 1630.¹⁷ Njenu gotičku gradnju iz 15. st., osim prelomljenog svoda i pravokutne ap-

¹² Pregled takvih priobalnih crkva vidi u: M. TOMASOVIĆ, Srednjovjekovna crkva Sv. Nikole i groblje na Zanogi u Borovcima, izd. Crkva u svijetu, Split, 2001., 16-32. Možemo ih tek nadopuniti s davno otkrivenim na gornjoce-tinskom području, uopćeno datiranih u kasni srednji vijek: A. MILOŠEVIĆ, Arheološka topografija Cetine, Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, Split, 1998., 98-100, sl. 161; 108, sl. 175; 134-135, sl. 221.

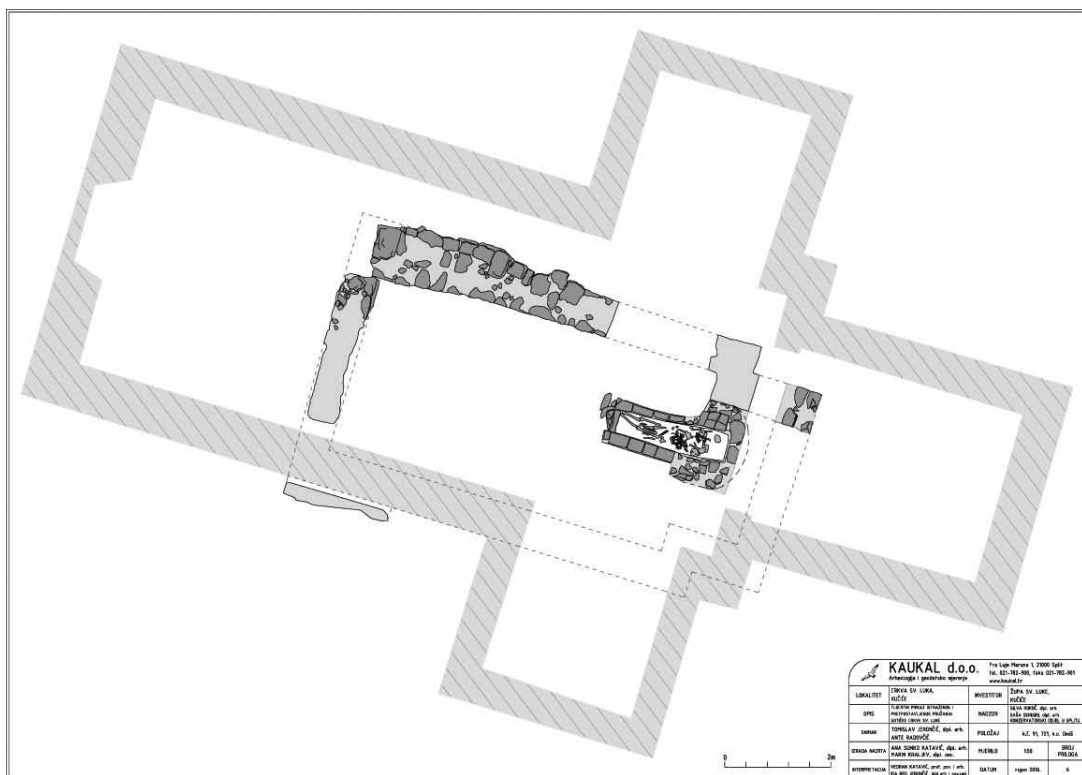
¹³ Dvije takve crkve navodom lokaliteta u izvori-ma objavljuje: E. HILJE, Kasnosrednjovjekov-na sakralna arhitektura na Pagu, *Diadora*, 18-19, Zadar, 1997., 427-431.

¹⁴ N. JAKŠIĆ, Arheološka istraživanja razorene crkvice Sv. Martina u Lepurima od Benkovca *Starohrvatska prosvjeta* (dalje SHP), III. s., 27, Split, 2000., 194.

¹⁵ I. JOSIPOVIĆ, Dva ranosrednjovjekovna ciborija iz Lepura kod Benkovca, u: *Dani Stjepana Gunjače. Hrvatska srednjovjekovna povijesno arheološka baština. Međunarodne teme*, 2, Zbornik radova znanstvenog skupa 18.-21. listopada 2011., Muzej hrvatskih arheoloških spomenika Split, 2012., 50-51. Neodlučnost za takvu dataciju, iskazana je i prijedlogom za 14.-15. st. u legendi tlocrta.

¹⁶ Za južnije krajeve, gdje se očituje i tvrdokorno zadržavanje romaničkog stila, vidi: M. TOMASOVIĆ, Crkvena arhitektura Huma – od kasnoantičke tradicije do srednjovjekovnih načela (Neka problemska sagledavanja gradnji u srednjem vijeku), u: *Hum i Hercegovina kroz povijest*, I, Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa u Mostaru 5. - 6. studenoga 2009., Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2011., 173-187.

¹⁷ K. JURISIĆ, Crkve biokovsko-neretvanskog područja u doba turske vladavine, *Kačić*, II, Split, 1969, 104.

Sl. 12. Rekonstrukcija i položaj srednjovjekovne crkve Sv. Luke u odnosu na današnju - iscrtkanim linijama označeni su neotkriveni i uništeni zidovi starije crkve (izrada: Kaukal d.o.o.)

side, ponajprije bi dokazivale nadgrobnne ploče uokolo crkve.¹⁸ Crkva Sv. Kuzme i Damjana u Lokvi Rogoznici nema sačuvanu apsidu, čime je otvoreno pitanje njenog izvornog izgleda. Na kasnosrednjovjekovnu gradnju, osim spomena crkve 1461.,¹⁹ ponajprije upućuju nadgrobnne ploče uokolo nje.²⁰ Svakako, obje gradnje s kućičkim Sv. Lukom neizravno povezuje i spomen njihovih sela u istom izvoru 1315.

¹⁸ M. TOMASOVIĆ, Srednjovjekovni nadgrobnni spomenici u Makarskom primorju, Makarska, 2007., 21-22.

¹⁹ M. VIDOVIĆ, Splitsko-makarska nadbiskupija, Župe i ustanove, Crkva u svijetu, Split, 2004., 378.

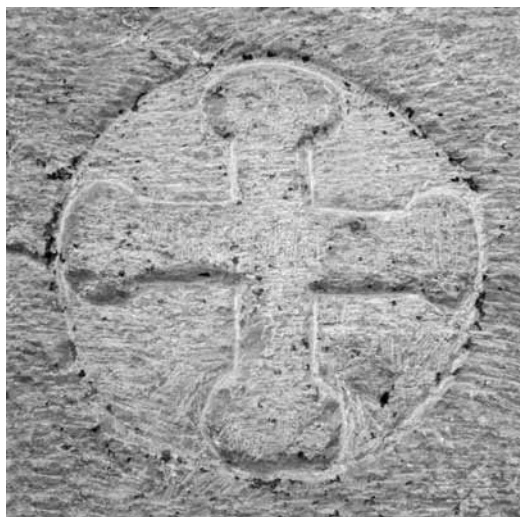
²⁰ M. TOMASOVIĆ, Kasnosrednjovjekovne nadgrobnne ploče starog omišskog i rogozničkog groblja, *Omiški ljetopis* (Župa sv. Mihovila arkandela u Omišu), V/5, Omiš, 2009., 98-101.

Svejedno, neće se pogriješiti ukoliko otkrivene temelje crkve Sv. Luke datiramo od druge polovine 14. do sredine 15. st., svakako prije dolaska Osmanlija u omiško zaletje.

Na žalost, putem istraživanja nije bilo moguće ništa doznati o uređenju i opremi srednjovjekovne crkve, iako je ona zacijelo bila u skladu skromnih mogućnosti male seoske zajednice. Za pretpostaviti je kako njeno ulazno pročelje nije bilo ukrašeno ljepše klesanim nadvratnikom s križem, jer bi se taj sačuvao i prenio na obnovljenu crkvu. Vjerojatno je jedini njen preostatak mala kružna škropionica (vel. 0,21 x 0,24 m), danas uz vrata kapele Sv. Luke (sl. 13). Reljefni križ na njoj, vel. 8 x 8,5 cm, gotovo je istostranični, tzv. grčki tip. Iako je tipologija većine križeva dugotrajna, taj na škropionici načinom izrade nalik

Sl. 13. Škropionica uz vrata kapele Sv. Luke, vjerojatno ostatak crkve iz 14.-15. st. (foto: Marinko Tomasović)

Sl. 14. Posvetni križ crkve Sv. Luke iz 18. st. (foto: Marinko Tomasović)

je bezbrojnim primjerima s nadvratnika i nadgrobnih spomenika 14.-15. st., a različit od posvetnih križeva u crkvi iz sredine 18. st. (sl. 14).²¹ Štoviše, ponegdje se sličan oblik neprofilirane škropionice s masivnijim križem opredjeljuje i u ranije, romaničko razdoblje.²²

Pripadaju li najranijoj crkvi Sv. Luke?

Iako se arheološki otkriveni ostatci ranije crkve Sv. Luke u Kučićima datiraju od polovine 14. do sredine 15. st., tim i dalje preostaju stanovite nedoumice o slijedu gradnje crkava. Postavlja se pitanje pripadaju li otkriveni ostatci temelja uistinu

prvoj crkvi na tom mjestu, odnosno njejoj najranijom graditeljskoj fazi? Za vrijeme ranijeg spomena Kučića, sredinom 13. st. i početkom 14. st., predloženi tip crkve nije svojstven, kada su pravilo romaničke polukružne apside. Naznačilo se kako su pravokutne apside manjih crkava, osobito kada je riječ o vangradskim sredinama, učestale tek od kraja 14. st., čime kučićki Sv. Luka ne bi predstavljao izuzetak. Pretpostavku kako selo u 13.-14. st. možda i nije imalo crkvu, a koju odjednom podiže negdje od polovine 14. st., i ne treba uzeti u razmatranje, jer bi takvo hipotetično domišljanje bilo posve duhovito.

Pak, u prilog mogućnosti kako se ranija kučićka crkva nalazila na drugom mjestu već se govorilo. Prema toj postavci najstarija, odnosno prva kučićka crkva, imala bi se nalaziti na Mijovilišću u širem prostornom okviru istraživanog groblja iz 12.-14. st., da bi se potom groblje prenijelo na današnji položaj uz crkvu Sv. Luke podignutu nakon odlaska Osmanlija u 17.-18. st.²³ Međutim, takvom je sa-

²¹ Ti su dopremljeni već prve godine gradnje crkve, 1745.-1746.: S. KOVAČIĆ, nav. dj. (3), 22.

²² Z. ŽERAVICA, Križevi kao simbol kršćanstva na srednjovjekovnim kamenim nadgrobnim spomenicima – mramori (tzv. stećci) u Konavlima, u: *Hum i Hercegovina kroz povijest*, I, Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa u Mostaru 5. - 6. studenoga 2009., Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2011., 361, sl. 42.

²³ V. DELONGA, *Arheološka istraživanja u Kučićima*

gledavanju potpisnik ovog rada već iznio ozbiljne primjedbe.²⁴ Osim podsjećanja na spomen crkve Sv. Luke 1620., dakle u vremenu osmanske vlasti, i već iznijetog o osobitoj starosti dijela današnjeg sela u blizini Sv. Luke, upozorio je na vrlo površnu determinaciju slike F. Naldija s prikazom Sv. Luke i svetaca kao tobože dosta stariju od same crkve i navodno posrednog ukazatelja na crkvu na Mijovilišću. Ta barokna slika izrazitih provincijskih oznaka i datirana je 1757., te je najvjerojatnije i nabavljena prilikom uređenja crkve Sv. Luke, svega par godina nakon dovršetka njene korjenite obnove 1753.²⁵ Uz to, pretpostavljenom crkvenom objektu na Mijovilišću sugerirao se titular Sv. Mihovil upravo putem svetčevog prikaza na višestoljetno (!) mlađoj oltarnoj pali. Takvo uistinu neprihvatljivo domišljanje podcrtava i činjenica što prikaz Sv. Mihovila na slici nema povlaštenu poziciju, jer središnje društvo Bl. Djevice Mariji s malenim Isusom čine upravo titular Sv. Luka i Sv. Ante. Da se kojim slučajem slikanjem Sv. Mihovila htjelo "podsjetiti" na titular drevne crkve, svetčevo bi mjesto bilo i istaknutije na prikazu u odnosu na dominantnijeg Sv. Jurja. Uostalom, predaja nigdje ne spominje crkvu Sv. Mihovila, već onu Sv. Ivana položajem na Pločju.²⁶

No, sama oltarska pala i nije od značaja za problem o kojemu se ovdje govori. Važnost ima rečena tvrdnja o groblju kod crkve Sv. Luke po kojoj ono nije starije od 17.-18. st., odnosno vezuje se za crkvu tobože podignutu tek nakon odlaska Osmanlija. Tome se, dakako, suprotstavljaju gore već spomenuti pisani izvor o spomenu groblja 1637., a izravno ga

dokazuje i evidentirani ukop uz unutrašnje pročelje crkve Sv. Luke. Dakako, nije moguće arheološki istraživati teren groblja uokolo Sv. Luke kako bi se potvrdila širina njegovog srednjovjekovnog sloja, ali još nešto začuđuje u sagledavanju "prijenosa" groblja s Greblja na Sv. Luku. Njime se nije uzela u obzir nevjerojatna tristogodišnja vremenska praznina između utvrđenog konca 14. (odnosno početka 15.) stoljeća, kada prestaje pokopavanje na Greblju, do 17.-18. st., kada bi se navodno tek započelo s pokapanjem uz crkvu Sv. Luke. Takvu vremensku prazninu nije moguće popuniti drugim grobljem uz crkvu na prostoru Kučića,²⁷ čime se olako zadobiva pogrešan dojam nenaseljenosti sela u tako dugačkom vremenskom razdoblju.²⁸ Stoga valja zaključiti, izbjegavajući ponavljanje iznijetih reperkusija o demografskim kretanjima i naseobinskim zajednicama na prostoru današnjeg sela,²⁹ te ostavljajući problem postojanja crkve Sv. Ivana i dalje otvorenim,³⁰ uosta-

²⁷ Predaja jasno luči grobove na Pločju od onih na Greblju, te navodi položajem poblize neodređene grobove na "glavicama i brdima". Grobovi na istočnijem dijelu Pločja, pretpostavkom da se predaja odnosila upravo na ovu stranu uzvisine, nakon istraživanja su determinirani kao ukopi iz 6.-7. st.: V. DELONGA, nav. dj. (23), 79. Za preostala groblja u Kučićima, kojima je bez istraživanja uistinu teško odrediti stvarnu veličinu i pouzdano ih vremenski odrediti, vidi: M. TOMASOVIĆ, nav. dj. (10); ISTI, Arheološka topografija lijeve strane donjeg toka Cetine, nav. dj. (8), 237-239. Među njima zasigurno se kriju ukopi još iz prapovijesti.

²⁸ Kao dokaz naseljenih Kučića 1475.-1477. vidi: A. S. ALIČIĆ, Poimenički popis sandžaka vijaleta Hercegovina, Sarajevo, 1985., 88, 91-95., premda je tada u selu bilo svega 16 kuća.

²⁹ M. TOMASOVIĆ, Arheološke potvrde naseljavanja prostora sela Kučice od prapovijesti do srednjeg vijeka: IV. Kučice u srednjem vijeku – Neka topografska i kronološka pitanja, ZRO, X/1(18), 2004., 13-21.

³⁰ O njoj, u pogledu izostanka spomena u pisa-

ćima, SHP, III. s., 27, Split, 2000., 76.

²⁴ M. TOMASOVIĆ, Arheološka topografija lijeve strane donjeg toka Cetine, nav. dj. (8), 244.

²⁵ S. KOVAČIĆ, nav. dj. (3), 24.

²⁶ ISTO, 19.

lom kao i ostataka na Crkvini na Povilu uokolo davno nađenih grobova,³¹ kako je Sv. Luka jedina pouzdana srednjovjekovna crkva u Kučićima. Uz to, predstavlja i vjerski objekt u blizini najstarije naseobinske jezgre Kučića, što je u pogledu Mijovilišće/Pločja i Povila, položaja s navodnim ili pretpostavljenim crkvama, u najmanju ruku vrlo dvojbeno. Najstarija kučićka plemena (Srdanovići, Vukasovići) kuće su oduvijek imali istočno i južno od crkve, na ravnomjernoj udaljenosti od *Kuka*, te se ne čini vjerojatnim kako se njihova crkva s pokopalištem nalazila na dosta udaljenijem *Greblju (Miovilišću)* ili Povilu.

Najranija crkva Sv. Luke, polazištem o postojanju u 13.-14. st. i zauzimanjem u prilog istog položaja na kojoj su arheološki otkriveni njeni ostatci iz 14.-15. st., morala je, kako je rečeno, imati polukružnu apsidu.³² Moguće se njeni ostatci naziru na istočnoj strani svećeničke grobnice ispred svetišta, iznutra vel. 2,13 x 0,51 m (*sl. 12; 15*). Na površini te strane zidane i ožbukane komore ocrta se polukrug

Sl. 15. Svećenička grobnica ispred svetišta
(foto: Marinko Tomasović)

širine do 0,52 m. (*sl. 16*). I na unutrašnjem licu komore vidljive su neravnine, za razliku od pravilnije građene zapadne strane debljine svega 0,11 m. Očito da je za gradnju istočne strane grobnice korištena masivna struktura, dojmom kako je ovdje komora “ugurana” u ziđe, gdje polukrug podsjeća na obris polukružne apside. U tom slučaju radilo bi se o jedinom preostatku prve, romaničke crkve Sv. Luke iz 13. st., čiji su preostali dijelovi izbrisani gradnjom kasnijih crkava.

Uočljivo je kako ta grobna komora, usmjerena kao i crkva, ne stoji u središnjoj osi današnjeg svetišta, jer je pomaknuta južnoj kapeli Sv. Luke. Kako grobnica nije istražena, dijelom iz pijeteta prema ukopanim svećenicima čije su štole još uvijek sačuvane, dopušteno je tek pretpostavljati razloge takvog odstupanja. Nije poznat točan broj ukopanih osoba u ovoj komori, time i vrijeme njene gradnje. Takve zi-

nim izvorima, ali i materijalnih indicija nakon arheoloških istraživanja, vidi: S. KOVAČIĆ, Kapela Gospe Lurdske (o 90. obljetnici otvaranja sv. bogoslužju), *ZRO*, IV/2(7), Kučiće 1998, 20.

³¹ M. TOMASOVIĆ, Arheološke potvrde naseljavanja prostora sela Kučiće od prapovijesti do srednjeg vijeka: III. Groblja između Dubaca i Podašpilja: Topografsko opisni podaci i problemi datiranja, *ZRO*, IX/2 (17), Kučiće, 2003., 25; ISTI, Arheološka topografija, nav. dj. (8), 239, 245.

³² Na neobavezujućoj skici pretpostavljenog mogućeg izgleda “prve” crkve Sv. Luke nije nacrtana apside, koja se nalazi na prikazu “druge” crkve: S. KOVAČIĆ, nav. dj. (3), 18, 23. Ne treba u tome vidjeti namjeru da se sugerira kako ranija gradnja nije imalo svetište istaknuto izvana, već prije slobodan prikaz, iako ne posve sretno odabranih omjera veličine crkava. Ispalo je tako da je starija crkva u središnjem prostoru bila veća od kasnije. Ipak, dosta vjerno je prikazano stanje “druge” crkve Sv. Luke iz 18. st.

Sl. 16. Istočna strana svećeničke grobnice prije otvaranja – u dnu fotografije vidi se apsidalno koljeno crkve iz 14.-15. st. (foto: Branimir Šarac)

dane i ožbukane grobne komore samim izgledom teško je poblizje datirati unutar 14.-18. st. Stoga ostaje nepoznato radi li se ovdje o grobnici s dugotrajnom uporabom, preuzetoj još od gotičke crkve i potom adaptiranoj za nove ukope, ili iznova sagrađenoj 1762.-1763. prilikom gradnje današnje crkve.³³ Gotovo da nema sumnje kako bi u tom slučaju njen smještaj izvan osi svetišta bio uvjetovan terenom, prilikom čega se za grobnicu iskoristio veći stjenoviti procjep. Isto vrijedi i za nešto manje odstupanje položaja grobnice od središnje osi svetišta gotičke crkve, pri čemu se podrazumjeva kako je njen oltar bio prislonjen uz dno dosta pliće apside.

³³ Govori se o tadašnjem uređenju grobnice za ukop svećenika, što se može shvatiti dvojako, kao gradnji iznova, ali i njenom preuređenju (adaptaciji): S. KOVAČIĆ, nav. dj. (3), 25.

Koji su razlozi doveli do gradnje nove crkve Sv. Luke sredinom 18. st.?

Nova i prostranija crkva Sv. Luke podignuta je do krova 1748. na mjestu prethodne iz 14.-15. st. (sl. 12 i 17.). O izgledu i veličini njene prethodnice, kasnosrednjovjekovne gotičke crkve, konačno smo doznali nakon otkrića temelja u arheološkim istraživanjima, jer spomen u izvorima 1620. nije pružio kakvih opisnih naznaka o njoj. Veća crkva gotovo da i nije bitnije produžena, tek za nepunih 1 m, dočim su temelji ulaznog pročelja oštetili ono ranije. Međutim, povećana je dužinom proširenja sa sjevera za nekih 1-1,5 m, a osobito rasprostranjena velikim i izduženim pravokutnim svetištem dužine 4,5 i širine 3,30 m.³⁴ Stoga se i nameće pitanje stanja crkve u trenutku odluke o gradnji nove i veće, iako arheologija nije mogla ponuditi precizan odgovor. Bilo bi teže prihvatiti shvaćanje kako je crkva posve porušena od strane Osmanlija 1648. za vrijeme Kandij-skih ratova (1645.-1669.), te neobnovljena dočekala rušenje prilikom proširenja i gradnje nove sredinom 18. st. Proteklih je godina potpisnik ovog rada možda olako iznio takvu tvrdnju o rušenju crkve,³⁵ čime se moglo neizravno ukazivati i na takvo mišljenje. Oslonac tome je našao u činjenici ratne 1648., gdje se govori o osmanlijskoj odmazdi i u vidu stradavanja sela i crkve.³⁶ Ipak, teško je zamisliti kako je selo

³⁴ Gotovo posve podudarne mjere naznačene su 1811. u izvješću kućićkog župnika don Stipana Jurićevića: ISTO, 28.

³⁵ M. TOMASOVIĆ, nav. dj. (29), 19; ISTI, Arheološka topografija, nav. dj. (8), 247, bilj. 90. Isprva pišem o teškom stradavanju crkve Sv. Luke, a potom kako je bila porušena.

³⁶ S. KOVAČIĆ, Stara matična knjiga župe sv. Luke Kućiće-Vinišće, ZRO, I/1, Kućiće 1995, 17; ISTI, Upsi o krštenima u staroj matičnoj knjizi od konca turske vladavine, ZRO, II/2,

punih sto godina bilo bez crkve za bogoslužje, te se odlučilo za gradnju nove tek dugo vremena nakon prestanka osmanske vlasti u omiškom zaleđu 1684. Crkva Sv. Luke nije toliko stradala da se nije mogla obnoviti u relativno kratkom roku. Uostalom, navodi se 1673., 1677., 1692., 1700., kao i u naredbi providura A. Balbija iduće godine.³⁷ Da se ponajprije radilo o oštećenju crkve u osmanlijskoj odmazdi, a ne njenom potpunom rušenju, upućivala bi i činjenica što se tijekom arheoloških radova nije nailazilo na tragove ugljena koji bi potvrdili požar kao najlakši i najefikasniji način uništavanja svakog objekta. Stoga je dotrajalost starije crkve Sv. Luke, potpomognuta i ratnim oštećenjima, uz demografski oporavak Kučića bila dodatni poticaj za njenu temeljitu obnovu sredinom 18. st. Svakako, nije se radilo o pregradnji crkve, već njenom podizanju iz temelja, nakon što je staru i dotrajalu gotičku crkvu iz 14.-15. st. valjalo porušiti da bi se nad njom podigla nova. Uostalom, to se dalo zaključiti iz zapisa don Mije Marunčića 1753., koji govori kako je "sagrađena" i "posvećena".³⁸

Podatci o broju stanovnika u Kučićima u ranijem razdoblju dovoljno objašnjavaju razloge gradnje nove crkve. Već se podsjetilo kako selo 1475.-1477. broji 16 kuća, iako nije poznat broj duša u njemu.³⁹ Za dosta kasnije vrijeme 1624.-25. iznio se podatak o 110 pričesnika (tada iznad 14

godina), ali koji objedinjuje i žitelje Svinišća.⁴⁰ Sumaran broj za oba sela iznosi se i 1685.-1686., sada i u sveukupnom broju od 320 žitelja, među kojima je broj Kučićana nešto veći.⁴¹ Prema popisu sastavljenom nakon doseljenja obitelji iz Studenaca Kučice 1686. broji 293 žitelja, od kojih je samo 51 starosjedilac.⁴² Pak, broj Kučićana 1725. iznosi gotovo upola manje, 180, jer su se brojne doseljene obitelji nakon 1711. vratile na svoja ognjišta.⁴³ Međutim, broj duša je porastao, jer popis 1753.-54. naznačava 255 osobe u 27 obitelji.⁴⁴ To je vrijeme kada je crkva Sv. Luke već bila podignuta. Može se zaključiti stoga kako je gradnja nove crkve Sv. Luke primarno bila potaknuta demografskim rastom u prvoj polovini 18. st., a nesumnjivo i njenim lošim stanjem, možda i kao posljedica kojeg novijeg, poblize nepoznatog oštećenja. Ipak, gradnja nove crkve primarno je bila nužna činjenicom pretijesnog prostora stare crkve iz 14.-15. st. Stoga je njeno povećanje odraz povećanog broja župljanja od srednjeg vijeka, jer se radi o oko 255 Kučićana u odnosu na raniji, nesumnjivo manji broj duša u 16 kuća. Pothvat podizanja nove crkve bio je posve u skladu zauzimanja splitskog nadbiskupa Antuna Kačića (1730.-1745.) za gradnje i obnove seoskih crkava.⁴⁵ Pak, navod 1782. o 43, a iduće godine 37 obi-

Kučice 1996, 16. Spominje se i vrijeme oko 1684., u trenutku oslobođanja sela od Osmanlija, kada je crkva stradala: ISTI, 30. obljetnica posvete nove crkve Presv. Tijela i Krvi Kristove, ZRO, VI, 1(10), 2000., 35.

³⁷ ISTI, "Vjernih martvih zapisanije" u staroj matičnoj knjizi od g. 1619. do 1687., ZRO, IV, 1(6), 1998, 27; ISTI, Učpisi o vjenčanim u staroj matičnoj knjizi, ZRO, III, 2(5), 1997, 19; ISTI, nav. dj. (3), 16-18.

³⁸ ISTI, nav. dj. (3), 20.

³⁹ Vidi bilj. 28.

⁴⁰ S. KOVAČIĆ, Župe splitske nadbiskupije, nav. dj. (4), 643; ISTI, nav. dj. (3), 18.

⁴¹ ISTO.

⁴² ISTI, Popis obitelji nastanjenih u selima Kučice, Svinišće i Slime sastavljen god. 1686., ZRO, V, 1(8), 1999., 27.

⁴³ ISTI, Stanje duša župa Kučice-Svinišće i Slime godine 1725, ZRO, VI, 2(13), 2001., 16.

⁴⁴ ISTI, Tablični iskazi podataka o kućama, dušama i zemlji dobivenoj od države na obrađivanje u selima omiško-dvarskoga područja iz god. 1753. ili 1754., ZRO, XII, 1(22), 2006., 30.

⁴⁵ ISTI, nav. dj. (3), 20.

Slavko Kovačić

CRKVA SV. LUKE U KUČIĆIMA OD GODINE 1811. DO 1880.

U prošlom broju Zova RO potanje je prikazana izgradnja nove kućičke crkve Sv. Luke tijekom godina 1745.-1753. na mjestu starije, srednjovjekovne, zatim su redom navedeni osnovni podaci o gradnji nove oltarske kapele, popločavanju poda, izradi novog oltara, nabavi novih zvona, skupoga procesionalnog križa i drugih predmeta potrebnih za svečano vršenje bogoslužja, a na kraju je donesen prikaz veličine i stanja same crkve kao zgrade preuzet iz izvješća ondašnjega župnika don Stipana Jurićevića sastavljenog g. 1811. (vidi Zov RO br. 1/2016. – 42, str. 17-31). Mjere dužine i širine te crkve sagrađene sredinom 18. st. navedene u tom Jurićeviću izvješću uglavnom se podudaraju s izmjerom izvršenom prigodom istraživanja što ih je u kolovozu 2016. vodio arheolog i povjesničar umjetnosti Marinko Tomasović.

Podaci su o njoj kao zgradi iz razdoblja od spomenutoga Jurićevića izvješća do vremena kad je osamdesetih godina 19. st. produžena i dogradnjom pokrajnjih kapela proširena rjeđi, ali tri imovnika sastavljena u obliku inventarskoga popisa sačuvana u arhivima, jedan iz 1810., drugi 1853. i treći 1883. omogućuju bolji uvid u njezino nutarnje uređivanje i preuređivanje.

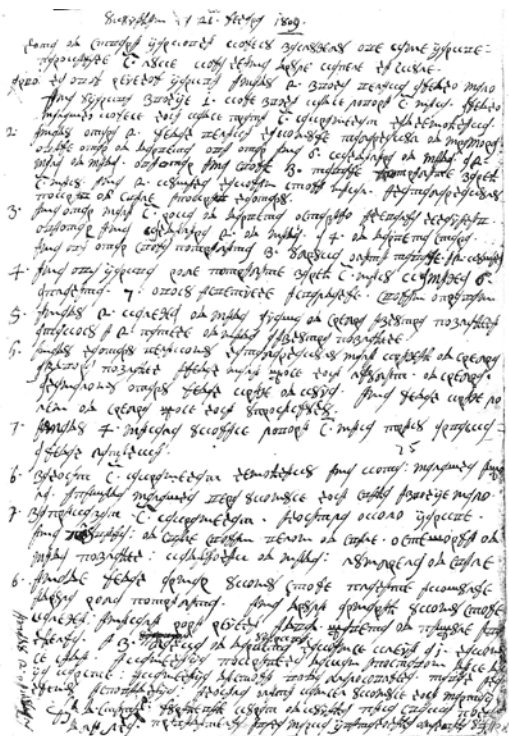
Stanje crkvene zgrade od oko 1810. do 1883. Svijest o nužnosti njezina proširenja

U tabličnom pregledu o stanju župa Splitsko-makarske biskupije, nedatira-

nom ali sigurno je da je sastavljen u doba biskupa Pavla Klementa Miošića (1830.-1837.), za tu je crkvu navedeno da je u stanju „dobru“, a da godišnji prihodi s crkvenih zemalja i od skupljene milostinje iznose „18 fiorina i 59 karantana“, što je, recimo to odmah, jedva bilo dovoljno za pokrivanje troškova nabave ulja za vječno svjetlo i voska za svijeće na oltarima. Uzrok tako malih prihoda bio je niz nerodnih godina.

U jedinom sačuvanom zapisniku o pohodima splitsko-makarskih biskupa župi Kućice iz prve polovice 19. st., onomu što ga je 19. rujna 1841. obavio biskup Josip Godeassi, navedeni su nazivi pojedinih dijelova kućičke župe, tada smatrani glavnima, s brojem domaćinstava i osoba (*Povilo* s 22 domaćinstva, *Zastode* s 15, *Brnjava* s 12, *Kunjak* s 10 i *Kućice* „oko župne crkve“ s 12), koliko su minuta hoda oni udaljeni od crkve, opisane su granice s okolnim župama, doneseni točni podaci o rođenju i ređenju župnika i svećenika rođenih u mjestu, o matičnim knjigama, o redovini, o vršenju nedjeljnih i blagdanskih sv. obreda, dodana imena crkovina, ali o župnoj crkvi navedeno je, začudo, samo to da joj je naslov „Sv. Luka“ (U zapisnicima o pohodu toga biskupa drugim župama također o svemu ima više nego o njihovim crkvama!).

U posebnom izvješću i o crkvama i župnim kućama u omiškom dekanatu sastavljenom na talijanskom jeziku, što ga je pri svršetku g. 1845. Biskupskom ordinarijatu u Split poslao tadašnji dekan don Ivan Nodilo, doznaje se da je krov kućič-

Inventar crkve sv. Luke sastavljen g. 1809.

ke župne crkve tada bio „rasut“ (*sdruscito*), a kor iznad ulaznih vrata, s koga su misu slušali muškarci, takav da bi se mogao brzo srušiti. U još gorem stanju bila je tada sviniška crkva, a u najgorem sliemenska i rogoznička na Lokvi, koje je g. 1844. toliko oštetio snažan potres da se u njima nisu smjeli obavljati crkveni obredi. Nodilo kao uzrok lošeg stanja kućičke ne spominje potres nego kaže da je odavno zanemareno neophodno održavanje njezina krova i svega ostaloga.

Možda se stvarno u potrebne popravke te crkve nije ništa ulagalo sve tamo od ljeta g. 1810., kad je od Ivana Marka Cvitanovića Omanovića, kojega su francuske vlasti postavile nadzornikom za bogoštovlje na omiškom području, tražena i dobivena dozvola potroška 100 mletačkih lira i 4 barila vina za popravak crkve Sv. Luke. Cvitanović je nakon toga, 30. kolovoza 1810., javio kućičkom župniku Ju-

ričeviću da će sutra rano doći u Kućiče radi provjere kako tadašnji crkvinari Andrija Vukasović i Andrija Šarac upravljaju crkvenom imovinom. Seoski je glavar Anton Tomasović desetak dana nakon toga pisao Cvitanoviću da nabavi u Omišu „dva spuda klaka što će nam biti za carkvu, jer ne ćemo ga amo nigdi nač“. Napominje mu „Vidili ste, gospodine, da je od velike potrebe okartat i obilit ovu carkvu ...“

U izvješće o crkvama kojima je neophodan žurni popravak, proširenje ili gradnja nove sastavljeno g. 1854. u središnjem uredu Splitsko-makarske biskupije kućička nije uvrštena, što znači da su spomenuta oštećenja u međuvremenu otklonjena. Taj zaključak potvrđuje i činjenica da u dokumentu o primopredaji župe Kućiče između umirovljenoga župnika don Ivana Božića i novoimenovanoga don Stipana Tomasovića sastavljenom 20. studenoga 1855. piše: „Zgradja carkve sa svojim kampanellom na varh somicha posvec-hiena S. Luki Evandjelisti u dobru stanju, cina koje jest okolo 1200 fiorina.“ Štoviše tadašnji je omiški dekan don Ante Lovrić izjavljivao čak da je ona u „vrlo dobru stanju“, i to, kako u prvomu svome izvješću poslanom Biskupskom ordinarijatu g. 1852., tako i u ostalima iz godina 1858., 1868. i 1878.

Nedovoljno velika za povećani broj župljana

Sigurno je da tadašnju neveliku crkvu kao zgradu nije bilo baš odveć teško održavati u kakvom-takvom dobru stanju unatoč vrlo skromnim godišnjim prihodima uglavnom od prodanih količina vina i žita dobivenih s crkvenih zemalja. Međutim, daleko teže rješiv problem bila je nemogućnost da se za slavljenja župnih misa i drugih obreda smjesti u nju sve veći broj župljana. O toj velikoj neprilici

posve se jasno izrazio omiški dekan don Mate Benković u svom prvom izvješću iz g. 1879. On tu kaže da je župna crkva u Kučićima „nedavno djelomično obnovljena, ali je, naglašava, s obzirom na broj mještana odveć mala, a uz to ne nalazi se po sredini sela nego „po strani“.

Poznato je da je riječ „crkva“ dvoznačna. Ona prije svega označuje živu zajednicu Kristovih vjernika, dakle onu kojoj običavamo u pisanju započeti prvim velikim slovom. Njoj crkve kao zgrade služe za to da se u njima vjernici okupljaju na slušanje Božje riječi iz Sv. Pisma i slavljenje sakramenata te tako ucjepljuju u Kristovo otajstvo ljudskoga spasenja, duhovno izgrađuju, obnavljaju u vjeri i posvetnoj milosti, ostvaruju svoje duhovno zajedništvo u Kristu. Svaku župu u biti ne tvore sami po sebi njezini zaselci i pojedine kuće, polja i šume nego prije svega drugoga njezini više ili manje brojni župljani, kojima je potrebna dovoljno prostrana župna crkva da se u njoj svi zdravi i sposobni mogu redovito okupljati na nedjeljnim i blagdanskim sv. misama i drugim obredima. Izvorna grčka riječ za crkvu: *ekkllesia*, koja se rabi već u Sv. pismu Novoga zavjeta, prvotno znači vjernike koji se u vjeri i ljubavi sabiru na zajedničko zahvaljivanje Bogu za njegov dar spasenja u Kristu. Tadašnja je crkva Sv. Luke s obzirom na tu svoju osnovnu svrhu već sredinom toga stoljeća postala pretijesnom.

Statistički podaci o kretanju broja Kučićana povađeni iz različitih povijesnih vrela jasno pokazuju najprije to da je ona vrlo mala srednjovjekovna crkva sve do doseljenja novih stanovnika iz Imotskoga kraja koncem 17. stoljeća mogla zadovoljiti potrebe kućičkoga vjerničkog puka, koji u teškim prilikama pod višestoljetnom turskom vlašću brojnošću nije znatnije rastao, jer se je ginulo i iseljavalo.

Do naglog je porasta došlo u početku

I. Morejskog rata između Osmanlijskoga carstva i Mletačke Republike (1684.-1699.), ali se je veći dio izbjeglica iz Studenaca i nekih drugih mjesta imotskog kraja smještenih tada u Kučice već u tijeku toga rata i pogotovo nakon njega vratio natrag na svoja rodna ognjišta. To jasno pokazuju podaci o broju domaćinstava i osoba u Kučićima kritične ratne godine 1686. u usporedbi s podacima iz g. 1725., kad je bilo 11 domaćinstava i 116 osoba manje. Tako je prvotna mala crkva još neko vrijeme mogla odgovarati potrebama, ali ne i sredinom toga 18. stoljeća.

Zbog toga su upravo tada Kučićani, poduzeli gradnju nove bar nešto veće unatoč velikih teškoća o pribavljanju potrebnih materijalnih sredstava. Sedam im je godina trebalo da je izgrade te barem toliko iznutra urede, koliko je bilo neophodno za svečanu posvetu i potom redovito obavljanje svetih obreda. Ta je nova, sve bolje uređivana i opremana, odgovarala broju župljana sve do tridesetih godina 19. stoljeća, jer je g. 1783., kad se je od glada umiralo te u potrazi za hranom iseljavalo u Bosnu i drugamo, prirodni porast broja župljana bio naglo prekinut. Štoviše, tada je došlo do znatnog pada broja kućičkih župljana, a ponovni prirast usporavale su potom ratne i druge neprilike u prvim desetljećima 19. stoljeća, osobito za francuske vladavine, kad se je mlade ljude silom novačilo i slalo čak na daleke bojišnice.

S vremenom su se prilike u našim stranama počele poboljšavati. U Dalmaciji je od g. 1813. pa sve do 1914. vladao mir. U nerodnim se je godinama, doduše, i gladovalo, ali ne baš od gladi i umiralo. Nove su austrijske vlasti oko g. 1859. uzimale i mladiće iz Dalmacije u vojsku te slale uglavnom na tadašnje svoje bojišnice u ratom zahvaćenu sjevernu Italiju, ali srećom relativno vrlo mali broj mladića, samo najснаžnije momke. Kučićani su se

IZ POVIJESTI ŽUPE, SELA I KRAJA

tako između godina 1835. i 1880. brojnošću više nego podvostručili, pa na koncu ni trećina župljana koji su bili sposobni ići

na misu (ne računajući malu djecu, bolesnike i nemoćne) nije mogla stati u tadašnju crkvu.

Te uspone, padove i ponovne uspone broja župljana zorno prikazuje sljedeća statistička tablica:

I. KUĆICANI OD GOD. 1477.- 1880.

GOD.	KUĆA (DOMAĆINSTVA)	OSOBA	VRELA STATISTIČKIH PODATAKA
o. 1477.	oko 16	oko 100	Približna procjena broja osoba prema broju kuća navedenih u turskomu popisu poreznih obveznika (usp. M. ALIČIĆ, <i>Poimenični popis sandžaka vilajeta Hercegovina</i> , Sarajevo 1985, str. 92-93).
1626.	oko 25	oko 150	Broj od 25 kuća naveden je u putopisu A. Giorgicea iz g. 1626. (M. Batinić, prir., <i>Njoliko priloga k bosanskoj crkvenoj povijesti</i> , Starine JAZU 17, 1885, str. 137.), a broj duša je slobodna procjena za toliko domaćinstava.
1686.	35	293	Usp. S. KOVAČIĆ, <i>Popis izbjegličkih obitelji nastanjenih u selima Kučiće, Svinišće i Slime sastavljen god. 1686.</i> , u Zov RO br. 1./1999. – 8, str. 26-27)
1725.	24	180	S. KOVAČIĆ, <i>Stanja duša župa Kučiće-Svinišće i Slime godine 1725.</i> , Zov RO 2./2001 – 8, str. 16.
1727.	25	196	NAS, M, 96, f. 435v
o. 1753.	27	255	Vidi u: S. KOVAČIĆ, <i>Tablični iskazi podataka o kućama, dušama ...</i> , Zov RO br. 1./2006. – 22, str. 30.
1782.	43	235	Popis onih koji su se g. 1782. zadužili za žito (DAZd, Omiški arhiv, kutija 159, sveščić 23 f. 6rv).
1785.	34	160	Popis onih kojima je kućičko crkvarstvo udužilo novac (DAZd, Bratovštine, 37/A)
1791.	38	202	NAS, S, 89b f. 35r.
1799.	43	249	S. KOVAČIĆ, <i>Kučićani u popisu iz godine 1799.</i> , Zov RO, br. 1./2002. – 14, str. 16-23.
1811.	48	283	Popis sastavljen u doba francuske uprave (Arhiv HAZU, III.d.2., Almissana, f. 11r).
1835.	-	258	Od 6-12 god. dječaka 29, djevojčica 28 = 57 (NAS, S-M, Školsko nadzorništvo, g. 1834./35. br. 324).
1841.	70	390	Podaci u NAS, S-M Poz. 336.B.3.
1857.	-	443	Opći popis stanovništva
1880.	82	570	<i>Stato del clero e popolo della Diocesi di Spalato e Macarsca per l'anno 1880.</i> , Spalato 1880, str. 31.

Prikaz toga značajnog građevinskog pothvata i daljnju povijest nadograđene crkve Sv. Luke ostavljamo za sljedeći broj Zova RO, a ovdje donosimo podatke o značajnijim stvarima u dotadašnjoj crkvi izgrađenoj i u barokno doba crkvi i tijekom promatranoga razdoblja opremanoj, prije svega o oltarima.

Kapela za glavni oltar i oltar u njoj (1758.-1883.)

Nadbiskup je Pacifik Bizza, posvećujući g. 1753. novosagrađenu crkvu posvetio je i glavni oltar. Taj je bio nedvojbeno vrlo jednostavan, više nego skromne veličine i izgleda, vrlo vjerojatno otprije postojeći u oltarskoj kapeli prethodne crkve, jer u prijašnjim vremenima zacijelo nije bio svečano posvećen nego samo blagoslovljen. Tu staru kapelu (prezbiterij, svetište), premda odveć tijesnu, moralo se je tada ostaviti u sklopu netom dovršene crkve sve dok se ne smognu sredstva za gradnju nove prostranije kapele.

Iz zapisa o rashodima u knjizi računa kućićkoga crkvinarstva iz tog vremena jasno se razabire da se je tek g. 1758. počelo s pripremama za gradnju te nove kapele. Tada je potrošena znatna svota za kupnju praha, prehranu majstora koji su radili u prigodnom kamenolomu i na dnevnicu njima i klesarima. Od blagdana sv. Luke te 1758. godine, kad su upravu preuzeli novi crkvinari do izboru novih oko istoga blagdana sljedeće 1759. godine nije zabilježen nijedan potrošak za zidarske poslove, što bi značilo da se tada nije zidalo. Istina, baš je te godine „majstoru Ivanu Dragičeviću“ (*al mistro Zuanne Draghichievich*), zacijelo majstoru zidaru koji je u Kućićima radio dok se zidala crkva (tada mu nije na bilježeno osobno ime!) dano 30 lira, ali naglašeno je da mu je to dano

na račun duga za obavljeni posao (*per il credito di fatture*), vjerojatno onaj što ga je odradio prethodne godine dok se vadilo i klesalo kamenje za gradnju nove kapele. Po svemu sudeći, kapela je dovršena tijekom radne godine 1759./60., što na temelju upisa u spomenutu službenu računsku knjigu nije moguće potvrditi, jer upravo je list na kojemu su bili navedeni troškovi iz te godine otpao i nestao. Bit će da je radove sve do njezina dovršenja vodio upravo spomenuti majstor Dragičević.

Istovremeno s gradnjom kapele izrađivan je i novi glavni oltar od drva, da bude spreman za postavljanje čim ona bude dovršena. Daske su za nj nabavljane tijekom radne godine 1756./57., kad je neimenovani drvodjelac izradio sakristijski ormar od orahovine. Nešto drvene građe nabavljeno je i sljedeće godine u kojoj ga je „drvorezbar“ (*intagliator*) izrađivao, a posve dovršio tijekom radne godine 1760./61. To smatramo sigurnim oslanjajući se na podatak naveden u spomenutoj računskoj knjizi da je tada iz blagajne izdano 12 lira „za kupnju praha potrošena za vrijeme stavljanja Presvetog Sakramenta u svetohranište“. To bez ikakve dvojbe znači na svečanu pucnjavu iz mužara, po našu mačkule, tijekom obilježavanja dovršenja kapele i glavnoga oltara u njoj svečanim obrednim činom.

Ime toga drvorezbara nije navedeno. Moguće da je sve spomenute radove u drvu uključujući i oltar izveo majstor Mate Kirigin, za kojega se zna – navedeno je knjizi računa – da je u radnoj godini 1763./64. od arišovih dasaka izradio nove vratnice ulaznih vrata i poklopac za krstionicu, ostaklio prozore i zvijezdu koja je na crkvenom pročelju.

U zapisniku o pohodu Bizzina nasljednika, nadbiskupa Nikole Dinaričića, obavljenom 6. lipnja 1762. navedeno je da pre-

gledao „veliki oltar na kojemu je oltarska slika, a na njoj prikazani: naslovnik crkve Sv. Luka, Gospa, Sv. Ante, Sv. Mihovil i sv. Jure“, dakle velika slika, djelo Filipa Naldija naslikana. g. 1757., kako je naznačeno pri njezinu dnu *F[ilippo] N[aldi] P[inxit]*. Ta je slika nekoć bila uklopljena u zaslon toga drvenog oltara, a posljednjih stotinjak godina, tj. otkad je postavljen sadašnji mramorni glavni oltar, visi na zidu iza njega.

U spomenutom zapisniku o Dinaričićevu pohodu spominje se napose „svetohranište s pozlaćenim i vrlo lijepim prijestoljem“ (*la custodia con il suo trono dorato e fatto elegantemente*). Stoga čitajući stavku troškova kućičkoga crkvinarstva iz radne godine 1770./71. u prvi trenutak ostajemo iznenađeni, jer u jednoj je navedena isplata za svetohrtanište (*tabernacolo*), u drugoj za pozlaćivanje toga svetohraništa, a u sljedećoj godini isplata za svišeni pokrivač na tabernakulu. Onaj tabernakul u koje je prenesen Sv. Sakrament g. 1760. ili 1761. zacijelo je bio izrađen od drva kao i sam oltar. Novi nabavljen 1770. ili 1771. bit će da je bio onaj „od mramora“ na glavnom oltaru od drveta naveden poslije u inventaru imovine crkve Sv. Luke iz g. 1809. i onom iz 1853. Tu pretpostavku na prvi mah čini upitnom izraz „za pozlaćivanje toga svetohraništa (*per indorare esso tabernacolo*)“, jer mramorni se ne pozlaćuje. Moguće je, pa i vjerojatno, da se pri tom mislilo na pozlatu metalnih vratašca na njemu (plaćeno 29 lira i 12 šoldi). Sve bi bilo jasnije da su u Nadbiskupskom arhivu sačuvani zapisnici o pohodima župi Kučiće nadbiskupa Ivana Luke Garagnina (1765.-1783.). Iz kućičke se knjige crkvenih računa sa sigurnošću zna da ih je tu obavio barem dva puta, i to g. 1769. i 1776. te da je 1776. u crkvi Sv. Luke posvetio tadašnji glavni oltar.

Od zapisnika o prvoj od tih pohoda sačuvao se je samo list na kojemu su zapisani odgovori crkvinara Lovre Vukasovića na službeno postavljena pitanja, a nijedno se nije odnosilo na crkvu kao zgradu i njezinu opremu (Na izgubljenim listovima bili su opisi crkve i oltara s odgovorima župnika na njemu postavljena pitanja). Dva puta je u Kučiće dolazio i Garagninov nasljednik Lelije Cipiko (1784.-1807.). O njegovu pohodu iz g. 1791. sačuvano je samo nekoliko šturih bilješki u kojima je naveden samo naziv naše crkve i to da je nadbiskup u njoj „pregledao oltare“ te naredio, neka se za svetohranište nabavi srebrni ključić i latinski misal.

Pokrajnji oltari Sv. Roka i Gospin

Nadbiskup je Dinaričić g. 1762. u Kućičkoj crkvi, osim glavnoga oltara, zatekao samo jedan pokrajnji, o kojemu je u zapisniku Nadbiskupovu pohodu navedeno samo to da je zabranjeno na njemu služiti sv. misu, dok se ne nabavi sve što je za to potrebno. Prigodom pohoda nadbiskupa Garagnina crkvinar je Lovre Vukasović 13. lipnja 1769. izjavio da se o tom oltaru brine bratovština Sv. Roka, koja ima 21 bratima, uzdrže ga prihodima s vinograda, ali je te godine loza posječena te posijano žito.

U knjizi računa kućičkoga crkvinarstva taj se oltar uopće ne spominje, što je posve razumljivo, jer ga je spomenuta bratovština podigla i bila dužna trošiti za njegovo uzdržavanje.

Župnik Jurićević je u svom inventaru napisao: „Ima otar mali S. Roka od darveta, ostarijo i nevalja ne načiniv“, a Božić ga g. 1853. ni ne spominje. On tu kao jedini pokrajnji navodi: „otar Gospin od drveta“.

O tome što se je u međuvremenu dogodilo s oltarom Sv. Roka nema u dosad

istraženim arhivskim spisima nikakvih podataka, ali nije se teško domisliti zašto je nestao. Francuske su vlasti u Dalmaciji ukinule sve bratovštine koje nisu bile zadužene za uzdržavanje crkve kao cjeline te im oduzele svu imovinu. Ta je odluka neminovno pogodila i spomenutu kućićku. Od tada se za njezin oltar više nije imao tko brinuti, a riječi iz navedenoga Jurićevićeva inventara svjedoče da se ni dotada o njemu nije vodila velika briga.

Možda je taj „mali“ oltar potom ipak bio popravljen te na nj postavljen Gospin kip isklesan od mramora pa tako dobio novi naziv. Don Ivan Božić u svom inventaru iz g. 1853. navodi „Gospin oltar od drveta“ i „Gospin kip od mramora“ (*statu-la Gospina od mramora*).

O tomu kad je taj vrlo lijepi kip nabavljen nema u poznatim spisima potanjih podataka. Jedna od stavki u knjizi crkvenih računa pod radnom godinom 1780./81. glasi: „Prah za pozdrave Blaženoj Djevici“ (*polvere per saluti alla B. Vergine*), a pod sljedećoj 1781./82. „Prah za pozdrave u procesiji s Blaženom Djevicom“ (*polvere per saluti alla B. Vergine*). Iz toga bi se zapisa moglo zaključiti da je kip tih godina nabavljen, ali to bi bilo puko nagađanje, jer u procesiji se je tada mogla nositi i neka Gospina slika, u Jurićevićevom inventaru iz 1809. mramorni kip ne spominje.

Poznato je da je Kućićanin don Ivan Radić g. 1812. u svojoj oporuci ostavio da se „dade kuratu od ovoga sela cekina 20, neka on upravi kako mu ja naređujem s istim jasprami“. Župnik je tada i tijekom sljedeće 43 godine bio Božić, njega su g. 1831. glavari i crkvinari optužili, među ostalim, da je „prisvojio 24 talira što ih je pokojni don Ivan Radić ostavio za novi oltar koji nije napravljen“. Izvide je o točnosti ili netočnosti te i ostalih optužbi protiv njega trebalo provesti tadašnje Okružno

poglarstvo u Splitu. Bilo bi zanimljivo pronaći odgovarajuće spise o tome, osobito Božićev odgovor, ali spisi spomenute upravne ustanove nisu, čini se, sačuvani.

Na temelju svega iznesenoga može se s određenim stupnjem vjerojatnosti pretpostaviti da je u Gospin kip od mramora nabavljen vjerojatno iz spomenute ostavštine don Ivana Radića u razdoblju između godina 1831. i 1853. te postavljen na popravljeni oltar bivše bratovštine Sv. Roka, koji se je otada nazivao Gospinim oltarom.

Stanje crkve Sv. Luke g. 1883., nedugo prije njezina produženja i dogradnje dviju pokrajnjih kapela

O stanju crkve Sv. Luke prije njezina produženja i dogradnje dviju pokrajnjih kapela i o stanju bivših dvaju oltara u njoj najbolje je ovdje doslovno navesti riječi iz imovnika tadašnje „podžupe“ Kućiće sastavljenog 1. kolovoza g. 1883. prigodom primopredaje župničke službe između tadašnjega župnika don Mije Tomasovića i novoga don Nikole Mimice. Taj vrlo kratki tekst glasi:

„Podžupnička crkva posvećena na čast Sv. Luke Evanđelista, okrenuta od iztoka k zapadu, s dvojima vratima, uzidjana kamenom, šćemerena sedrom, pokrivena opekom, sa zvonikom na rimsku – pokvarena gromom, iznutra priprostitim kamenom popločana.

U crkvi dva su oltara: veliki sa svetohraništem od mramora, s trpezom od kamena, ostalo od drveta u hrdjavu stanju, sa prilikom Gospinom od Mramora. U crkvi ima tavan posve slab.

Ciena iste crkve sa svim što je dosle imenovano vriedi okolo 1000 fiorina.“

**Čudni i teško objašnjivi pokušaj
promjene naslova kućičke župne
crkve u 19. stoljeću**

Stara kućička župna crkva javlja se gotovo isključivo pod naslovom Sv. Luka u dokumentima i spisima raznih vrsta, od prvog spominjanja g. 1622. pa sve do danas.

U prošlom broju Zova RO izrazili smo dvojbu o tome, je li naziv „Mala Gospa“ što je u vrlo šturom i nedovoljno jasnom tekstu zapisnika o pohodu nadbiskupa Stjepana Cupillija g. 1711. župi Kućiče-Vinišće, naveden kao naziv ondašnje zajedničke župne crkve, upotrijebljen možda tu kao alternativni naslov kućičke crkve Sv. Luke ili je zabunom navedeno umjesto pravoga naslova za svinišku Uznesenja Marijina. O mogućem sigurnom odgovoru na to pitanje ovisi i siguran odgovor na važno pitanje, koja je od njih malo prije toga bila iznova sagrađena, a zvonik joj (razumije se, ne današnji nego nekadašnji koji je bio na vrhu pročelja!) još nije bio dovršen.

Rješenje posve jasno i sigurno trebat će potražiti u spisima staroga Omiškoga općinskog arhiva, koji se od druge polovice 19. st. čuva u Zadru. U prilog mišljenju da je župna crkva Rođenja bl. Djevice Marije, koja je spomenuta g. 1711. zapravo kućička Sv. Luke naveli smo u spomenutom našem članku na str. 19. činjenicu da se blagdan Marijina Rođenja (Mala Gospa) sve do danas svečano slavi u Kućićima, a u Svinišćima onaj Marijina uznesenja (Velika Gospa). Ovdje se u prilog prije iznesenoga mišljenja i prije traženja možebitne dozvole ondašnjega omiškog providura za gradnju nove crkve u ondašnjoj župi Kućiče-Vinišće u spomenutom Omiškom arhivu (nadamo se skorog), možemo pozvati na još jedno uporište, ovog puta prilično čvrstog, pogotovo u povezanosti s onim iz

Mramorni Gospin kip

1711. To je podatak u uvodu zapisnika sastavljenog prigodom pohoda nadbiskupa Garagnina 13. lipnja 1769. s odgovorima kućičkog crkvinara Lovre Vukasovića na službeno postavljena pitanja. Tu se navodi da je spomenuti Vukasović „sadašnji crkvinar župne crkve Rođenja blažene Djevice“ (NAS, S, 85 f.96v).

„Rođenje Marijino“ kao mogući alternativni naslov kućičke crkve nije po sebi

odviše problematičan, jer ima obrazloženje u spomenutom svečanom slavljenju toga blagdana. Međutim, kasniji pokušaj da se uvede novi naziv: „župna crkva Sv. Ivana Krstitelja“, blago rečeno, posve je neobičan, a slobodno se smije reći da je i vrlo čudan, to više što je gotovo nemoguće dokučiti, tko je to poticao i na koji način je uspio da se uvrštava tijekom više desetljeća u tiskom izdavanu biskupijske godišnjake službene ili barem poluslužbene naravi.

U tim je godišnjacima sastavljanim od g. 1840. do g. 1881. na talijanskom jeziku, a potom na latinskom, u početku naslovljavanim *Schematismo della Diocesi di Spalato e Macarsca*, poslije *Stato del clero e popolo della Diocesi di Spalato e Macarsca* i napokon *Status personalis et localis Dioecesis Spalatensis et Makarskensis*, tijekom prvih godina izlaženja (do uključivo 1845.) navođen kao naslov župe i župne crkve onaj pravi višestoljetni, koji je zacijelo imala od izgradnje prve crkve u srednjem vijeku: „Župa Sv. Luke Kučića“ (*Parrocchia di S. Luca Cuçich*, odnosno *Cuçiche* i napokon *Kučiće*). Od 1846. do 1882. ponavljana je naslov „Sv. Ivana Krstitelja“ (*di S. Giovanni Battista* i poslije *S. Joannis Baptistae*). Od g. 1883. pa sve dok je taj godišnjak tiskan (svake godine do 1812., i nakon prekida posljednji 1925.) naslov je promijenjen u: „nekoć pod nazivom Sv. Ivana Krstitelja, sada Sv. Luke Evanđelista“ (*olim S. Joannis Baptistae, nunc S. Lucae Evangelistae*).

Do toga čudnog ubacivanja naslova „Sv. Ivan Krstitelj“ došlo je zasigurno intervencijom nepoznatoga nadripovjesničara koji nije razlikovao vrlo dvojbenu predaju od povijesnih činjenica. Pri tom je čak i u Kučićima zaista postojeća predaja o navodnoj starijoj crkvi Sv. Ivana (u njoj nije rečeno kojega, Krstitelja ili

Evanđelista) posve krivo primijenjena na župnu crkvu na užem lokalitetu Kučića, jer u njoj se pripovijeda o navodnoj bivšoj crkvi Sv. Ivana u Pločju.

Pokušali smo u sačuvanom gradivu za pripremu izdanja biskupijskog godišnjaka za g. 1846., u koji je naslov kučićke crkve izmijenjen u „Sv. Ivan Krstitelj“ pronaći tko je tu promjenu tražio i čime ju je obrazložio, ali tu nema nikakva dopisa o tome poslana iz Kučića ili bilo odakle.

Na kraju, da stvar bude još čudnija, napomenimo: u cijelom razdoblju toga nepotrebnog brkanja u godišnjacima župa u svim službenim spisima slanim iz Kučića Biskupskom ordinarijatu i obratno, u svim zapisnicima o biskupskim pohodima, u dokumentima o primopredajama između starih i novih župnika, u tromjesečnim izvješćima o matičnim upisima, u dopisivanju s civilnim vlastima za župu se i njezinu župnu crkvu rabi uvijek i samo naslov izvorni naslov „Sv. Luke“.

DODATAK

U ovom dodatku donosimo dva najstarija sačuvana inventara pokretne i nepokretne imovine župe Kučića. Oba su sastavljena na hrvatskom jeziku kakvim se je u ono doba govorilo i pisalo u našem kraju.

Prvi je od tih sastavio g. 1811. župnik don Stipan Jurićević. Napisao ga je bosančicom, pa u prepisivanju na naš današnji način pisanja latinicom nema osobitih teškoća, jer u tom pismu za sve glasove hrvatskoga jezika ima odgovarajuće slovo (osim što je isti slovni znak za „č“ i „đ“).

Drugi su latinicom napisali kučićki župnik don Ivan Božić (inventar župne crkve) i njegov pomoćnik, tada sviniški župnik (inventar crkvenih zemalja). Služili su se starim načinom pisanja onih glasova

za koje nije bilo odgovarajućega slova u izvornoj latinici prije ortografske reforme Ljudevita Gaja. Tako su za slovo „č“ rabili znak „ç“, za „ć“ dva latinička slova „ch“, za „lj“ najčešće samo slovo „l“, za „nj“ slova „gn“, za „š“ slovo „s“, a za „ž“ latiničko slovo „x“.

U ovdje objavljenim inventarima ostavili smo njihov stari način pisanja. U slučajevima kad su sastavljači slučajnom nepažnjom ispustili neko slovo, dodali smo ga radi lakšeg razumijevanja, ali u uglatim zgradama, da čitatelj razlikuje što je izvornim tekstovima, a što je dopunjeno. Sastavljači su u više slučajeva upotrijebili neobičan oblik pojedine riječi, na što u ovom prijepisu upozoravamo uskličnikom u uglatim zgradama iza dotične riječi.

U tim je tekstovima veći broj riječi čije značenje današnjem čitatelju nije poznato. To su redom sljedeće: *tabarnakul* za svetohranište u kojemu se čuvaju posvećene hostije, *kandilir* za svijećnjak, *kamiža* za bijelu svećeničku haljinu koja seže do gležnja, *planita* za misnicu, dio odjeće što ga svećenik za slavljenja sv. mise nosi iznad ostale liturgijske odjeće, *patena* za okruglu pliticu na koju se stavlja hostija, *kuć*, *tuc*, pravilno *tuć* za vrstu metala nazivanu i bronca, *kota* za kraću liturgijsku bijelu košulju, *pišida* za posudicu sličnu kaležu s poklopcem u koju se pohranjuju sv. hostiji za pričješćivanje izvan mise, *vera* je lokalizam za feral, *pluwijal* za plašt kao dio liturgijskog ruha, *ostesorji* za pokaznicu u koju se između dva stakalca stavlja posvećena hostija za euharistijski blagoslov ili procesiju, *lumbrela* za nebnicu koja se u procesiji sa Sv. Skramentom nosi iznad pokaznice, *ščavet* je naziv za knjigu iz koje su se u misi čitali odgovarajući odlomci iz poslanica i evanđelja na hrvatskom jeziku, *stai* ovdje izraz za držak, *statula*, pravilno statua za kip, *misal arvacki* je glagoljski misal za razliku od latinskoga, *brodac* za malu posudicu u obliku lađice iz koje

se žličicom uzima tamjan za stavljanje u kadionik, *bolsa*, pravilno bursa platnena tašnica za umetanje tjelesnika, *tjelesnik*, po latinsku korporal, bijeli uširkani rubac koji se postavlja na sred oltara ispod kaleža i patene, *oçisnjak* po latinsku purifikatorij, rupčić za brisanje kaleža, *ritual* za Ritual rimski, priručnik za podjeljivanje sakramenata i blagoslova (prvo izdanje na hrvatskom jeziku u Rimu g. 1640.), *palta*, pravilno pala, platneno pokrivalo na kaležu, *bandira* za crkvenu procesionalnu zastavu, *kandela* (kandilo) metalna svjetiljka na ulje koja visi pred oltarima, *cicindela* prvotno znači krijesnicu, drugotno svjećicu, a ovdje staklenu posudicu sa žiškom u kandilu, *blazina* u primorskim stranama znači jastuk, ovdje ukrašeni na koji se stavlja misal na oltaru, *stanica* ovdje u značenju velike uskrsne svijeće, *vrit* stara mjera za površinu, *karatilo*, *bigunac* i badanj su posude od drva, manja veća i najveća, za uljevanje mošta ili vina.

Prilog 1.

INVENTAR IMOVINE ŽUPE KUČIĆE IZ GOD. 1809.

(Državni arhiv Zadar, Arhiv omiške općine, kutija 169, list 25r)

U Kučićim na 22. jenara 1809.

*Nota od stvari carkovni
koje su za službu ove same carkve parokijane S. Luke
koja neima druge kapele ni skule*

[P]arvo. *Na ovoj rečennoj carkvi imadu dva zvona velika, a jedno malo. Ima carkva zvonce jedno koje zvoni kad se govori S. misa, a jedno malašno koje se nosi kad se prati S. Sakramenat nad ne-moćnika.*

2. Imadu otara 2, jedan veliki na

komu je tabarnakul od mramora. Ovi je otar od darveta. Ovi otar ima 6 kandilira od mida a 2 mala od mida. Ovi otar ima svoje 3 tavaje potribite za reć S. misu. Ima 2 kušina na kojim stoji misal i na tabernakulu pokriv od svile i pokriv na otaru.

3. Ima otar mali S. Roka od darveta, ostarijo i nevalja ne načiniv. Ovi otar ima kandilira 2 od mida a 4 od darveta, stara. Ima ovi otar svoja potribita 3 ubrusa oliti tavaje i 2 kušina.

4. Ima ova carkva robe potribite za reć S. misu, kamiža 6 a planita 7. Ovo su i svetčene i svagdanje [sa] svojim opravam.

5. Imadu 2 kaleža od mida a čaša od srebra iznutra pozlaćeni, a tako su i 2 patene od mida a iznutra pozlaćene.

6. Imadu na otaru velikomu na tabarnakulu mali križić od srebra a s dvora pozlaćen i jedan mali što se nosi ljubit, od srebra, a na malomu otaru jedan križ od kuća [! mjesto „tuča“]. Ima jedan križ golem od srebra što se nosi u prosisjunu.

7. Imadu 4 misala u koji se govori S. misa, tri su arvaska, a jedan latinski.

[8.] Za nosit S. Sakramenat nemoćniku ima kota malašna i štola i pišida malašna, vera u komu se nosi svića i zvonce malo.

[9.] Za prikazat S. Sakramenat i nosit ga okolo carkve ima pluvija[l] od svile svojim velom od svile, ostesorji od mida pozlaćen, kadijonik od mida, lumbrela od svile.

[10.]. Imade jedan armar u komu stoje planite i košulje i druga roba potribita. Ima drugi armarić u komu stoje kaleži i misali gori rećeni i dva šćaveta

od pištule i vandelja. 3 banka od darveta u carkvi na kojim se kleči a 1 na komu se sidi, i kamenica pokrivena daskam i postavom di se dica karste, i kamenica di stoji voda blagosovljena, tavan a na njemu ispovidnica i nosila oliti kamsel u komu se nosi martvac.

[Dodano na lijevom rubu pri dnu teksta pod točkom 10.:] Imadu 2 rituala.

Ja d. Stipan Jurićević, kurat od Kučića pisa svaka po naredbi gna. prividitelja Ivana Marka Cvitanovića Omanovića u firu [!].

NAPOMENA: Budući da su u izvorniku brojke rednih brojeva od 8. do 10. pobrkani, zamijenili smo ih ispravnima koje smo, zato što nisu izvorne, stavili u uglate zagrade kao i sve druge naše dopune unesene radi lakšeg razumijevanja u čitanju i u sljedećem prilogu (br. 2).

Prilog 2.

INVENTAR IMOVINE ŽUPE KUČIĆE IZ GOD. 1853.

(Nadbiskupski arhiv Split, S-M, Presidijalni spisi god. 1854., br. 43., listovi 22rv i 24r)

Bro[j] o[d] sve robe crkovne od crkve stadbene Svetog Luke od sela Kučića. Ime od svake robe i svake stvari koja se naodi u istoj crkvi: stvari crkovni, prilika, zavita i svi stvari upisano potanko.

Prva stvar koja se naodi u istoj crkv[i]: Ova crkva j[e] posvećena na 7. luja. Posveti je pr[i]sv[i]tli arcibisku[p] Bica 1753.

IZ POVJESTI ŽUPE, SELA I KRAJA

<i>Broj svake stvari crkvene u crkvi i na crkvi</i>		<i>na Gospinu otaru cvitova od svile</i>	4
		<i>na Gospi kruna od srebra</i>	1
		<i>pasova na kosulja</i>	6
<i>Ova crkva ima otar veliki o[d] drveta</i>	1	<i>bandira na krix od svile</i>	1
<i>na n[ij]emu je tabrnakul od mramora</i>	1	<i>pot krixa, prilika</i>	14
<i>na tabrnakuluju [!]</i>		<i>kamenice od vode i od ul[j]a</i>	3
<i>su od srebra mala krixa</i>	2	<i>kandela od mida prid velikim otarom</i>	1
<i>stesori[j] od srebra [!] a stai od tuca</i>	1	<i>pri[d] Gospom od srebra</i>	1
<i>mala pisida od srebra u</i>		<i>od mida kandela prid Gospom</i>	1
<i>čem se nosi Sakramenat</i>	1	<i>na veliko[m] otaru od tuča kandilira</i>	8
<i>ubrusa na otaru nova</i>	2	<i>na Gospinu otaru kandilira</i>	4
<i>stari svagdan[j]i</i>	3	<i>u crkvi malo zvonce</i>	1
<i>voštenica</i>	1	<i>na crkvi velika zvona</i>	2
<i>otar Gospin od drveta</i>	1	<i>a malo zvono na crkvi</i>	1
<i>statula Gospina od mramora</i>	1	<i>lubrela za Sakramenat</i>	1
<i>štogo malo zavita, prstena i spijoda</i>		<i>banak Gospin kada se Gospa skinuje</i>	1
<i>ubrusa nova</i>	2	<i>gostarice od vina i vode</i>	2
<i>svagdan[j]a</i>	3	<i>cakala na ponistra[m] i na zvizdi</i>	5
<i>vostenica</i>	1	<i>cicindela u kandela</i>	3
<i>misala arvacki</i>	3	<i>svicha veliki na otar</i>	10
<i>latinski</i>	1	<i>svicha za sveti Sakramenat</i>	12
<i>krix od srebra veliki</i>	1	<i>armar veliki od orijoume</i>	1
<i>od tuca kr[i]x</i>	1	<i>di stoje kalexi armarich</i>	1
<i>krstenica di se dica krste</i>	1	<i>blazine nove na otari[m]</i>	4
<i>tavan oliti kor</i>	1	<i>a svakidan[j]e</i>	4
<i>banak u crkvi</i>	6	<i>stanica od voska velika</i>	1
<i>ispovidnice</i>	2	<i>krix o[d] da[r]veta s propechem od darva 1</i>	
<i>kosul[j]a novi</i>	5		
<i>kosul[j]a stari</i>	3	<i>[mjesto pečata]</i>	
<i>kadijonik od tuca</i>	1	<i>U Kučichi[m] na 18. luja 1853.</i>	
<i>brodac od mida</i>	1	<i>Don Ivan Boxich xupnik upisa svak[a] koja</i>	
<i>planita bili</i>	3	<i>se naode u crkvi parokijanoj svetog Luke</i>	
<i>planita crljjeni</i>	3	<i>od ovoga sela i pečatim s pečatom iste</i>	
<i>planita crni</i>	2	<i>parokij[e], pravo u viru.</i>	
<i>zelena planita</i>	1		
<i>pluvijal bili</i>	1		
<i>vel za Sakramenat</i>	1	<i>Nota od dobara stavni czarkve od</i>	
<i>bolsa usve i vela</i>	8	<i>Kučichia</i>	
<i>tjelesnika</i>	6	<i>1. zemlja Barevisschie posachena na</i>	
<i>očisn[j]aka</i>	26	<i>vinograd s lozam malim 3 i po vrita cir-</i>	
<i>schaveta od pistule i v[an]chel[j]a</i>	2	<i>ka su malo buška.</i>	
<i>litrala [tj. rituala] rimski[h],</i>		<i>2. Dolaz na Povilu, zemlja oraniza s</i>	
<i>dva stara, jedan novi</i>	3	<i>lozam na uzvode, bichie vriti 6 cirka.</i>	
<i>pokrivača na otari[m]</i>	2	<i>3. zemlja pod Pločjem, zemlja oranica</i>	
<i>kalexa, od srebra časa, ostoci[!]</i>		<i>za xito posachiena s lozam na uzvode bi-</i>	
<i>od mida</i>	2	<i>chie vriti 20 cirka.</i>	
<i>palta na kalexi</i>	6	<i>4. zemlja Bare na do[ho]tku u Garge</i>	
<i>plitice od mida pozlachene</i>	2		

Topichia, oraniza posachena s losam [!] na uzvode od koje potexe czarkva od xita trechiu, od mastu četvartu, bichi[e] vriti 30 cirka. Na istoj ima buska vriti 3 cirka.

5. zemlja Prosevaz, oraniza za xito na do[ho]tku, czarkva potexe petu do[ho]tka od texaka.

6. zemlja Dolaz pod czarkvom, ledina prazna prez vruta, bichie vriti 8 cirka.

7. kuchia mala di se mechi[e] intrada czarkovna, u istoj jedan ambar od xita, 2 badnia, 6 karatila, 1 bigunaz, 1 sikrijna.

Kučichie, 23. setembra 1853.

D. Stipan Tomasovich

kapelan namisto paroka bolesna

Miro Srdanović

CRTICE O PLANINI

Ako vam se kojim slučajem, u rukama nađe fotografija naše planine, rasprostrte nasuprot staroj crkvi i to fotografija koja je snimljena u prvoj polovici prošlog stoljeća, lako ćete uočiti da je ta planina gotovo „gola“. Slabo je obrasla zelenilom. Nije to neobično jer u tadašnje doba planina, kao i druge selima bliže planine, iskorištavana je obilato za kućne potrebe ljudi iz njenog podnožja, najviše za ogrjev. Isjecanje gore poticalo je eroziju planinskih padina pa se gora nije ni mogla valjano obnovljati. Nekada je – prema pričama starijih – planina bila gorovita, izdašna u drvu i pašnjacima. Planinske staze su

bile pitomije i lako prohodne tako da su tim stazama čak i volovi tjerani uz planinu, preko Stošca do Okladnice. O tome nam svjedoče velika kamena pojila, koja se i danas nalaze uz izvor zvan Bunari. Planina o kojoj ovdje govorimo predstavljala je u neku ruku zajednički gaj za sve one koji su imali potrebu koristiti je za svoje domaćinstvo. Korištena je dakle, za ispašu ovaca, za sječú drva (krijući se od lugara) za ogrjev ili sječú takalja za vinograd. Ljeti se manio grm tj. jasenov list koji se sušio u pojatama i ostavljao za zimsku ishranu stoke sitnog zuba.

Do početka šezdesetih godina prošlog

stoljeća planina je intenzivnije korištena za ispašu ovaca. U zimskom i rano proljetnom dijelu godine tjerana su stada ovaca prema planini i to uglavnom iz Srdanovića, Šaraca i Sovulja, a ponekad i iz drugih dijelova sela. To bismo mogli nazvati „dnevna paša“, jer su stada navečer vraćana kući. Međutim, ovdje bi bilo zanimljivo istaknuti da su u ljetnom periodu, koji je „zapravo“ započinjao početkom svibnja i trajao do sredine listopada, stada ostajala na planini i bez stalnog nadzora. Tako je bilo svake godine, bez izuzetka i bez ikakvih posebnih priprema. Dovoljno je bilo pustiti ovce da presuše, ukoliko su tada bile mužene, te ostrići im runo. Odmah nakon toga, onako goluzdrave ovce bi osjetile vlastiti instinkt za „planinsko ljetovanje“. Stada su se bez čobana okupljala na Sviniškoj planini i zalazila na morską stranu te planine. Iz Kučića, ovce bi same uz planinu preko Strošca, spuštajući se na Okladnicu prelazile na drugą planinu. Tu su se okupljala i stada iz Svinišća, Po-

dašpilja, Slimena, Lokve, Mimica, Marušića i Piska.

Vlasnici su svoja stada obilazili otprilike jednom u mjesec dana. U tom ljetnom periodu ovce su pasle skromnu travu te ivicu, kadulju i obrstile nisko raslinje. Hrana je bila obogaćena posolicom, a što je, vidjelo se, bilo značajno za zdravlje stoke i za kvalitetu mesa.

Vodu su pili iz prirodnih kamenih udubina (kamenica) ako nije zbog vrućine isparila te uglavnom na izvoru Bunari – na Okladnici, a jedan izvor bio je među stijenama iznad Livčine, na stazi prema Neumu. No, taj izvor ne bi mogao izdržati cijelo ljetno pa bi presušio do slijedećih izdašnjih kiša. Preko dana, kad zapeče zvizdan, stada su plandovala u hladovini po spiljama, zaklonicama od sunca i na mjestima gdje je hlad trajao duži dio dana. U tom smislu ovdje možemo spomenuti Visoke stine i spilju Livčinu. Visoke stine su okomite litice na sjevernoj strani Sviniške planine, nasuprot Okladnice. Ispod njih bilo je prostora

za mnoga stada, a hladovina je trajala do kasno poslijepodneva. Livčina je prostrana spilja, ravnog poda i zaobljenog svoda, otvorom okrenuta prema zapadu pa je i na njenom ulazu hladovina dugo trajala.

Planinska idila koju smo u natuknicama pokušali prikazati, trajala je do početka šezdesetih godina prošlog stoljeća. Promjene koje je donijela elektrifikacija i industrijalizacija te odseljavanje i slično, učinile su to da su planinske staze i predjeli, zauvijek utihnuli, bar što se tiče čobana i njihovih stada.

Svaka planina, pa i ova naša, uz sve ono što je čini onim što ona jest – i surova i nepredvidljiva – ima i svoje ljepote. Ovdje ćemo dotaknuti samo jedan njen detalj – Okladnicu. Putem Počivala – Jurina Ploča – Cerića vrta (Kuk) stiže se na Strošac, preko kojeg se prelazi i uskom stazom na rubu okomitih litica i spušta prema Okladnici. Uz okomite litice u sjeverozapadnom podnožju Drabobulje nalaze se suhozidne mirine, (ruševine kuća), koje bez krova, ali bez drugih oštećenja ponosno strše pod skutima Drabobuje. Naprijed, prema istoku i Bunarima ima još mirina, ali one su ruševine u pravom smislu te riječi.

Tu su i Bunari – izvor čija voda potokom ide između dviju planina, ispod Sviništća put Dornice i Mirica utiče u Cetinu. Na Okladnici su bile obradive površine zemlje koje su veoma davno napuštene. Mogli su se vidjeti ogradni zidovi ježa i dolaca. O Okladnici bi se moglo mnogo pričati i prepričavati priče koje smo imali prilike nekada čuti od naših starih. No, za ovu priliku bar nešto da ostane zapisano.

Doživljaj Okladnice nalazimo u pjesmi „Bura“ našeg vrlag Kučićanina JAKOVA TOMASOVIĆA (1882-1962), pa jedan njen isječak ovdje prikazujemo:

Jarkim žarom sunce s visa

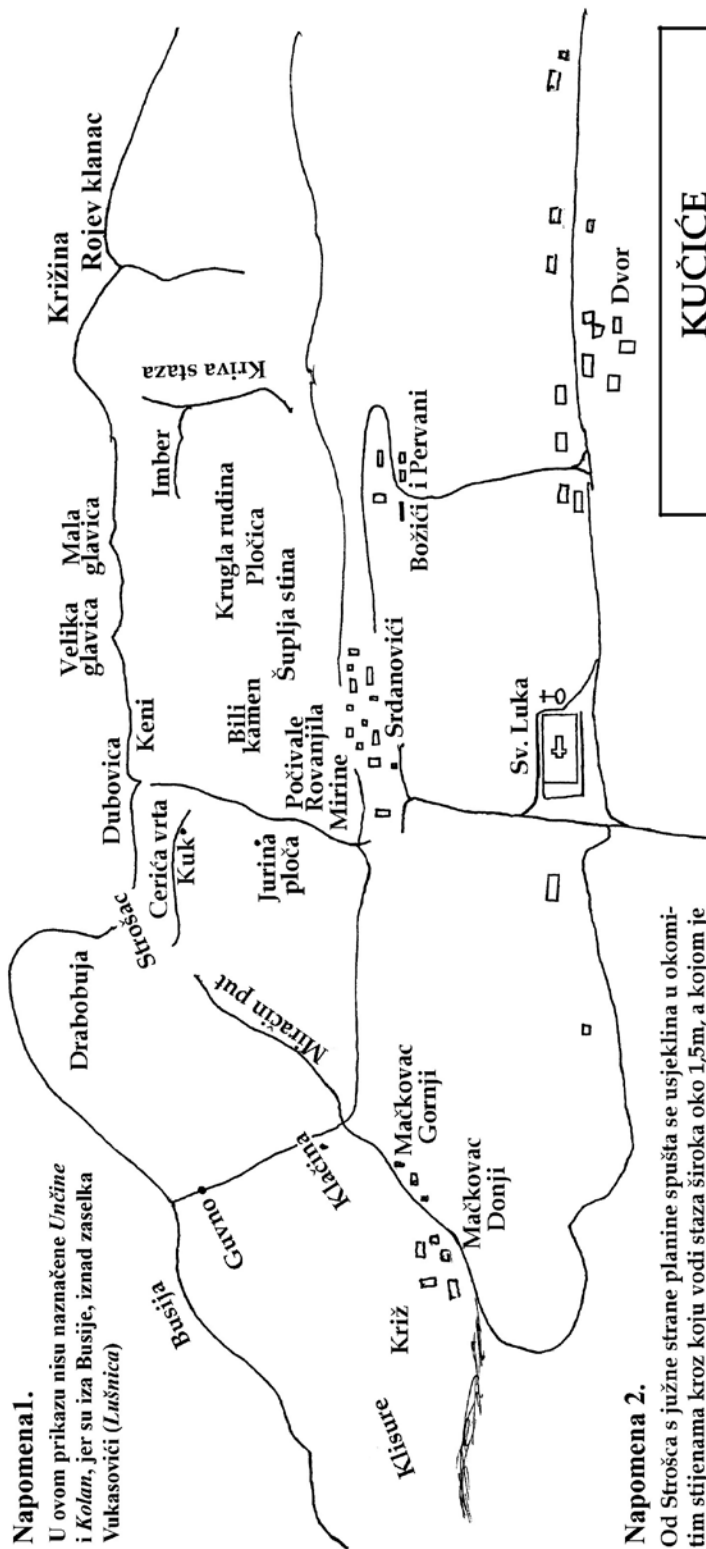
A vjekova za dugijeh,
 Upicalo kamen tvrdi
 I on hladan grijao se.
 Ubijelio stanac kamen
 Opustjele Okladnice
 A uza nj se još bjelija
 Prislonila kućarica,
 Rodna kuća Jelke mlade.
⁵²

⁵² Uzeto iz: OMIŠKI LJETOPIS br. 5, 2009., str. 30 – Priredio Mirko Tomasović.

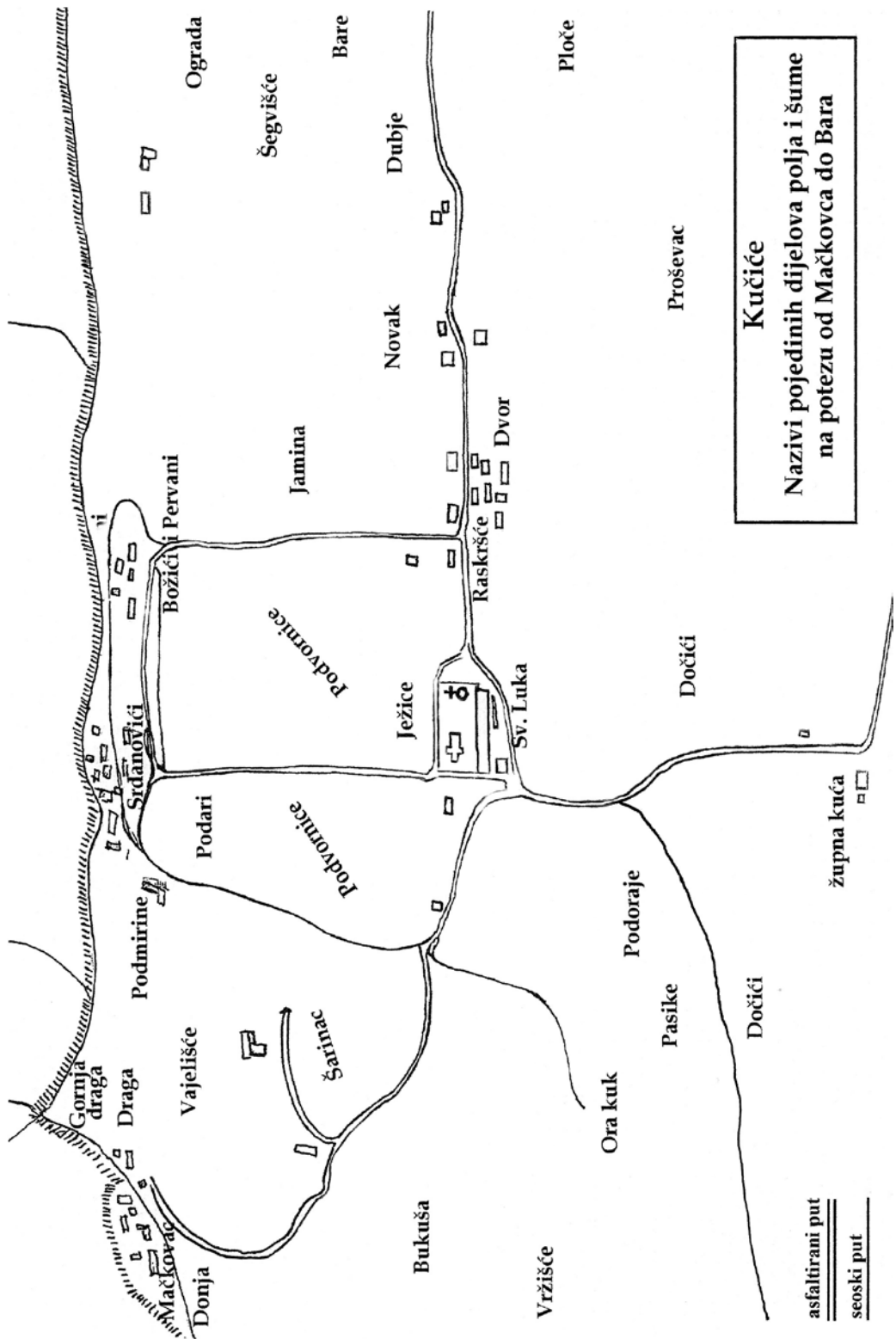
Napomena 1.

U ovom prikazu nisu naznačene *Unčine* i *Kolan*, jer su iza Busije, iznad zaselka Vukasovići (*Lušnica*)

Napomena 2.

Od Stročca s južne strane planine spušta se usjeklina u okomitim stijenama kroz koju vodi staza široka oko 1,5m, a kojom je stoka silazila na "Bunare", odnosno na planinsko sedlo Okladnicu (drugi naziv "Granica"), gdje je izvor žive vode i pojilo za stoku. Prodolina Razdolje s južne strane planine proteže se od sviniškoga zaselka Brstili prema Križini.

Božić u srcima

Dolazi Božić
i svjetla pali.
Sveta Obitelj
s Isusom malim,
u jaslama bdi.

Božja nam ljubav
lica ozari,
najljepši darak
svijetu podari.
Rodio se Krist!

Djetešce rajsko
svim ljubav nosi.
Radost i pjesma
s nebesa rosi,
u srcima svim.

Djetešce drago
snagu nam daje,
obasjava duše
božanskim sjajem.
Božić je, radujmo se!

Nek' srca budu
Isusov dom,
kolijevka čista
Kralja nebeskog.
Nosimo svi, Betlehem u njedrima!

Branka Mlinar

Zvon slutnje

Ispotiha nebo pjeva,
mjesec zaključava
svoj stan.
Krhka je jeka
šuštanja zvijezda,
u zvon slutnje
zapliće se glas.
Iznova vjetar nas kuša.

Hoćeš li prepoznati
odraz srca u zrcalu,
srebrne ptice,
nemirne ruke,
tihane sjene
iz nekog drugog sna?

Nevidljive kazaljke
put izvora kreću.
Mjesec zaključava
svoj stan,
a ratnik otvara spomenar.

Branka Mlinar

Ljubav radost prostire

Bogatstvo vječnosti.
Slava i sjaj života.
Ponoćno svitanje
najavljuju božićna zvona.
U kući kruha
nebo smiješi se.
Ljubav radost prostire
u naše domove.
Iz dubine Božjeg bića
teče rijeka milosti.
Vječna svjetlost
naš je Betlehem.
Blaženstvo svemira,
u svim vjernim srcima.

Branka Mlinar

Božje je ime Milosrđe

Božje je ime Milosrđe,
s izvora nade divan dar.
Znamen srca i snaga vjere,
ljubav sveta što razdani mrak.

Božje je ime Milosrđe,
Kristovog lica nosi sjaj.

On sišao je k nama
da nas uzdigne k Ocu,
u radosni njegov zagrljaj.

Božje je ime Milosrđe,
dah života rana Kristovih,
to beskrajno more ljubavi
koja grijehe svijeta otkupi.

Božje je ime Milosrđe,
Kristovog lica nosi sjaj.

On sišao je k nama
da nas uzdigne k Ocu,
u radosni njegov zagrljaj.

Božje je ime Milosrđe,
što voli, krijepi i oprašta.
Za dušu slabu, grješnu našu,
u hostiji bijeloj neba dar.

Božje je ime Milosrđe,
Kristovog lica nosi sjaj.

On sišao je k nama
da nas uzdigne k Ocu,
u radosni njegov zagrljaj.

Branka Mlinar

VICIN ORIJ

Vice Filipov me je najutijo. Baš me je najutijo, a nije triba. Sve zbog orija. Vice ima veliki orij iznad „Doca“, u „Vinogradiću“, odma iza Perine pojate. Svake godine oti orij dobro rodi i Vice ga obere.

Zapravo, oriji se ne beru. Jedanput je pokojni Jure „Špenper“, zvani „General“ iša brat orije, popejo se na orij, bilo mokro, skliza i trusnijo odozgara na tlev. Bilo jedno četiri metra visine, dobro se ruvinja. Da dobro, cili se je satra. Srića Božja nije bilo kamenja, pa je zalužijo ravno na zemju. „Hitna“ je došla ponj tek kad i je Čuna zva i reka da je pa General. Oni mislili pravi general i odveli ga drito u bolnicu. Nije prooda do kraja života, a nije se moga ni dignit sam za godinu dana.

Daklen, kako san već spomenijo, oriji se ne beru, nego tresu, isto ka oskruše i baja-me. Uzme se duga šmuja, najboje od jasena, jer je jasen tanak i dug, a i lipo se savija, ne puca ka neko drugo drvo. S ton šmujon se tuče po kitan di su oriji i kad opanu, pokupi se na podu. Po selu je bilo orija, ne baš puno, ali je svaka kuća imala barenko jedno cablo orija ili bajame. Imali smo i mi orija u poju, pe šest cabala, još su dva živa.

Sićan se da bi svake godine sa ćaćon oda skupit te orije. Čekalo bi se vrime dok nebi većina orija opala. Čaća bi usika par dugi šmuja, pa bi mu pomogli otuč orije i unda i pokupit. One orije šta bi bili puno visoko nebi mogli otuč, pa bi i ostavili na oriju. A i kad bi kupili koji bi orij osta na tlevu. Triba vjeverici, triba puvu, a triba i čoviku kad potle na-ide u poje. Ili lovcu. Dva-tri orija, kora kruva i eto ti marenda. Meni je bilo nadraže poist orij čim bi opa. Stučen ga, rastavin na dvi koke i unda bez problema skinen onu tanku kožicu sa njega. Pa unda u usta jednu koku i komad kruva. Aaaa, koji lipi okus takvi orij ima! Meni je puno draži takvi, nego kad se osuši.

Tako san ti ja otiša pod Vicin orij, ukupit desetak komada, ka šta san radio lani i pri-klani i zalani i okad znan zase. Jerbo mi je jedan čovik reka da je vidijo Vicu kako tuče orije u dvoru. Sidijo na jednoj škalini, a na drugoj tuka orije. Da je dvi ure tucka. Dosa-dilo čoviku slušat tuckanje. Zna san ja odakle ti oriji, pa san odma skonta da je na meni red. Drugi dan, odma ujutro, otiša san doli pod Vicin orij. Vidin pod orijon nema kupine

lipo pokošeno, čisto, samo lišće i kore od orija. I štaš vidit daje, tražin ja orije. Gori na cablu ni jednog. Gledan podanj, očeli bit koji ispod. Nigdi ni jednog, samo pokoji ucrvani. Odma mi je bilo sumjivo. Proba ja pa stuka tri-četri, ma kakvi, ne vaja ni jedan. Opet gledan gori na orij, jeli koji osta. Ma kakvi, za lika nema ni jednog. Najutijo san se. Otiša san odma u Čelića dvore do Vice. Taman on i Smiljka završili sa ručkon. Sidi Jere, oš se napit? Ma šta napit, nisan ja doša zbog pića, nego zbog orija. Napa san ga na „pasja kola“ i reka mu da nije u redu, da to više ne radi. Da mu je to prvi i zadnji put da je pomejo pod orijon. Reka je da iman pravo, ali da on nije kupijo orije, nego Ante. Njegov brat Ante zvani „Kuvař“ i „Stari“, a poznat ko Ante Matijin. On je Matijin, a Vice je Filipov, isto ka šta je Nede Čičin, a Vlade Kumićov, ili Vito Ćirin, a Marko Matanov. Ante, čudin se ja, šta on ima iz Omiša dolazit ovde nami kupit orije?! Je, Ante, stvarno, ne lažen te. I ako ja oču da će mi on dat škartoc orija, donijo je Ante i njemu jednu zobnicu. Najutijo san se, šta će meni oriji iz zobnice, meni oriji tribaju bit pod orijon. Da i ja mogu pokupit sa tleva. Odma smo se dogovorili, zapravo Smiljka se je sitila: otić će Vice potle u Vinogradić i bacit dvi šake orija pod orij, tako da ja mogu stuć kojeg. E, u redu, tako može! Jesi pametna Smiljka, svaka ti čast, baš ti fala.

Odma mi je bilo lakše kad se je tomu Smiljka sitila, neću Anti ništa ni spominjat u vezi ovoga, moga bi se naprdit.

Čovik

PRID PRAZNIN GROBON

Kasna jesen, bura puše,
zna da bijo još je mali.
Nji trojica, usrid noći,
po vratima lupat stali.

Otvorijo ćaća vrata,
nisu ništa govorili,
turili su na tlev mater,
ćaću tući nastavili.

Tukli su ga kundacima,
izaša je posrćući.
On priplašen, sa materon,
ostao u praznoj kući.

Materi su tekle suze
niz obraze, poput kiše.
Jecala je tužno, bolno,
vidili ga nisu više.

Za ćaćon je mater pošla,
sama još je tu u grebu.
Nju i ćaću stalno sanja,
sristi će se tek na nebu.

Tražijo je svoga ćaću,
UDBA-a, OZN-a, niko ne zna.
Uz molitvu sviću pali,
grob di mu je nije dozna.

Još se svoga ćaće sića,
da bar kosti može naći.
Tu materi često dođe,
pomolit se svome ćaći.

Čovik, 09/16

MAJCI U POHODE

Stajala sam tako pred staricom dragom, a suze su tekle, ne mogoh ih skriti, i bila sam opet ono malo dijete, što dugo bez majke ne mogaše biti.

A oči su njene sjale od veselja, što joj dijete njeno u pohode dođe, i prvo što reče, hvala dragom Bogu, pa niz njezin obraz vrela suza pođe.

Životni su puti odnijeli me tamo, gdje mi ljubav daje smisao života, no ponekad

živo u sjećanje dođe, skromnoga djetinjstva nevina ljepota.

Oca moga krije ploča mrzlog groba, počinuo tu je kod svetoga Luke, pred očima bljesne podsjećanje drago, na radničke grube, tako blage ruke.

A život u kući moga rodnog praga, glasovima novim žubori i vrije, krug života opet iz početka kreće, novo sjeme i života i vjere u djeci se krije.

Anka Tomasović, Varaždin

HERCEGOVINA

Turska vojska silna Herceg-Bosnu osvojila,
Kraljica Tomaš Katarina svima hrvatska majka bila!
Isusa u srce nosila, islam nije prihvatila,
Gospi se u Rimu molila, sablju slobode blagosloвила.

Kraljevskim dvorima Blagaju i Bobovcu u zapisima piše,
Hrvatska i Herceg-Bosna jedno tijelo i duša oduvijek biše.
Hrvat ognjišta svoja brani i sa njih nikad nije biža,
Krijepila ga oko vrata krunica Isusova križa.

Ministar Šušak sa sabljom u desnici ruci,
A neprijatelj u ljutoj oluji, bijegu i na mucu.
U širokom hrabrost ljudi tenkove JNA zaustavila,
Da se u Hrvatskoj 1945-ta ne bi ponovila.

Dolinom Neretve i oko Mostara kamen zemlju žulja,
K'o u zemaljskom raju tu je smokava, vina i maslinovog ulja.
Stipanovo kraljevstvo više nitko neće gaziti,
Međugorska Gospa uvijek će Herceg-Bosnu čuvati i paziti.

Stipe Topić, Toronto (studeni, 2016.)

Ađela Marija Sovulj, 4. r

Anđela Radić, 4. r

Ante Kovačić, 4. r

Dobro djelo

Ja sam mala, ali radim dobra djela. Pomažem mami pokupiti suđe sa stola i pokupiti robu.

Pomažem baki raditi kolače. Pomažem tati čistiti travu iz vrta. Bratu pomažem skupiti igračke. Prijateljima pomažem u školi kad im nešto treba. Volim pomagati drugima jer se osjećam sretno.

Kad činimo dobra djela drugima i nama će netko pomoći kad nam bude trebalo.

Manuela Sovulj, 2. r.

Dobro djelo

Dobro djelo je kad napraviš nešto lijepo za druge.

Moje dobro djelo je pomagati mami, tati, baki, djedu i sestri. Kad pomažemo slijepima i siromašnima, to je isto dobro djelo. Dobro djelo nije samo nekom dati novac nego mu pomoći i naučiti nešto.

Ja volim pomagati drugima. Dobro je činiti dobro.

Karla Topić, 2. r.

Domovina

Domovina to nije bilo koja to je domovina moja.

Domovina je moja Hrvatska
s morem plavim,
sa žitom zlatnim,
s poljima zelenim i
kišama srebrenim.
Domovina moja
Hrvatska se zove
volim je srcem cijelim
i gdje god idem
u srcu je nosim.

Domovina nije samo obična riječ
to je riječ koja Hrvatima puno znači
i njezino ime izgovaramo na nogama,
njezinu himnu pjevamo svečano i ponosno.

Jer ponosni smo na nju
i na to što živimo u njoj.
Domovina to nije bilo koja
to je domovina moja.

Antea Topić, 6. r.

Domovina

Domovina je svjetlo koje
za nas gori.

Domovina je naša snaga
u srcu uvijek draga.

Moja domovina Hrvatska se zove
ima ravnice i gore
polja i more.

Hrvatska je moja domovina
svim Hrvatima u srcu se smjestila.

Domovina je naša majka
u njoj je život kao bajka
Hrvatska, volimo te.

Josipa Kovačić, 6. r.

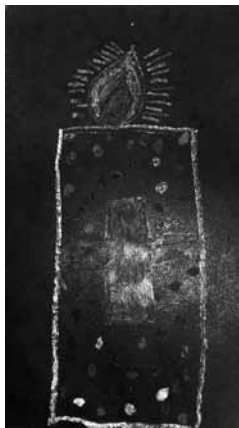
Moja domovina

Često mislim na svoju domovinu. Moja domovina ima najmodrije more na svijetu. Ima zelene šume pune raznih životinja. Ljudi su dobri i pomažu jedni drugima. Drugi su je željeli ali naši hrabri vojnici su je obranili. Ja sam Hrvat i moja domovina je Hrvatska.

Luka Šarac, 3. r.

Vukovar u mom srcu

E moj Vukovare, jadan si ti bio. Meni još nije jasno zašto su te tukli. Ja, sada kad o tebi pišem, ne mogu u sebi prestati plakati. Grad si ti heroja. Vukovare, ti si simbol, sjajan, jak, istinit. Ti nisi tajna, ti si istina. Ti si najviše ranjen tih dana, mjeseci i godina. Ja ću svima pričati sve o tebi. Zato što nisu shvatili tvoje rane. Ja ću tebe najviše voljeti! Ja mislim da si

Gabrijela Šušić, 2. r

ti najveći na planeti Zemlji. Ja ću za tebe uvijek moliti!

Anđela Tomasović, 3. r.

Dušni dan

Na Dušni dan sjećamo se svojih pokojnih. Idemo pokojnima na grob. Palimo svijeće i stavljamo cvijeće. Kad dođem na groblje osjećam se tužno ali kad vidim puno svijeća i cvijeća razveselim se. Osjećam da su oni još s nama i kako ih nikada nećemo zaboraviti. Gdje god se okrenem vidim puno ljudi, raznog cvijeća i lampiona. Najljepše je navečer kada sve svijetli i zvone zvona.

Marija Sovulj, 3. r.

Stablo pokraj jezera

Bilo jedno stablo. Gledalo je u jezeru svoj odraz lica. S jedne grane padne list i pomuti mu sliku. Onda jedan za drugim počnu padati list po list. Jezero se napunilo, grane opustjele, stigla je zima. Stablo tako golih grana stoji kraj jezera i čeka da zima prođe. Zima se ne da. Zagrlila je grane i jezero svojom hladnoćom.

Luka Sovulj, 3. r.

Domovina

Ljubavi će uvijek biti tu,
i u javi i u snu.

Ruke koje čvrsto skupa stoje
srca koja zajedno zборе.

Uvijek ću stati uz nju
prelijepu moju domovinu.

Lišće će uvijek plesati svoj
jesenski ples.

Rijeke nikad neće stati,
sunce nikad neće prestati sjati.

Od slavonskog zlatnog žita,
do sunčanog plavog Splita.

Branitelji su je čuvali,
a na nama je da bi je očuvali.

U domovini Hrvatskoj živim
i njoj se divim.

U srcu je nosim
i njom se ponosim.

Petar Topić, 5. r.

Molitva za mir

Mir je u nas,
molim za vas.
Afganistan i Sirija
ili bilo tko drugi
trenutno živi u tuzi.
O, sveti Luka
neka ne bude više muka.

Uvijek ću pružiti ruku
u srcu ću pokušati biti
ko' i sveti Luka.

Neka djeca ne sudjeluju u ratu
nek se ne rugaju bratu.

Ja sam svoju molitvu izmolio
a i vama bih to poželio.

Petar Topić, 5. r.

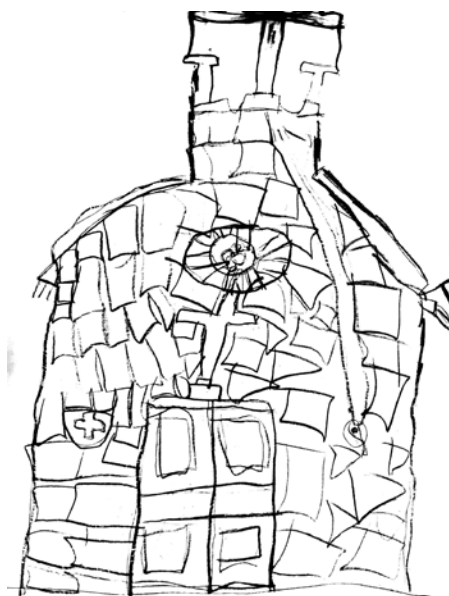
Moje svijetlo za Vukovar

Vukovaru, grade heroju, tvoje svijetlo
prestati gorjeti nikad neće.

Dok živiš ti
živjet ćemo i mi.

U pravo vrijeme si se znao boriti
i tvoju snagu nitko nikada neće slomiti.

Nitko te neće zaboraviti
i zauvijek ćeš u nama ostati.

Sara Sovulj, djevojčica od 6 godina

Vukovaru, grade heroju,
tvoji hrabri branitelji su
se za tebe borili
i uspjeli te sačuvati.

Josipa Kovačić, 6. r.

Molitva za mir

Bože, zašto je u ovom svijetu trenutno rat
i zašto gine nečiji brat?

Zašto baš u Siriji i Afganistanu
i zašto ih tako puno pogine u svom sta-
nu?

Zašto, Bože, ljudi ljude muče
i zašto se u ratu tuku?

Zašto baš rat?

Zašto ne ljubav

ili smiješni crtić „Pat i Mat“?

Bože, zašto baš rat?

Zašto ne mir u svijetu
i živim bićima dati život
kao na primjer cvijetu.

Molimo te, Bože, nek bude mir
i ljubav među svim ljudima.

Josip Marunčić, 5. r.

Ples kista i boje

Jedan mali list,
pleše uz kist.
Vjetar ga niže,
dok se boje slažu sve više.

Pleše mali kist,
uz boju i list.
Složila se slika,
gledat' mi je dika.

Gleda mali kist,
na jedan mali list.
Slika je savršena,
a igra boje i kista završena.
Dino Srdanović, 4. r.

Ples kista i boje

Jesenji kist pomiješao boje,
na stabla spustio čari svoje.
Crvena, žuta i nijanse smeđe,
s jesenjeg kista u šumu bježe.
Što jesen duže traje,
to kist više boja daje.
Pleše kist i boje miješa
lišće žuto, crveno i zlatno smješta.
Na ulici boje slaže,
u novi tepih jeseni kasne.
Andela Radić, 4. r.

Ples kista i boje

Kist po papiru šara,
šara-bara i onda stvara.
Kada stvara, lijepo piše
po umjetničkom djelu riše.
Pleše kist po papiru lijevo-desno,
istisne boje tako bijesno.
Boje se presijavaju,
lijepu sliku stvaraju!
Ante Kovačić, 4. r.

Josip Šarac, 4. r.

Nedjeljka Kovačić, 4. r.

Vukovaru, moja duša ljubav ti poklanja

Igraju se djeca,
odzvanja samo smijeh.
Odjednom zavlada grijeh
svi trče u skloništa.
Čuju se meci, padaju granate.
Vani samo tišina
vjetar puše, čuju se
pobjedničke, četničke pjesme.
Nestao je.
Nestao smijeh i radost,
nestalo je na ulicama djece i starijih.
Nestalo je sve.
Na vodotornju rupe
kao i u našim srcima.
Ali na vodotornju
kao i u našim srcima
ostao je znamen Hrvatske.
Samo zbog njega stojimo na nogama,
samo zbog njega Hrvatska je slobodna.
Petar Topić, 5. r.

Susret s braniteljima

U našu malu dvoranu došli su branitelji i ispričali nam o ratu.

Najviše me pogodio onaj film koji smo gledali. Bio je tužan, ... prikazivao je užasne stvari koje su se događale u ratu. Neki su gledatelji čak i plakali. Branitelji su nam ispričali o svojim najvećim doživljajima, o suborcima, o neprijateljima.

Među njihovim suborcima bila je i jedna žena, koja je nedavno poginula. Bio je i jedan Francuz Jean Michel Nicolier. Meni se svidjelo što su nam kroz knjigu i priču dočarali rat. Oni koji nisu bili u ratu ne mogu zamisliti tu tugu i bol i taj strah od sirene za uzburanu.

Ako se mene pita, kroz njihovu priču, vratila sam se u 1991. godinu i doživjela, zajedno s njima, sve što se događalo u ratu. Naravno, uvijek bih mogla slušati njihove priče iznova i iznova.

Antea Topić, 6. r.

Susret s braniteljima Vukovara

Navečer, 5.11.2016. u 18 sati, u Kućicama, bila je predstava.

Djeca i branitelji Vukovara došli su predstavljati knjigu „58“. Kad sam vidio branitelje osjećao sam se neopisivo, taj osjećaj ne mogu opisati. Branitelji su tako lijepo pripovijedali o Vukovaru da, moram priznati, skoro sam plakao od tuge.

Bio je tako lijep program da bi ih mogao slušati cijelu večer. Djeca su me oduševila. Oni su bili iz nižih razreda naše škole i dok ih gledam sretan sam što sam Hrvat.

Ta večer će mi ostati u lijepom sjećanju.

Duje Sovulj, 4. r.

U mom gradu Vukovar svijetli

Na dan sjećanja na Vukovar
ispred naše škole zatreperi
tisuću srebrenih svijeća
koje su znak vjere i nade.

Svaka ta svijeća je za
po jednog branitelja koji je
život za Vukovar dao.

Po danu svijeće nisu
baš sjajne, ali kad se smrači
dvorište postaje
čarobno mjesto.

Postaje mjesto nade, ljubavi, vjere,
ali ne samo te svijeće
već i one koja na prozoru stoji,
treperi,

a iza prozora majka
gleda u zvijezde
i moli se

jer joj ta svijeća i molitva
daju nadu.

Antea Topić, 6. r.

Nikola Tomasovi, dječak od 6 godina

KRONOLOŠKI PREGLED DOGAĐAJA U ŽUPI KUČIĆE (od lipnja do prosinca 2016. godine)

3. lipnja 2016. - Procesijom s likom Srca Isusova i svečanom svetom misom koju je uz župnika don Ljubu Bodrožića predvodio don Mladen Vukasović, u našoj župi proslavljen je blagdan Presvetog Srca Isusova.

19. lipnja 2016. - Vjerničkom procesijom od Svinjišća do Kučića s Gospinim kipom i svečanom sv. misom proslavljena je stoljetna zavjetna pobožnost „Gospinog prinosa“. Svetu misu predvodio je don Jakov Cikojević, župnik u miru. (Opširnije o ovogodišnjem blagdanu Gospinog prinosa u posebnom prilogu ovoga broja).

10. srpnja 2016. - Postavljeni novi prozori na novoj novoj župnoj crkvi. Dio prozora nabavljen je ranije, a dio je dar kućičkih poduzetnika, Tončija Sovulja - Zele (Obrt „ZeLe“) i Mirana Juričića (OmišPlast d.o.o.).

15. kolovoza 2016. - Svečanu svetu misu povodom blagdana Uznesenja blažene Djevice Marije - Velike Gospe, u novoj župnoj crkvi služio je župnik don Ljubo Bodrožić.

8. rujna 2016. - Blagdan Male Gospe u našoj župi proslavljen je tradicionalno, procesijom s kipom Male Gospe i sv. misom u staroj crkvi koju je predvodio dr. don Ivan Bodrožić, profesor patologije na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu. (Opširnije o proslavi blagdana Male Gospe u posebnom osvrtu).

18. rujna 2016. - Svetom misom, zaživom Duha Svetoga i blagoslovom predmeta za školu, povodom početka nove školske i vjeronaučne godine u našoj župi je obilježena Katehetska nedjelja.

23. – 25. rujna 2016. - Grupa župljana župe Kučiće, predvođena župnikom don Ljubom Bodrožićem bila je na trod-

Blagdan Make Gospe 2016.

nevnom župnom hodočašću u Boku Kotorsku – zaljevu hrvatskih svetaca.

16. – 23. listopada 2016. - U svetoj Godini Milosrđa i u prigodi blagdana sv. Luke, u župi Kučiće održane Pučke misije. Misije su predvodili dr. don Ante Mateljan i mr. don Mario Buljević. Zadnji dan Pučkih misija, u nedjelju 23. listopada 2016. svečanu sv. misu predvodio je Splitsko-makarski nadbiskup dr. Marin Barišić. (Opširnije o ovom velikom duhovnom događaju u našoj župi opširnije u posebnom osvrtu ovog broja župskog lista).

1. studenoga 2016. - Na blagdan Svih Svetih, pred mnogobrojnim vjernicima sv. misu je uz naše svećenike dr. don Slavka Kovačića i don Mladena Vukasovića služio župnik don Ljubo Bodrožić.

5. studenoga 2016. - U organizaciji Udruge hrvatskih branitelja dragovoljaca domovinskog rata - ogranak Kučiče, u sportskoj dvorani u Kučičima prikazana glazbeno - scenska predstava „Bitka za Vukovar – kako smo branili Grad i Hrvatsku“. (Opširnije o događaju u posebnom prilogu.).

18. studenoga 2016. - Povodom Dana sjećanja na žrtve Vukovara, Škabrnje, i ostalih hrvatskih gradova i sela, u

Kučičima služena sv. misa za sve branitelje i civilne žrtve Domovinskog rata. U programu su vlastite pjesme o Vukovaru i odabrane tekstove vukovarskog branitelja Francuza Jean Michela Nicoliera, hrabre majke Kate Šoljić i novinara Siniše Glavaševića čitali učenici OŠ Kučiče.

19. studenoga 2016. Povodom 25. godišnjice smrti (4.11.1991), služena sveta misa zadušnica za poginulog hrvatskog branitelja Franju Tomasovića – Banju. Misu je služio župnik don Ljubo Bodrožić, a pjevao muški pučki pjevački zbor župe Kučiče.

Ć. Tomasović

U KUČIĆIMA PROSLAVLJEN GOSPIN PRINOS

Gospin prinos je više od stoljeća duga svetkovina koja se slavi u župi Kučiče, to je tradicionalni način pučke pobožnosti duboko ukorijenjen u život župne zajednice u kojoj se na poseban način slavi i štuje Blažena djevica Marija i moli se njen zagovor.

Od davnina, prve nedjelje nakon blagdana svetog Ante Padovanskoga (13. lipnja) Kučičani se okupe u staroj župnoj crkvi svetog Luke, potom prastarim putem pješače kroz predio Jelačevac, moleći Gospinu kronicu i litanije idu u pobožnoj procesiji u susjednu župu Svinišće. Potom, s okićenim Gospinim kipom na ramenima, s crkvenim barjacima u procesiji vjernici obiju župa vraćaju se u novu župnu crkvu u Kučičima gdje se slavi svečana sveta misa. Putem, dugim oko tri kilometra pjevaju se marijanske pjesme, djeca po cesti posipaju cvijeće, a kuće kuda prolazi procesija okićene su cvijećem i hrvatskim barjacima.

Tako je bilo i ove godine, u nedjelju 19. lipnja, unatoč kiši i lošem vremenu velik

broj vjernika župe Kučiče i Svinišće okupio se u svečanoj procesiji prateći Gospin lik i moleći njen nebeski zagovor. Svečanu svetu misu u novoj župnoj crkvi Presvetog Tijela i Kristove u Kučičima predvodio je i propovijedao don Jakov Cikojević, župnik u miru. Misu su suslavili don Ljubo Bodrožić, župnik župe Kučiče i dekan omišskog dekanata, te župnik susjedne župe Svinišće don Marko Marasović, nekadašnji župnik župe Kučiče. U propovijedi don Jakov Cikojević je Marijinim štovateljima čestitao ovaj, za njih veliki blagdan, te im

iskazao zahvalnost što su pobožnost Gospinog prinosa naslijeđenu od pradjedova unatoč raznim nedaćama i nevoljama sačuvali i očuvali sve do današnjih dana. Također, don Jakov je pozvao okupljene vjernike da se i u ovim današnjim bremenitim vremenima mole i utječu svojoj nebeskoj majci Mariji, jer je Blažena Djevica Marija već 14. stoljeća vjerna zaštitnica Hrvatskog naroda.

Na kraju misnoga slavlja župnik don Ljubo proglasio je najbolje ministrante naše župe u protekloj godini, to su bili: Ante Kovačić koji je osvojio nagradu za prvo mjesto, te Dominik Sovulj i Luka Vu-

kasović koji su zajednički podijelili drugo i treće mjesto najboljeg ministranta u župi Kućice.

U prigodi župnog blagdana „Gospinog prinosa“ tiskan je 42. broj kućičkog župskog lista „Zov rodnih ognjišta“.

Tradicionalna pučka pobožnost Gospinog prinosa u Kućicama nastavila se u obiteljskom okruženju, gdje se po običaju za obiteljskim stolom ugošćuju rodbina i prijatelji.

*Tekst: Ć. Tomasović
Fotografija: B. Šarac*

PUČKE MISIJE U ŽUPI KUĆICE

U Godini Božjega milosrđa, a u prigodi blagdana svetog Luke Evanđelista, zaštitnika župe, u župi Kućice su od 16. do 23. listopada 2016. godine održane Pučke misije, koje su predvodili prof. dr. don Ante Mateljan, redoviti

Don Mario

profesor i pročelnik katedre dogmatskog bogoslovlja KBF-a Sveučilišta u Splitu i mr. don Mario Buljević, vicerektor Centralnoga bogoslovnog sjemeništa u Splitu. S obzirom da su Pučke misije bile najveći ovogodišnji događaj u župi Kućice, o ovom središnjem duhovnom događanju u našoj župi napraviti ću detaljniji osvrt.

Pučke misije počele su u nedjelju, 16. listopada. Župnu svetu misu uz župnika don Ljubo Bodrožića predvodio je i propovjedaio don Mario Buljević, a na kraju svete mise župni pjevački zbor mladih otpjevao je zaziv Duha Svetoga – „O dođi, Stvorče, Duše svet“. Istog dana poslije podne, don Mario Buljević je duhovno druženje nastavio s mladima iz naše župe. Na susretu se okupilo 30-tak mladih župe Kućice, a don Mario je u toj prigodi govorio o uvijek zanimljivim temama koje su bliske mladim vjernicima.

U ponedjeljak, 17. listopada program je počeo ispitom savjesti, što je bila priprema za Svetu ispovijed. Sakramentu pomirenja pristupio je velik broj župljana

naše župe, a na kraju svete mise i duhovne pripreve za sutrašnji blagdan sv. Luke, don Ante Mateljan je izmolio Molitve za jubilejski oprost u Svetoj godini Božjega milosrđa kako je to odredila Crkva.

U utorak, 18. listopada na sam blagdan sv. Luke, središnji događaj bila je sveta misa u staroj župnoj crkvi koja nosi ime po svecu zaštitniku župe. Na žalost, zbog jake kiše koja je toga dana padala gotovo cijelo poslijepodne i navečer, nije održana tradicionalna procesija sa svečevim kipom, što nije umanjilo vjersku proslavu blagdana. Svetu misu uz župnika i dekana don Ljubu Bodrožića i don Marija Buljevića predvodio je i propovijedao dr. don Ante Mateljan, koji je na kraju misnoga slavlja izmolio molitve odrješenja za mrtve. Nadahnutu propovijed don Ante Mateljana na blagdan sv. Luke možete pročitati u zasebnom dijelu, u rubrici Duhovna misao.

U sklopu tradicionalne listopadske pobožnosti, svakog dana prije početka programa Pučkih misija okupljeni vjernici molili su Gospinu kronicu koju je predvo-

dio župnik ili netko od vjernika laika naše župe. Tako je bilo 19. listopada, u srijedu koja je na poseban način bila posvećena pobožnosti Srcu Isusovu, jedne od najčešćih i najomiljenijih crkvenih pobožnosti. U nagovoru don Ante Mateljan je govorio o Obecanjima Srca Isusova koja je sam Isus očitovao francuskoj redovnici i mističarki svetoj Margareti Mariji Alacoque. Istog dana predviđen je susret s mladićima koji razmišljaju o svećeničkom zvanju, pa su poslije svete mise o svojim duhovnim pozivima svjedočila trojica mladih splitskih bogoslova: Roko, Petar i Domagoj.

U četvrtak, 20. listopada poslije molitve Gospine krunice don Ante Mateljan je održao zanimljivo predavanje o križu bolesti, o tome što bolest znači za bolesnike i za one koji brinu o bolesnicima, te o smislu trpljenja i patnje kroz bolest. Don Antin nagovor završio je duhovnom meditacijom i molitvom za bolesnike. Nakon svete mise koju je predvodio don Mario Buljević, bilo je kratko razmatranje i blagoslov s Presvetim oltarskim sakramentom.

Peti dan Pučkih misija, 21. listopada počeo je pobožnošću Križnog puta kojeg je predvodio don Ante Mateljan. Na svetoj misi u propovijedi, o otajstvu križa govorio je don Mario Buljević. U spomen na Isusovu muku, program u petak završio je poklonstvom rassetome Spasitelju (ljubljenjem Kristovog križa) uz stari napjev „Puče moj“, te pučkim napjevom „Ispovidite se“.

Pred posljednji dan Pučkih misija u subotu, 22. listopada u punoj župnoj crkvi počeo je razmatranjem o našoj Nebeskoj majci - Blaženoj djevici Mariji; njenoj ulozi u Crkvi i povijesti spasenja, u kršćanskoj predaji i pučkoj pobožnosti. Na kraju svete mise don Mario Buljević blagoslovio je okupljenu djecu.

Pučke misije završile su u nedjelju 23. listopada 2016. svečanim euharistijskim

slavljem koje je u novoj župnoj crkvi predvodio Splitsko-makarski nadbiskup mons. dr. Marin Barišić. U koncelebraciji s nadbiskupom su bili: župnik i omiški dekan don Ljubo Bodrožić, don Slavko Kovačić, don Ante Mateljan i don Mario Buljević, a misno slavlje svojim je pjevanjem uzveličao župni mješoviti zbor.

U nastavku teksta prenosimo propovijed i poruku nadbiskupa Marina Barišića okupljenim vjernicima župe Kučiče, u nedjelju 23. listopada 2016.

Nadbiskup je govorio o važnosti osobne i obiteljske molitve, o misijskoj nedjelji i djelima milosrđa.

Propovijed biskupa mons. Marina Barišića

„Nedjeljno slavlje je susret s Gospodinom i taj naš susret je izraz ljubavi prema nama, kad bismo shvatili taj susret kao obvezu ili kao dužnost, povrijedili bismo tu ljubav. Gospodin dolazi k nama u prijateljskom razgovoru, i želi nas uključiti u svoje evanđelje, kao da smo u tom evanđelju prisutni mi, a ne ove osobe i likovi o kojima se govori. Na osobit način to vam želi reći i sveti Luka, vaš sveti Luka kojemu je posvećena vaša župa“. Kazao je nadbiskup na početku propovijedi te dodao da je u središtu današnjih biblijskih čitanja molitva.

„O molitvi se govori u prvom čitanju gdje se kaže da Gospodin nije pristran i da je pravedan. Današnje pak evanđelje govori o dva čovjeka koji su ušli u hram na molitvu. A što je zapravo molitva? „Molitva je živi govor, razgovor s Gospodinom i kao što nam je za život potreban zrak i voda, tako na je potrebna i molitva. Ona je govor žive vjere. Sveta Majka Terezija kaže da nije ništa mogla raditi bez molitve, a toliko je radila i uradila, molitva joj je u svemu tome bila snaga. Papa Ivan Pavao I. je govorio da bi bez molitve izgubio dan, bez molitve njegov dan bio bi prazan. Vjerujem da su nas moliti još naučili djedovi i bake i da je ona naš kruh svagdanji. A želio bih vas danas potaknuti da dublje razmišljamo o molitvi, tako da ona bude

izraz naše vjere“. Nadbiskup nas je podsjetio na riječi sv. Pavla: „Dobar sam boj bio, trku završio i vjeru sačuvao.“ U tom je surječju kazao da je ljudski život borba, napor i trud, te da se u toj borbi želimo snaći svojim rukama, s radom, ali da ne možemo sami nego s Gospodinom“.

„Netko reče da su sklopljene ruke puno snažnije od šaka. Ako doista molimo, pobjeđujemo i imamo snage za ići naprijed. A ako zapustimo molitvu misleći da možemo drukčije i bez nje, onda gubimo.

Današnje evanđelje govori o oholom farizeju i poniznom cariniku. Carinik je bio pojam grešnika, a farizej je bio onaj koji se predstavljao kao pobožan, koji moli svaki dan i koji živi po zakonima. Ali kakva je njegova molitva? On ide u prve redove pa se hvali pred Gospodinom riječima: „hvala ti Bože što nisam kao ostali, grešnici, preljubnici, lopovi, kao onaj carinik“. Za-

pravo to je oholost pred Gospodinom. A ohol čovjek ne treba Gospodina, on sam sebi pravi spomenik i pjeva hvalospjev. Ali čuli smo u današnjem prvom čitanju kako Gospodin ne prihvaća oholost, već poniznost.

Ponizan čovjek vidi svoju slabost i grješnost, te je priznaje pred Gospodinom. Pitam se koliko smo mi sami prisutni u molitvi farizeja?“ – upitao je nadbiskup te nastavio: „Molitva je uzvišena stvar, ona je iskreni, ponizni i skrušeni razgovor s Gospodinom. Za molitvu se traži iskreno i skrušeno srce. Ponizne Gospodin sluša i uslišava, jer molitva ako nije ponizna nas udaljava od Gospodina i od bližnjih. Moliti se treba s povjerenjem u Gospodina, u molitvi treba opraštati bližnjima za uvrede“.

Nadbiskup Barišić se osvrnuo i na misijsku nedjelju, koja se slavi predzadnju nedjelju mjeseca listopada. Budući da su misijskom nedjeljom završavale pučke misije u župi Kučiće, nadbiskup je istaknuo kako za misije pokušavamo dati neki svoj materijalni doprinos, ali to nije sve što možemo učiniti za misije.

„Itekako je potreban i naš duhovni prilog, a to je molitva koja nas povezuje s

drugim ljudima, s poteškoćama i problemima na ovome svijetu. Molitva nas ne udaljava od tih ljudi, ni grešnika, ni carinika. U molitvi se ne smijemo postaviti kao onaj farizej upirući prstom prema drugima, već tom rukom, poput carinika treba se tući u prsa govoreći: „Smiluj se meni grešniku“. Jer ako naša molitva nije solidarna s drugima ona je egoistična, ona nije misijska. Zato umjesto optuživanja potrebno se približiti i pomoći drugima, to znači biti misionar i vjernik. Jer nije Gospodinu drago ako sam se ja spasio, a druge sam udaljio od Njega, zato molitva ima jednu širinu, jednu misijsku dimenziju“. Istaknuo je u svojoj propovijedi mons. Barišić, te je nastavio svoje razmišljanje o molitvi.

„Gledajući sve to, možemo reći da farizej i carinik nisu dvije osobe, već dva načina naše molitve. Sada vidimo koliko je potrebno nadići ovu farizejsku molitvu, molitvu običaja i recitiranja, molitvu hvaljenja, i prihvatiti ovaj drugi način evanđeoske molitve“.

Potom je nadbiskup vjernike upitao: „Koliko je molitva prisutna u našim obiteljima danas? Na žalost, negdje se uga-

sila. Došlo je vrijeme da iznova otkrijemo osobnu i zajedničku obiteljsku molitvu. Onda ćemo moći shvatiti i razumjeti svoje bližnje, približiti im se, imati ćemo razumijevanja i strpljenja prema njima, pomoći ćemo im da rastu kao ljudi i kao vjernici.

Vidite dragi vjernici, u molitvi „Oče naš“ nema: „Ja“, „meni“, „moje“... Ali zato ima: „Oče naš“, „tvoje kraljevstvo“, „naš kruh“, „nama“... Vidimo da molitva ima tu misijsku dimenziju, tu širinu, i nije dobro moliti samo onda kada nam nešto zatreba“.

„Onaj tko moli zdraviji je i tjelesno i duhovno, a poteškoće u obitelji i s bližnjima ne možemo riješiti bez molitve. Molitva nas humanizira i oslobađa da možemo pristupiti svome bližnjemu; bratu, susjedu, čovjeku, da im možemo reći opraštam ti, oprosti mi. Molitva humanizira čovjeka i društvo, pa neka nas ova današnja misijska nedjelja učini otvorenijima, iskrenijima, solidarnijima, humanijima, pa i prema onima koji nam i nisu baš po mjeri, i koji nam nisu uvijek baš nakloni“.

Nadbiskup mons. Barišić se osvrnuo i na Svetu godinu Božjeg Milosrđa koja je pri kraju. „Molitva nam pomaže da u Godini milosrđa i mi postajemo misionari milosrđa Božjega. Poznata su nam tjelesna djela milosrđa; gladna nahraniti, žedna napojiti, putnika primiti, bolesnoga i utamničenoga pohoditi... Ali čini mi se

da polako zaboravljamo na duhovna djela milosrđa, koja proizlaze iz naših molitvi, iz naših odnosa. Vidimo da oko nas ima mnogo onih koje muče sumnje, koji s tim sumnjama liježu i ustaju se. Možemo li mi na neki način biti oni koji će im u tome pomoći? Ima ljudi koji su nepoučeni, koji su žalosni, svatko od nas je u nekakvoj životnoj borbi, teško se s tim čovjek nosi, a kada je netko sam, napušten, prezren, ostavljen, teško će ostati na nogama. Može li takvome čovjeku naša riječ, naša gesta, naša molitva dati hrabrosti? Kako ja ponosim uvrede, nepravde, molim li za žive i mrtve? Vidimo koliko je velik raspon djela milosrđa, tjelesnih i onih duhovnih“.

Na kraju je nadbiskup Marin Barišić poručio okupljenim vjernicima: „Želio bih da ovo slavlje bude jedan osobni susret s Gospodinom, da se uveća naša vjera, da naša molitva bude jedan živi jezik, govor vjere, tako da možemo djelovati kao misionari u svojoj sredini, da budemo dobri ljudi i kršćani. Neka nam sveti Luka pomogne u tome da možemo dublje živjeti ovu dimenziju milosrđa, da možemo reći: Hvala ti Bože što me činiš misionarom svoje ljubavi i milosrđa. Pomozi nam Gospodine da u tome ne posustanemo. Amen!“

Tekst pripremio i zabilježio: Ćiro Tomasović

Fotografije:

Borko Gunjača, Miroslav Tomasović

BITKA ZA VUKOVAR KAKO SMO BRANILI GRAD I HRVATSKU

Pred punom sportskom dvoranom u Kućićima, 5. studenoga ove godine izvedena je braniteljsko-scenska predstava: „Bitka za Vukovar – kako smo branili Grad i Hrvatsku“, te izložba ratnih fotografija dragovoljaca Hrvatskih obrambenih snaga (HOS-a). Ovu jedinstvenu

glazbeno-scensku predstavu režirali su hrvatski branitelji, a osim u Kućićima izvedena je brojnim gradovima i mjestima naše domovine, u Bosni i Hercegovini, te diljem Europe gdje žive hrvatski domoljubi. Ukupno 75-to prikazivanje ove edukativno-scenske predstave organizirala je

Udruga hrvatskih branitelja dragovoljaca domovinskog rata - ogranak Kučiće.

Program je počeo molitvom za sve poginule branitelje koju je predvodio župnik župe Kučiće don Ljubo Bodrožić. U nastavku, na glazbeno-scenskoj adaptaciji priče o Vukovaru, sudjelovala su djeca iz Kučića, učenici nižih razreda OŠ Kučiće. Oni su svojim scenskim nastupom dočarali slike ratnih stradanja grada heroja – Vukovara, koje su se uz svjetlosne i zvučne efekte izmjenjivale na video zidu.

U sklopu bogatog programa, prožetog sjećanjima na strahote hrvatskog naroda i tragične događaje koji su prije punih 25. godina zadesili grad Vukovar, njegove branitelje i stanovnike, čitani su ulomci iz knjiga: „58“ HOS u obrani Vukovara i Bogdanovaca i „Ne plači, moj dobri anđele“.

Knjiga „58 - HOS u obrani Vukovara i Bogdanovaca“ autora Damira Markuša, prvo je veće djelo o ulozi Hrvatskih obrambenih snaga u Domovinskom ratu

od njegova završetka, autor knjige je na 248 stranica i i sa 107 ekskluzivnih ratnih fotografija ispričao zanimljivu i potresnu priču kako je 58 dragovoljaca HOS-a branilo grad Vukovar i Bogdanovce, te opisao proboj preživjelih HOS-ovaca iz Vukovarskog obruča.

Druga predstavljena knjiga, „*Ne plači, moj dobri Anđele*“, autora Damira Plavšića, opisuje obranu Sajmišta, Priljeva i Borova naselja, predaju hrvatskih branitelja, te preživljavanje u srpskim koncentracijskim logorima: Stajičevo, Niš i Sremska Mitrovica.

Obojica autora knjiga rođeni su Vukovarci, te svjedoci i sudionici obrane Vukovara ratne 1991. godine.

U programu je nastupila mješovita klapa „Pašareta“ iz Kučića koja je u klapskoj verziji otpjevala pjesme: „Zovi samo zovi“ i „Cetina“, te folklorna sekcija KUU „Morsor“ iz Gata koja je izvela završno kolo iz opere „Ero s onoga svijeta“.

Na kraju ovog dojmljivog, izvrsno osmišljenog i organiziranog programa sudionicima i organizatorima zahvalili su se gosti i autori knjiga, te im uručili prigodne zahvalnice.

Glazbeno scenska predstava u Kučićima završila je domoljubnom pjesmom „Lijepa li si“, koju je uz sve izvođače programa zdušno otpjevala i zadovoljna publika.

Ć. Tomasović

OBNOVLJENA JE CESTA U TOMASOVIĆIMA

Gotovo svi oni koji prvi put dođu u kućički zaselak Tomasovići i zauzstave se na „Ulici“ redovito primijete spomenik s natpisom o izgradnji puta u Tomaosviće s glavne ceste koja prolazi kroz naše selo. U tom natpisu stoji da je 1919. godine, put s državne (danas županijske ceste) sagradio don Miho (Mijo)

Tomasović uz sudjelovanje građevinskog savjetnika Musanića i pripomoć svih Tomasovića, u slavu Božju. (Vidi „Zov rodnih ognjišta“ God.VI./2000.,br. 10).

Gotovo stotinu godina poslije, ova cesta doživjela je značajnu obnovu, možda ne dostojnu spomenika kakvog je podigao njezin graditelj, ali svakako spome-

na i zapisa u našem župskom listu. Cesta za zaselak Tomasovići, od njene izgradnje do danas više je puta popravljana, učvršćivana potpornim zidovima i na mjestima značajnije proširivana. Među ostalim, autor ovog osvrta sjeća se prvog asfaltiranja Tomasovića ceste, sredinom 80-tih godina prošloga stoljeća kada je asfalt polagan ručno, s lopatama. Tada je to bila prva asfaltirana cesta za „komšiluk“ u Kučićima. Načet zubom vremena, nakon više od trideset godina korištenja, stari asfalt je bio gotovo uništen i cesta za Tomasoviće je izgledala jako loše, tako da je njena sanacija bila nužna.

Kao i puno godina prije, oko svega se pobrinuo Marko Tomasović kojega svi rado zovu Mikić. Krajem mjeseca kolovoza ove godine, on je organizirao nekoliko akcija čišćenja i pripremanja ceste za novi asfalt. Tomasovići su se (kao i puno puta prije) odazvali, okupili i odradili ono što je bilo potrebno se njihova stara, ali za život nikad tako bitna cesta ponovo uredi. Novi asfalt, od Radića do „Tomasovića ulice“ brzo je postavljen, na radost svih Tomasovića.

Taj događaj valjalo je i proslaviti, što se je skoro i dogodilo. Sasvim spontano,

mlađa generacija Tomasovića koji žive u selu, odlučila je napraviti malu proslavu asfaltiranja ceste u Tomasovićima. Uz kratki dogovor i još kraće pripreme nabavljena je „spiza“ i piće, dovedena je glazba, postavljeni su stolovi i banci, „Ulica“ je okićena barjacima, i fešta je mogla početi. Te subote, 17. rujna 2016. kasno poslijepodne i navečer na „Tomasovića ulici“ skupili su se gotovo svi Tomasovići iz zaselka, bilo je onih koji žive u Omišu, Splitu ili drugdje, a i svi ostali gosti iz sela bili su dobrodošli.

Nakon intoniranja hrvatske himne Mikić je pozdravio prisutne, te se zahvalio svima koji su omogućili popravak i asfaltiranje ceste u Tomasovićima, na bilo koji način, a njih je bilo dosta. Izrečena je kratka molitva, i cesta koja odnedavno službeno nosi naziv „Ulica put Gospe Lurdske“ simbolično je puštena u promet. Trobojnu vrpču, koju su zajednički držala okupljena djeca iz Tomasovića prerezao je Vice pok. Filipa, najstariji u Tomasovićima.

Druženje se nastavilo do kasno u noć; uz ugodnu čakulu, pjesmu, uz „lamuru“, potezanje konopa i druge igre. Svakako, za one koji su tu večer bili u Tomasovićima bio je to događaj za sjećanje i prepričavanje.

Valja i napomenuti da je prilikom radova na obnavljanju i asfaltiranju ceste u Tomasovićima, na njenom dijelu uklonjena stara i dotrajala, te postavljena nova zaštitna ograda čime je cesta dobila novi i suvremeni izgled.

Ć. T.

PUTOVANJE U BOKU KOTORSKU

Ako bude zainteresiranih da bi se mogao napuniti jedan autobus, on će organizirati izlet u Boku Kotorsku. Don Ljubo je to tako kazao. Autobus se je za čas na-

punio. I ja san bio jedan od sretnika koji je dobio mjesto u tom autobusu.

Uz male poteškoće na putu, koje su nas nasmijale i razbile dosadu, došli smo

u Perast, prelijepi grad, kameni grad, sa-
građen na kamenu. Spavali smo i hranili
se u bivšem samostanu, koji je pretvoren
u solidno prenoćište, a kojeg, uz pomoć
desetak mještana, vodi mjesni župnik,
don Srećko Majić. U ta dva dana, ponaj-
više zahvaljujući njemu, obišli smo gotovo
sve što je vrijedno vidjeti u Boki Kotorskoj.

Boka Kotorska ima dugu i bogatu po-
vijest koju su najvećim dijelom obilježili
Hrvati. Još od vremena Ilira traje nepre-
kidnost življenja na prostoru zaljeva. Hr-
vati iz Boke, Bokelji ili Bokeljski Hrvati,
podrijetlo vuku od Dukljana, najjužnijeg
plemena „Crvenih Hrvata“. Baveći se tr-
govinom, pomorstvom i ribarstvom osta-
vili su bogato povijesno naslijeđe, koje
je i nakon burne povijesti, ostalo gotovo
nedirnuto. Cijelo to naslijeđe razvilo se u
okrilju crkve. Znamenitosti Boke su stara
utvrđena naselja i crkveni objekti unutar
njih. Gradovi su se, kroz povijest, nepre-
kidno utvrđivali, dok su sačuvane crkve,
iako su neke izgrađene i ranije (sv. Tripun
1166.g, sv. Luka 1195.), građene u raz-
doblju od 15. do 17.stoljeća, kad je Boka
bila ekonomski najjača. Danas u gradu
Perastu ima 17 crkvi, dok ih na području
Boke Kotorske ima preko 220.

Pri obilasku nas je u svakom mjestu
čekao župnik i upoznao sa znamenito-

stima. U Kotoru nam je domaćin bio sam
biskup Kotorski Ilija Janjić, s kojim smo,
nakon sv. Mise, obišli znamenitu muzejsku
zbirku u prostorima crkve sv. Tripuna, te
crkvu sv. Ozane Kotorske u Kotoru. Obišli
smo otočić Gospa od Škrpjela, s istoime-
nom crkvom iz 16.stoljeća i prebogatim
muzejom za koji je najzaslužniji pok. Gra-
cija Brajković čija je majka bila Kučićanka
iz Šaraca, te mjesta Prčanj, Muo, Dobro-
tu, Herceg Novi i Budvu. Oduševili smo
se kolike je vrijednosti crkva sačuvala. Uz
bogate zbirke srebrnih i zlatnih zavjetnih
pločica, misnog ruha, slika i kipova, reli-
kvija svetaca, crkva je sačuvala i duhov-
nost prostora. Taj osjećaj je teško opisati.
Materijalno naslijeđe je potpuno sačuva-
no, no ono drugo nije. Ionako mali broj
Hrvata, domovinski rat je prepolovio. Da-
nas na prostoru Boke Kotorske živi 5.401
Hrvat. Iako ih je danas na području Boke
samo 6,9%, značaj Bokelja nije u brojno-
sti, već u doprinosu kulturnoj baštini Boke
koji je mnogostruko veći.

Boku Kotorску zovu „Zaljev svetaca“.
Zanimljivo je koliko je svetih osoba vezano
za taj zaljev:

- Sv. Tripun iz Kampsade (Mala Azija) ro-
đen oko 232. g., mučeničku smrt pod-
nio oko 250. g. Tijelo mu je preneseno

- iz Carigrada u Kotor 13. 1. 809.g.
- Petar, Andrija i Lovro; Bokeljski mučenici iz rimskih vremena. Njihovi zemni ostaci su pronađeni u Lepetanima (prolaz Verige), gdje im je podignuta i crkva.
- Bl. Marin iz Kotora, podnio mučeničku smrt 1288.godine.
- Bl. Grgur iz Kotora, umro 1308. godine.
- Bl. Marin (mlađi) iz Kotora, ubili ga Turci 1472. godine.
- Bl. Gracija iz Mula, umro 1508. g. u Veneciji.
- Bl. Ozana Kotorska, rođena 1493. g. u mjestu Relezi, umrla u Kotoru 1565. g.
- Bl. Adam iz Kotora.
- Bl. Rafael iz Kotora, umro 1566. g.
- Padre Angelico (Ivan Krstitelj) Martinelli iz Verone, umro 1879. g. u Kotoru.
- Sv. Leopold Bogdan Mandić, rođen 1866. g. u Herceg Novom, umro 1942. g. u Padovi.
- U procesu beatifikacije je i službenica Božja Ana Marija Marović, rođena 1815. g., umrla 1887. g. u Veneciji.

Zahvaljujem se suputnicima na društvu. Oduševljen sam ponašanjem cijele skupine; ni ljutnje, ni psovke, ni krivog pogleda. Imao sam osjećaj kao da sam u jednoj velikoj obitelji.

Don Ljubi je netko vjerojatno zahvalio. Ja nisam. Što treba don Ljubi zahvaljivati, njemu treba podignuti spomenik.

Čovik

OTVOREN JE DJEČJI VRTIĆ U KUČIĆIMA

Nakon niza godina obećanja i čekanja u Kučićima je 25. kolovoza 2016. otvoren Dječji vrtić „Golubica“, novo odjeljenje dječjeg vrtića Omiš. Svečanom otvorenju prisutni su bili uprava, djelatnici i stručno osoblje Dječjeg vrtića Omiš, gradonačelnik i dogradonačelnik Grada Omiša, predsjednik gradskog vijeća Omiša, članci Mjesnog odbora Kučića i DVD-a Kučića, župnik župe Kučića, mještani Kučića, gosti i uzvanici, te roditelji s djecom koja su upisana u novo-otvoreni dječji vrtić u Kučićima.

U uvodnom govoru ravnateljica DV Omiš gđa. Đurđica Rogošić pozdravila je sve okupljene, te istaknula da je vrtić u Kučićima peti vrtić izvan Omiša (dječji vrtići rade u Gatima, Tugarima, Kostanju i Blatu n/C) pa djeca iz ovih i susjednih sela u zaleđu Omiša imaju organiziran odgojno - obrazovani sustav kroz razne programe namijenjene njihovoj dobi.

Ravnateljica Rogošić prisutnima je objasnila zašto dječji vrtić u Kučićima

nosi ime Golubica. Ime vrtiću dano je po „Golubicama“ koje se pred Uskrs izrađuju od srčike mladica smokve, vežu se na grančice masline i na Cvjetnicu nose crkvu na blagoslov te tako cijele godine kraše domove vjernika. Kako se ovaj običaj izrade „Golubica“ posebno čuva i njeguje u Kučićima, dječji vrtić je dobio ime po toj rukotvorini iz pučke i vjerničke baštine sela Kučića.

U ovoj prigodi dogradonačelnik Grada Omiša g. Ivo Tomasović zahvalio je svima koji su usprkos raznim problemima, poteškoćama i preprekama podržavali ideju, te doprinijeli izgradnji vrtića u Kučićima, te izrazio želju i nadanje da će se u novi, suvremeno opremljeni vrtić svake godine upisivati sve više djece.

Čast da otvori vrtić pripala je gradonačelniku Grada Omiša dr. Ivanu Kovačiću, koji je bio vidno sretan što je realiziran još jedan značajan projekt Grada Omiša.

Prostorije novootvorenog vrtića blagoslovio je don Ljubo Bodrožić, župnik župe

Kučiće i dekan omiškog dekanata. U prigodnom programu sudjelovala su djeca iz dječjeg vrtića „Kamenčić“ (Kostanje), Gabriela Laušić iz dječjeg vrtića „Smilje“ (Gata) koja je na oduševljene prisutnih zdušno otpjevala dvije narodne pjesme, te mladi i višestruko nagrađivani glazbenici iz Kučića, violinistica Marijana Raboteg i gitarist Silvio Bilić.

Nakon službenog dijela programa, svi posjetitelji imali su prilike detaljno pogledati dječji vrtić koji je na 120 metara četvornih prostora uređen prema najsvremenijim pedagoškim standardima, opremljen novim namještajem za ugodan boravak, te potrebnim igračkama i materijalima za igru i kreativan rad.

Prava je šteta što vrtić u Kučićima nije otvoren mnogo ranije, zbog toga su najviše uskraćene generacije mladih kučićana

koji su propustili višestruke prednosti koje donosi vrijeme provedeno uz druženje i igru, rad i učenje sa svojim vršnjacima, te odgoj i obrazovanje djeteta u važnom razdoblju odrastanja praćeno stručnim suradnicima i odgojiteljima. Stoga je teško shvatljiv stav nekih pojedinaca, koji se (iz najčešće neutemeljenih razloga) nisu slagali s idejom i projektom otvaranja dječjeg vrtića u Kučićima.

Dječji vrtić u Kučićima trenutno je najbolje opremljen vrtić u sklopu DV Omiš, a na otvaranju novim vrtićem najviše su bili oduševljeni kučićki mališani vrtićke i predškolske dobi. U tekućoj školskoj godini 2016./2017. u 6-satnom jutarnjem boravku, dječji vrtić „Golubica“ u Kučićima pohađa 18 mališana.

Ć. Tomasović

KUČIĆKA ŠPICA I KLAPSKI KONCERT POVODOM BLAGDANA SV. LUKE

Povodom blagdana svetog Luke evanđelista, zaštitnika župe, u Kučićima je u subotu 15. listopada 2016. održan **koncert mješovite klape „Pašareta“** iz Kučića. S obzirom da je to bio njihov prvi samostalni koncert, u ovoj prigodi reći ćemo nešto više o novoosnovanoj klapi iz Kučića.

Mješovita klapa „Pašareta“ osnovana je u siječnju 2016. godine, od već postojeće

četveročlane mješovite klape "Cetina" iz Kučića, kojoj su se pridružila dva nova člana. Sadašnju klapsku postavu čine: Josipa Tomasović (prvi sopran), Božana Sovulj (drugi sopran), Marko Tomasović (bariton), Josip Tomasović i Ante Sovulj (bas). Klapa njeguje tradicionalnu klapsku, te duhovnu "a cappella" pjesmu, a na svom repertoaru ima i nekoliko tzv. klapskih popularnih obrada. "Pašareta" bilježi nastup na

ovogodišnjem 50. Festivalu dalmatinskih klapa u Omišu, a u sklopu kojeg su nastupali na Večeri mješovitih klapa na Visu. Za one koji to možda ne znaju, „pašareta“ je bezalkoholno gazirano piće crvene boje.

Na klapskom koncertu, uz spomenu te domaćine nastupile su i klape gosti: muška klapa „Duare“ iz Zadvarja koja je kao i klapa domaćini osnovana početkom ove godine, zatim muška klapa „Zvizdan“ iz Posušja koju vodi član „Pašarete“ prof. Marko Tomasović i muška klapa „Berulia“ iz Brela u kojoj djeluje Josip Tomasović, također član „Pašarete“.

Zanimljivo je i napomenuti da su gosti iz Brela u ovoj prigodi izveli pjesmu "Da mi se vrnit", autora stihova Jerolima Tomasovića (Šitina) na glazbu Josipa Tomasovića kojom je klapa „Berulia“ osvojila prvu nagradu publike na Večeri novih skladbi FDK u Omišu 2016.

Klape su odabranim klapskim tradicionalnim i klapskim obradama popularnih pjesama mnogobrojnoj publici, unatoč kiši i južini podarili ugodnu večer uz pravi "a cappella" klapski koncert za sjećanje.

Pučka proslava sveca zaštitnika župe u Kučićima (koja se je zbog radnog dana organizira u subotu prije blagdana) nastavila se zabavnom i gastronomskom feštom

„Kučićka špica 2016“. Na dobroj posjećenoj fešti dobre spize i zabave posjetitelji su mogli uživati u izvornom kučićkom specijalitetu – bravetini na špici (špica je tanki ražanj na koji se niže meso op.a.), a u ponudi je bilo i tripica spremljenih po domaćoj recepturi.

Na ovogodišnjoj pučkoj fešti u čast sv. Luke u Kučićima ispečeno je 40 „špica“ za što je potrebno više od 200 kilograma svježeg mesa

bravetine, te je pripremljeno oko 200 porcija tripica. Uz druženje, slastan zalogaj i dobru kapljicu, druga "Kučićka špica" trajala je do dugo u noć, a završila je bogatom lutrijom i vatrometom. Organizatori „Kučićke špice“ željeli bi ovim putem iskreno zahvaliti svima koji su pripremali, sudjelovali ili na bilo koji način pomogli ovu kučićku feštu, a posebno bi spomenuli vrijedne kučićke domaćice koje su za ovu prigodu pripremile raznovrsne kolače.

U ovom osvrtu na drugu kučićku feštu u čast svetog Luke, treba svakako napomenuti da je ove godine osnovana Kulturno – umjetnička udruga „Kučićka špica“ s ciljem zaštite posebnosti našeg mjesta i zavičaja, u što svakako spada i gastronomski specijalitet sela Kučića – bravetina na špici.

Siguran sam se da ćemo o ovoj tek osnovanoj Udruzi nešto više reći u narednim brojevima našeg župnog lista, te da će nam njeni vrijedni članovi i čuvatelji kučićke baštine i dogodine, u subotu prije blagdana našeg zaštitnika sv. Luke prirediti još jednu ovako dobru i ukusnu zabavu.

Ć. Tomasović

GRGO TOPIĆ POK. JURE

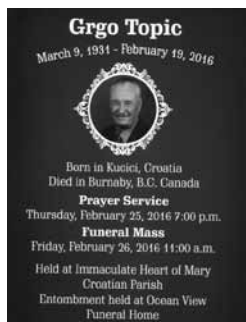
UVancouveru (Kanada) 19. veljače 2016. od srčanih tegoba umro je ugledni kućički iseljenik Grgo Topić. Sproveden je 25. veljače u župnoj crkvi Srca Marijina u Vancouveru.

Grgo se rodio u Kućićima 9. ožujka 1931. god. kao drugo od sedmero djece u obitelji Jure i Jake Topić. Prema kazivanju Zorke Vukasović, njegove sestre, šest razreda osnovne škole završio je u Kućićima a onda otišao na zanat. Kao lijevaoničar radio je u Dugom Ratu i Splitu.

Zbog vjere i domoljublja bio je proganjan i maltretiran od strane jednog nastavnika te bio osuđen na šest mjeseci uvjetno. Videći da će u ondašnjemu jugoslavenkom komunističkom sustavu kao tobožnji „narodni neprijatelj“ tijekom cijelog života biti ugrožen u svojim ljudskim pravima, on je s još nekoliko prijatelja 1956. g. (vjerojatno) pobjegao i to pješke u Italiju. U Trstu u logoru boravio je šest mjeseci.

U Kanadi su se tražili radnici pa je Grgo 1957. g. završio u toj dalekoj i lijepoj zemlji. Tu se 1966. godine oženio s Ljubicom r. Basar (porijeklom iz Ozlja kraj Karlovca). Dobio je dvoje djece: Juru i Mirju, od kojih je dobio sedmero unučadi.

U početku je radio u svom zanatu, ali brzo je shvatio da mu se u Kanadi pružaju velike mogućnosti. Hrabar, okretan i vrijedan kupio je mali ribarski brod „Argent“ i s njim uspio sebi i svojoj obitelji osigurati lijep život. Kasnije je k njemu došao i brat Filip.

Aktivno je sudjelovao u životu hrvatske župe „Srca Marijina“ u Vancouveru te bio blisko povezan s tamošnjim pastoralnim djelatnicima, franjevcima hrvatske provincije Presv. Otkupitelja. U Grginoj kući dragi gost bio je pok. kardinal Franjo Kuharić, a i drugi biskupi i svećenici iz domovine, kao i mnoge osobe iz hrvatskog javnog života, osobito pred i za vrijeme domovinskog rata. Kao i drugi naši iseljenici zdušno je i na različite načine pomagao svoju domovinu u tim prijelomnim danima.

Prilagodio se Grgo životu u Kanadi te puno napravio, ali je uvijek u srcu nosio vjeru iz obiteljskog doma i ljubav prema svome zavičaju i domovini. Nekoliko je puta poslije uspostave neovisne Hrvatske bio s obitelji u Kućićima. Njegova je obitelj vodeći računa o njegovoj osobitoj ljubavi prema rodnom kraju, novac koji su prijatelji sakupili prigodom sprovoda (oko 17 000 kn.) darovala za novo svetohranište u župnoj crkvi Sv. Luke u Kućićima.

Dragi Grgo neka te dobri Bog nagradi za tvoju vjeru i dobro koje se učinio.

Počivao u miru Božjem!

Don Boris Vukasović

NEDILJKA KOVAČIĆ ROĐ. RADIĆ

(16.1.1927. - 8.7.2016.)

Počekom srpnja 2016. preminula je Nediljka Kovačić, rođena Radić, žena Ante - Antiše Kovačića. Rođena je 1927. godine u Kućićima, gdje je proživjela najveći dio svojega života. Iako je tijekom nekoli-

ko posljednjih desetljeća živjela i u Omišu, svojim Kućićima se uvijek i rado vraćala.

Nediljku ili Nedu, kako smo je češće zvali, pamtimo kao vedru osobu s puno duha i pozitivnog stava prema svemu oko

sebe. Bila je susretljiva i pažljiva s ljudima, uvijek ugodna za razgovor. Što god da je radila, činila je to s posebnim marom i strpljivošću. Posebno je bila vješta sa šivanjem, vezenjem, pletenjem, te raznim ručnim radovima. Imala je nadaren osjećaj za ono što je lijepo, skladno i dobro.

Neda je bila redoviti čitatelj našeg župskog lista kojeg je često čitala i prelistavala, a u prvim brojevima bila je i suradnica lista.

Kao mlada djevojka bila je jedna od najmanjih i pjevački najsposobnijih članica našega župnog zbora. Davno je to bilo, pa se samo najstariji Kučićani mogu sjećati njezina ugodnoga sonornog glasa i razgovijetnog a duboko proživljenog pjevanja središnjega teksta nicejskog Vjerovanja u misi na staroslavenskom jeziku, dijela kojim je Nicejski koncil g. 325. svečano izrazio najdublje tajne kršćanske vjere, pa tako i otajstvo Utjelovljenja Sina Božjega u ono doba solo pjevanog. Na staroslaven-

skom upravo redak o Utjelovljenju glasi: *I vaplti se ot Duha Sveta iz Marije Djevi i vačloveči se* (hrvatski: „I utjelovio se po Duhu Svetom od Marije Djevice i postao čovjekom“).

Dodajući ovaj odlomak o njezinu pjevanju u već napisani tekst o pokojnici od nepotpisanoga autora, prisjetio se je urednik Zova njezine mladenačke pojave, vedrine njezina lica, izrazito ljubazna pogleda, skromna držanja, izvanredne finoće u pristupu ljudima svih uzrasta, a ujedno ozračja pojačane sabranosti u redovima vjerničke zajednice u prepunoj našoj crkvi Sv. Luke u trenutku kad bi ostali pjevači i pjevačice zašutjeli a samo jedna pjevačica – u vrijeme moga djetinjstva to je najčešće bila Neda – malko sporijim ritmom i ponešto stišanim glasom sama pjevala navedeni redak iz Vjerovanja.

Neka je dragi Bog po njenoj vjeri i dobrim djelima nagradi u vječnosti.

MOJOJ BABI NEDI

Ovo je prva i posljednja fotografija moga sina s njegovom pokojnom prabakom Nedom. Ovo je moja posljednja fotografija s očevom majkom, koju sam kao sva djeca u selu zvala baba. To je bila moja jedina baka koju sam imala, jedina koju sam poznavala. Ona je bila ona vrsta ljudi koji umiru i ne rađaju se više. Ona i moj did Ante, rođeni su na isti dan, s dvije godine razlike. U skladnom braku proveli su 68 godina, izrodili četvero djece, imaju 14 unučadi i četvero prauučadi koje je baka doživjela.

U životu joj nije bilo lako, ali uvijek je govorila kako je živjela u doba kada su se stvari popravljale, a ne mijenjale novima. Nikada neću zaboraviti njene mudre riječi koje mi je usadila u dugim zimskim večerima na kominu, kada bi grijući se uz vatra, moja sestra i ja slušali njene zanimlji-

ve priče. Kada bi na programu hrvatskog radija iza Dnevnika poslušali priču za laku noć, nagovarali smo baku da nam je prepriča ponovo, pa tako opet sve do kasno uvečer kada bi pošli na spavanje.

Sjećam se kada bi dolazila iz Omiša, did bi uvijek došao ujutro ranije, a ona s

onom "prugom" u jedanaest. Kakvo je to iščekivanje bilo! Očisti špaker, pometi kuhinu, poravnaj joj krevet, a onda bi moja sestra i ja trčale do "Radića" da što prije stignemo babi u zagrljaj. Nikad neću zaboraviti s koliko nam je ljubavi plela džemper, papuče, čarape, šivala haljine, nama i našim lutkama. Što su god njene oči vi-

djele, njene ruke su znale napraviti. Još osjećam onaj posebni okus sarme koju je samo ona znala tako dobro napraviti. Još mi je poznat miris njenog božićnog kolača. Draga baba, hvala ti na svemu!

Počivaj u miru Božjem.
S ljubavlju, tvoja unuka Florentina

DAROVATELJI ZA ŽUPNI LIST

Darovatelj za župni list iz Kanade

Stipe Topić Ilijin iz Toronta (Kanada) za župni list darovao je 100 kanadskih dolara (CAD).

Darovatelji za župni list iz Australije

Hvaljen Isus i Marija!

Poštovani dušobrižniče,
Ovo su imena darovatelja u 2016. godini koji su darovali po 50 australskih dolara (AUD) za župni list „Zov rodnih ognjišta“:

Nedjeljko Tomasović pok. Stipe

Nedjeljko Marunčić pok. Duje

Ante Marunčić

Andrija Srdanović

Anđelko Marunčić pok. Duje

Bože Srdanović

Filip Vukasović

Ante Topić

Miro Šarac

Velimir i Elma Sovulj

Grgo Marunčić Anđelkov

Billy Bilić

Vlade Srdanović Andrijin

Ante Srdanović Andrijin

Andrijana Taylor

Ivan Abramović

Drago Tafra

Jozo Jakšić

Russel Rebello

Željana i Elvis Pedišić

Nikad kao Božićne noći čovjek nije tako blizak čovjeku.

Neka taj osjećaj što dulje bude prisutan u našim srcima!

Blagoslovljeno Betlehemsko sujetlo neka obasja i naše obitelji!

SRETAN BOŽIĆ, TE MNOGO BLAGOSLOVA U NOVOJ 2017. GODINI SVIM KUĆICANIMA, ŽELE VAŠI KUĆICANI I PRIJATELJI IZ SYDNEY-a.

Nedjeljko Tomasović

DAROVATELJI ZA STARU CRKVI

Darovatelji za staru crkvu iz Amerike

Martin Sovulj pok. Boške

Ante Sovulj pok. Joze (Jozare)

Pave Tomasović pok. Kažimira

Tomislav Srdanović pok. Ante (Lujina)

Svi su darovali po 500 američkih dolara (USD) za staru crkvu.

Darovatelj za staru crkvu iz Kanade

Stipe Topić Ilijin iz Toronta za staru crkvu darovao je 1.500 kanadskih dolara (CAD).

Istočna strana svećeničke grobnice prije otvaranja – u dnu fotografije vidi se apsidalno koljeno crkve iz 14.-15. st. (foto: Branimir Šarac)

